

**T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE TARIMSAL
VERİMLİLİĞİN ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Burak ŞERVANLI

Enstitü Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi

Ve Endüstri İlişkileri

Enstitü Bilim Dalı: Sosyal Siyaset

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Adem UĞUR

EYLÜL-2007

**T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİNDE TÜRKİYE’DE TARIMSAL
VERİMLİLİĞİN ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Burak ŞERVANLI

Enstitü Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi

Ve Endüstri İlişkileri

Enstitü Bilim Dalı: Sosyal Siyaset

Bu tez 18/09/2007 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof.Dr.Adem UĞUR

Prof.Dr.Salih ŞİMŞEK

Y.Doç.Dr. Hayrettin ZENGİN

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversitedeki veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim

Burak ŞERVANLI

18.10.2007

ÖNSÖZ

Tarımsal verimlilik konusu ülke gündemini uzun yıllar boyunca meşgul etmiştir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de tarımsal verimliliği artırma konusunda özellikle son zamanlarda araştırmalar yapılmıştır. Avrupa Birliği sürecinde Türkiye'nin uyumu bakımından önemli bir sektör olan tarım sektöründeki verimliliğin önemi artmaktadır. Bu çalışmada Türk tarımının verimlilik analizi yapılmış ve Avrupa Birliğine uyum sürecinde değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Adem UĞUR'a, ve yoğun iş yaşamının içerisinde yazılarımı yazmama yardım eden arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Burak ŞERVANLI

18.10.2007

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
TABLO LİSTESİ	ix
ÖZET	x
SUMMARY	xi
GİRİŞ	1
BÖLÜM I: AVRUPA BİRLİĞİN'DE TARIM	3
1.1. Tarımın Önemi.....	3
1.2. Ortak Tarım Politikası.....	5
1.2.1. Amaçları ve İlkeleri.....	5
1.2.2. OTP'nin Gelişimi.....	7
1.3. Ortak Tarım Politikasının Finansmanı (FEOGA).....	8
1.3.1. Feoga'nın Yapısı ve Bölümleri.....	9
1.3.2. Finanse Edilen Faaliyetler.....	9
1.3.3. Yön Verme Bölümü.....	11
1.4. Ödeme Kurumları.....	12
1.4.1. Ödeme Kurumunun Akreditasyonuna İlişkin Üst Kurumlar.....	13
1.4.2. Ödeme Kurumlarının Bünyelerinde Bulunması Gereken Birimler.....	14
1.5. Üye Ülkelerdeki Ödeme Kurumları.....	14
1.5.1 AB'deki Ödeme Kurumlarının Farklı Sayıda Olmalarının Nedenleri.....	15
1.5.2. Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Bünyesinde Yürütülen Ödeme Kurumu Çalışmaları.....	15
1.6. Entegre İdare ve Kontrol Sistemi (IACS).....	16
1.6.1. AB'deki Durum.....	16
1.6.2. Türkiye'deki Durum.....	17
1.6.3. Türkiye'deki Konu ile İlgili Çalışmalar.....	17
1.7. Arazi Parsel Tanımlama Sistemi (LPIS).....	18

1.7.1 Üye Devletlerdeki Durum.....	19
1.7.2. Ülkemizdeki Durum.....	19
1.8. Tarım Muhasebesi Veri Ağı (FADN) Sistemi ve Yapılan Çalışmaları.....	20
1.9.Ticaret Sistemleri.....	21
1.9.1.Topluluğun Ticari Yapılanmasının Ana Çerçevesi.....	22
1.10. Kalite Politikası.....	23
1.11.Avrupa Birliği'nde Organik Tarım Politikası.....	24
1.11.1 Ülkemizde Organik Tarım.....	26
BÖLÜM II: TÜRKİYE'DE TARIM.....	29
2.2. AB Sürecinde Bazı Ürünlerde Türk Tarımının Karşılaştırmalı Yapısal Durumu.....	29
2.2.1. Buğday.....	29
2.2.1.1 Dünyada Durum.....	30
2.2.1.2. Türkiye'de Durum.....	31
2.2.1.3. Genel Değerlendirme.....	34
2.2.2 Arpa.....	35
2.2.2.1. Dünyada Durum.....	35
2.2.2.2 Türkiye'de Durum.....	38
2.2.2.3. Genel Değerlendirme.....	38
2.2.3. Mısır.....	39
2.2.3.1. Dünyada Durum.....	40
2.2.3.2.Türkiye'de Durum.....	40
2.2.3.3. Genel Değerlendirme.....	42
2.2.4. Pirinç.....	43
2.2.4.1. Dünyada Durum.....	43
2.2.4.2.Türkiye'de Durum.....	43
2.2.4.3. Genel Değerlendirme.....	44
2.2.5. Pamuk.....	45
2.2.5.1 Dünyada Pamuk.....	45

2.2.5.2. Türkiye’de Pamuk.....	46
2.2.5.3. Genel Değerlendirme.....	47
2.2.6. Fındık.....	48
2.2.6.1. Dünyada Fındık.....	49
2.2.6.2. Türkiye’de Durum.....	50
2.2.6.3. Genel Değerlendirme.....	51
2.2.7. Tütün.....	52
2.2.7.1. Dünyada Durum.....	52
2.2.7.2. Türkiye’de Durum.....	53
2.2.7.3 Genel Değerlendirme.....	54
2.3. Tarım Alanında AB Sürecinde Türkiye-AB İlişkileri.....	55
2.3.1. Türkiye-AB Arasındaki Anlaşmalar ve Dönemler.....	55
2.3.2. Ankara Anlaşması ve Hazırlık Dönemi.....	56
2.3.3. Katma Protokol ve Geçiş Dönemi.....	57
2.3.4. 1/80 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı.....	59
2.3.5. 1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı.....	61
2.3.6. Türkiye İçin Avrupa Stratejisi Raporu.....	63
2.3.7. 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı.....	64
3.8. Helsinki Zirvesi ve Sonrası.....	64
2.4. AB Sürecinde Yürütülen Projeler.....	66
2.4.1 Gıda Denetimi Hizmetlerine Destek Projesi.....	66
2.4.2. Türkiye’nin Veterinerlik Sektöründe Mevzuat Uyumlaştırmasından Sorumlu Olan Türk Makamlarına Destek Projesi.....	66
2.4.3. Türkiye’nin Bitki Sağlığı Sektöründe AB Müktesebatıyla Uyumlaştırılmasına Destek Projesi.....	68
2.4.4. Su Ürünleri Sektörü – AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyum Projesi.....	68
2.4.5. AB Ortak Tarım Politikasının Uygulanması İçin Hazırlık Projesi.....	72
2.4.6. Türkiye’de Gıda Güvenliği ve Kontrol Sistemi’nin Yeniden Yapılandırılması ve Güçlendirilmesi Projesi.....	73

2.4.7. Türkiye’de Organik Tarımın Geliştirilmesi ve Mevzuatının AB Mevzuatına Uyumlaştırılması Projesi.....	74
2.4.8. Gübre ve vs. Alanlarında AB Direktiflerinin Uygulanması İçin Piyasa Gözetim Laboratuvarlarına Destek Projesi.....	75
2.4.9.Gübre ve vs. Alanlarında Piyasa Gözetimi İçin Bakanlıkların Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi.....	76
2.4.10.Sağlık Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı Uygulama Çalışmalarını Güçlendirme Projesi.....	77
2.4.11.Veteriner İlaçları Alanında AB Mevzuatı’nın Uygulanması İçin Piyasa Gözetim Laboratuvarlarına Destek Projesi.....	78
2.4.12.Kırsal Kalkınma Ajansı Kurulması Projesi.....	78
2.4.13.Yeni Sınır Kontrol Noktalarının Kurulması Projesi.....	79
2.4.14. Ulusal Gıda Referans Laboratuvarının Kurulması Projesi.....	79
2.4.15. Türkiye’de Kuş Gribi Hastalığının Kontrolü Projesi.....	80
2.5. Uluslararası Kuruluşlarla İlgili Faaliyetler.....	81
2.5.1 Birleşmiş Milletler Teşkilatı Kuruluşları İle İlgili İlişkiler.....	81
2.5.2. Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD).....	81
2.5.3. Bölgesel, Mesleki ve Özel İhtisas Kuruluşları İle İlişkiler.....	81
2.5.4. Uluslararası Tarımsal Araştırmalar Danışma Grubu (CGIAR).....	81
2.5.5. Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD).....	82
2.5.6. İslam Konferansı Teşkilatı (OIC).....	82
2.5.7. Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO-EİT).....	82
2.5.8. Uluslararası Hayvan Hastalıkları Ofisi (OIE).....	83
2.5.9. Milletlerarası Akdeniz Yüksek Zirai Etütler Merkezi.....	83
BÖLÜM III : TARIMSAL VERİMLİLİK.....	84
3.1. Tarımsal Verimliliğin Tanımı.....	84
3.1.1. Tarımsal Verimliliğin Ölçülmesi ve Sağladığı Yararlar.....	84

3.2. Tarımsal Verimliliği Artırmak İçin Yapılması Gerekenler.....	86
3.2.1. Sertifikalı Tohumluk Kullanılması.....	86
3.2.2. Toprak-Bitki Analizi ve Gübre Kullanılması.....	88
3.2.3. Tarımsal Mücadele İlaçları Kullanılması.....	90
3.3. Tarımsal Verimlilikte Zararlılara Karşı Mücadele Yöntemleri.....	91
3.3.1. Toprak İşleme.....	91
3.3.2. Seyrek Yetiştirme.....	92
3.3.3. Bitki Artıklarını Temizleme.....	92
3.3.4. Ekim-Dikim-Hasat Zamanının Ayarlanması.....	92
3.3.5. Tarımsal Verimlilik İçin Bitki Koruma Yöntemleri.....	92
3.3.6. Tarımsal Mekanizasyon.....	93
3.3.7. Tarımsal Sulama.....	94
3.3.8. Tarımsal Münavebe (Ekim Nöbeti).....	97
3.3.9. Tarımsal Eğitim ve Tarımsal Üretimde Bilişim Teknolojilerinden Yararlanma.....	98
3.3.10. Tarımsal Kredi Kullanılması.....	101
3.4. Tarımsal Verimliliğe İklim Koşullarının ve Çevre Sorunlarının Etkileri.....	102
3.4.1. Tarımsal Verimliliğe İklim Koşullarının Etkileri.....	102
3.4.2. Tarımsal Verimliliğe Çevre Sorunlarının Etkileri.....	103
3.4.3. Tarım İşletmelerinde Tarımsal Verimliliği Etkileyen Faktörler.....	105
3.4.3.1. İşletme Dışı Faktörler.....	105
3.4.3.2. İşletme İçi Faktörler.....	106
3.5. Tarımsal Verimlilikte Organik Tarım.....	107
3.6. Tarımsal Verimlilikte Sürdürülebilir Tarım.....	108
3.6.1. Sürdürülebilir Tarımın İlkeleri.....	108
3.6.2. Sürdürülebilir Tarımda Çevrenin Rolü.....	109
3.6.3. Sürdürülebilir Tarımda Yöntemin Önemi.....	110
3.6.3.1. Sürdürülebilir Tarımda Uygulanması Gereken Beş Önemli Temel Öge.....	110

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	111
KAYNAKLAR.....	122
ÖZGEÇMİŞ.....	123

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AKP	: Afrika-Karaip ve Pasifik Ülkeleri
BSEC	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı 'Black Sea Economic Cooperation'
CEN	: Avrupa Standardizasyon Komitesi 'European Committee for Standardization'
CIMMYT	: Uluslararası Mısır Ve Buğday Araştırma Merkezi 'International Maize and Wheat Improvement Center'
CIHEAM	: Milletlerarası Akdeniz Yüksek Zirai Etütler Merkezi 'International Centre For Advanced Mediterranean Agronomic Studies'
CGIAR	: Uluslararası Tarımsal Araştırma Gurubu 'International Agricultural Research Centrer'
DGD	: Doğrudan Gelir Desteği
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
EAGF	: Avrupa Tarımsal Garanti Fonu 'European Agricultural Guarantee Fund'
ESU	: Avrupa Büyüklük Birimi (Europa Size Unit)
EPPO	: Avrupa Bitki Koruma Teşkilatı Uluslararası Pamuk İstişare Komitesi
EAFRD	: Avrupa Tarım ve Kırsal Kalkınma Fonu 'European Agricultural Fund for Rural Development'
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
EİT	: Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
FADN	: Tarım Muhasebesi Veri Ağı 'Farm Accountancy Data Network'
FAO	: Gıda ve Tarım Teşkilatı 'Food and Agriculture Organization'
FEOGA	: Avrupa Tarımsal Yönlendirme Fonu 'Le Fonds Européen D'orientation Et De Garantie Agricole'
IACS	: Entegre İdare ve Kontrol Sistemleri (İntegrated Admistration and Control System)

ICARDA	: Kurak Bölgeler İçin Tarımsal Araştırma Merkezi ‘International Center for Agricultural Research in the Dry Areas’
ICAC	: Uluslararası Pamuk İstişare Komitesi ‘Cotton Affairs Of International’
IFAD	: Uluslar Arası Tarımsal Kalkınma Fonu ‘International Fund for Agricultural Development’
KOB	: Katılım Ortaklığı Belgesi
LPIS	: Arazi Parsel Tanımlama Sistemi (Land Parcel Identification System)
MGM	: Maksimum Garanti Edilen Miktar
OECD	: Ekonomik İşbirliği Ve Gelişme Teşkilatı ‘Organization Economic Coparation Devolopment’
OIE	: Uluslararası Hayvan Hastalıkları Ofisi ‘Organisation For Animal Health’
OIC	: İslam Konferansı Teşkilatı ‘Organization of the Islamic Conference’
OILB	: Uluslararası Biyolojik Mücadele Teşkilatı ‘International Organization for Biological Control of Noxious Animals and Plants’
OTK	: Ortak Tarım Komitesi
OTP	: Ortak Tarım Politikası
OIE	: Uluslararası Hayvan Hastalıkları Ofisi ‘Organisation For Animal Health’
TAPDK	Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu
TKB	: Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ‘United Nations Development Program’
UP	: Ulusal Program
WB	: Dünya Bankası ‘World Bank’
WFP	: Dünya Gıda Programı ‘World Food Programme’
WHO	: Dünya Sağlık Teşkilatı ‘World Health Organization’

ŞEKİL LİSTESİ

ŞEKİL1: Dünya Buğday Üretiminde Önemli Üretici Ülkelerin Aldığı Paylar.....31

TABLÖLAR

Tablo 1: Dünya Buğday Ekilen Alanı, Üretimi ve Verimi	30
Tablo 2: Dünyada Buğday Üretiminde Önde Gelen Ülkeler	31
Tablo 3: Yıllar itibariyle Buğday Ekim Alanı, Üretim ve Verimi	32
Tablo 4: Bölgelere Göre Buğday Üretimi.....	33
Tablo 5: Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Buğday Dış Ticareti.....	33
Tablo 6: Dünya Arpa Üretim	36
Tablo 7: Dünya Arpa İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler	37
Tablo 8: Dünya Arpa İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler.....	37
Tablo 9: Türkiye Arpa Ekim Alanı, Üretim ve Verimi.....	38
Tablo10: Türkiye'de Mısır Arzı ve Kullanımı.....	41
Tablo11: Türkiye'de Yıllara Göre Çeltik Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi.....	44
Tablo12: Dünya Fındık Üretimi.....	49
Tablo13: Türkiye'de Tütün Ekim Alanı Üretim ve Verim.....	53

Tezin Başlığı : “Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Tarımsal Verimliliğin Analizi”	
Tezin Yazarı: Burak ŞERVANLI	Danışman: Prof. Dr. Adem UĞUR
Kabul Tarihi: 18.10.2007	Sayfa Sayısı: XI (ön kısım) + 122 (tez)
Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	Bilim Dalı: Sosyal Siyaset
<p>Bir ülkenin ekonomisinin sağlıklı bir yapıda sürdürebilmesi için, o ülkeye ait çeşitli etkenlerin bulunması gerekmektedir. Bir tarım ülkesi olan yurdumuzda bu açıdan bakıldığında tarım, ekonominin en önemli belirleyicisidir. Tarımsal verimliliğimizi artırma yönünde yapılan her türlü çalışmanın doğrudan ülke ekonomisine ve ülke istikrarına olumlu etkisi görülmektedir. Bu yüzden ülkemizde tarımsal verimliliğin analizi Avrupa Birliğine uyum sürecinde son derece önem arz etmektedir.</p> <p>Bu uyum sürecinde, tarım politikalarımız önemli değişiklikler göstermektedir. Bu yeni döneme uyum sağlama başarısı, süresi verimin artması ve sürdürebilir olması açısından çok önemlidir. Bu süreçte tarım, gıda güvenliği gibi alt başlığın yer aldığı 35 ayrı alt başlık altında toplanmıştır. Bu sürecin başarıyla gerçekleşmesi için bazı düzenlemeler yapılmalıdır. Tarıma dayalı sanayi ve diğer sanayi dallarının öncelikle sektörel sonrada bölgesel teşvik edilerek ve tutarlı bir tarım master planı yapılması gerekmektedir.</p> <p>Bu çalışmanın birinci bölümünde Avrupa Birliği’nde tarım sektörü ve bu sektörde uygulanan politikalardan bahsedilmiştir. İkinci bölümde Avrupa Birliği sürecince Türkiye tarımı karşılaştırmalı olarak incelenerek ve bu süreçte yürütülen projelerden ve yapılan antlaşmalardan bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde ise verimliliğin tanımı yapılmış artırılması için yapılması gerekenlerden bahsedilmiş ve verimliliğin önemi vurgulanmıştır.</p> <p>Sonuç olarak çalışmada Avrupa Birliği’nde tarım sektörü ve bu sektörde uygulanan politikalardan bahsedilmiştir, Avrupa Birliği sürecince Türkiye tarımı karşılaştırmalı olarak incelenerek ve bu süreçte yürütülen projelerden ve yapılan antlaşmalardan bahsedilmiş ve verimliliğin tanımı yapılmış artırılması için yapılması gerekenlerden bahsedilmiş ve verimliliğin öneminden bahsedilmiştir.</p>	
Anahtar Kelimeler: Verimlilik, Avrupa Birliği, Ortak Tarım Politikası	

Title of Thesis: Entegration way to the European Union Turkey's Agriculturel Productivity Analysis	
Author: Burak ŞERVANLI	Supervisor: Prof. Dr. Adem UĞUR
Date: 18.10.2007	Nu. of pages: XI (pre text) + 122 (main body)
Department: Labour Economics Subfield: Social Politics And Industrial Relations	
<p>To have a continious wealthy economy of a country, there should be some various factors related to this country. As an agricultural country, when we look in this perspective, agricultrue is one of the most determining factor of economy of our country. It can be seen that all kind of studies for increasing the agricultural efficiency of our contry, have a ditectly positive effect of a country's economy and stability. That's why analysis of agricultural efficiency in our country is so important for European Union harmonisation process.</p> <p>In this harmonisation process, our agricultural policies show important differences. The effectiveness of harmonisation and the duration of this process are very important factors for increasing efficiency and for sustainability. In this process agriculture is collected where 35 differrent subtitles like food security settled. There should be made some arrangements to make this proccess efficient.Industrial sectors which leaning against agriculture and other industrial sectors should be encouraged first on a sectorial and later ona regional basis and should be made a consistent master plan.</p> <p>First part of this study includes European Uninon agricultureal sector and the the policies adhibited in this sector. Second part includes Turksih agriculture in European process with a comparative analysis and dealing with projects, aggrements related in this process. And third part includes the definiton of effectiveness, things should be done to increase the effectiveness and emphasize the importance of the effectiveness.</p> <p>As a conclusion, this study includes agricultural sector in European Union and policies applied in this sector. Turkish agriculture in European process with a comparative analysis, projects, aggrements related in this process, definiton of effectiveness, things should be done to increase the effectiveness and emphasize the importance of the effectiveness.</p>	
KEY WORDS: Productivity, European Union, Cammon Politics	

GİRİŞ

Çalışmanın Önemi:

Ülkemizde 2000’li yılların başından beri devam eden verimliliği artırma çalışmaları, tarım ekonomisinde belirsizliği ortadan kaldırmış işletmelerin ufkunu genişletmiş ve uzun dönemli planlar yapmayı olanaklı hale getirmiştir. Başta üretim ve tüketim kararları olmak üzere verimlilik ekonominin önemli bir aktörü haline gelmiş, sadece ekonomik alanda değil siyasi ve kültürel alanlarda da sonuçlar doğurmuştur. Verimliliğin en önemli etkilerinden biride çalışma kültürü ve işletmeler üzerinde olmuştur. Verimlilik işletmeleri doğrudan etkilemekte olup zaman içerisinde özellikle Avrupa Birliğine uyum sürecinde verimliliği artırma yönünde mekanizmalar geliştiren bir yapıya bürünmesine neden olmuştur. Son yıllarda artan çalışmalarla planlama, verimlilik, pazarlama, yatırım gibi konular üzerinde durulması tarımsal verimliliğimizin artmasına neden olmuştur. Avrupa Birliği sürecinde her gün daha da artan rekabet ortamı tarımsal işletmelerin varlıklarını sürdürebilmelerini güçlendirmektedir. Bu tarımsal rekabet ortamına uyum sağlayabilmek ancak tarımsal işletmelerin kendilerini sürekli yenileyebilmeleri ve geliştirebilmeleriyle mümkündür. Avrupa Birliği süreci ile yeni bir döneme giren ülkemizde tarımsal işletmeler eski alışkanlıklarını terk etmeli ve uyum sürecine uygun bir anlayış benimsemelidir.

Çalışmanın Amacı:

Bu çalışma tarımsal verimlilik için yapılması gerekenlerin neler olduğunu anlatmaya çalışan bir çalışmadır. Türkiye’nin günümüzdeki tarımsal yapısı hakkında bilgi verilmiş ayrıca tarımsal verimliliği artırmaya yönelik Avrupa Birliği uyum sürecindeki projelerden bahsedilmiştir. Tarımsal verimliliği artırmayla hem daha kaliteli, hemde daha fazla tarımsal ürün elde edilir. Dünya nüfusunu gün geçtikçe artığı günümüzde önemi büyük olan gıda, giyim gibi sektörler tarımsal ürünlere ihtiyaç duyduğundan tarımsal verimliliğin önemi anlaşılmaktadır. Bu çalışmada karşılaşılan sorunlar ve bunların çözümü üzerine tespitler yapılmıştır. Bu çalışmanın amacı, tarımsal verimlilik gibi ülkeler için son derece önemli olan bir konuda hakkında yapılması gerekenleri sıralayıp, bu tarımsal verimlilik kriterlerini

Avrupa Birliği mevzuatı ile sorunların çözümlü ve gelecekteki muhtemel gelişmeler hakkında bilgi vermektedir.

Çalışmanın Kapsamı:

Çalışma 3 ana bölümden oluşmaktadır. Bu çalışmanın birinci bölümünde Avrupa Birliği'nde tarım sektörü ve bu sektörde uygulanan politikalardan bahsedilmiştir. İkinci bölümde Avrupa Birliği sürecince Türkiye tarımı karşılaştırmalı olarak incelenerek bu süreçte yürütölen projelerden ve yapılan antlaşmalardan bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde ise verimliliğin tanımı yapılmış artırılması için yapılması gerekenlerden bahsedilmiş ve verimliliğin önemi vurgulanmıştır

BÖLÜM 1: AVRUPA BİRLİĞİN'DE TARIM

1.1. Tarımın Önemi

Tarımın sorunlarının çokluğu ve çeşitliliği nedeniyle tarım politikası uğraşı alanları da çok geniştir. Burada söz konusu olan kamu çıkarlarını ilgilendiren ekonomik, sosyal veya teknik içerikli tüm tarımsal sorunlardır. Tarım ürünlerinin üretimini planlamak ve düzenlemek, tarım kesimindeki üretim faktörlerinden en rasyonel şekilde yararlanmak, kırsal kesimde yaşayan ve tarım alanından geçimini sağlayanların her türlü ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çözüm yolları aramak, ülke ekonomisinin kalkınmasında tarımın katkısını artırıcı önlemler getirmek gibi konular tarım politikasının hedefleri arasındadır.

Uluslararası tarım politikaları, dünya tarımsal üretimi içindeki yerleri, piyasalara katkıları veya sermaye piyasalarındaki önemleri ile Dünya tarım ekonomisini etkileyecek şekilde ülkelerin yaptığı uluslararası anlaşmalara dayalı olarak oluşturulan politiklardır. Bu politikalar ile dünyada tarımın ve tarım ürünleri ticaretinin geliştirilmesi ve tarımla ilgili alanlarda üretici veya tüketici olarak söz sahibi olan ülkelerin refahını artırmaya hizmet edecek şekilde, dünyadaki ekonomik olayların oluşumuna katkıda bulunulmakta ve ulusal politikalar yönlendirilmektedir.

Uluslararası tarım politikası kararları ya uluslararası kuruluşlar eliyle alınmakta ve uluslararası anlaşmalara göre düzenlenmekte ya da bölgesel bazı birleşmeler çerçevesinde yürütülmektedir. Uluslararası kuruluş ve anlaşmalar çerçevesinde izlenen politikalar, genelde bütün ülkelerin katılımına açıkken, bölgesel birleşmeler belirli bölgelerde yer alan veya belirli ekonomik sistemlere bağlı ülkeler arasında kurulmuş ekonomik birleşmelerdir. Bölgesel birleşmeler dünya ülkelerinin önemli bir kısmını kapsamadığı için, yararı ancak anlaşmaya katılan ülkelerle sınırlıdır. Fakat tüm dünya ülkelerini içine alacak anlaşmaların yapılmasındaki güçlük ve bunların yetersizliği, bölgesel anlaşmalardaki başarı derecesinin daha yüksek olmasıyla sonuçlanmaktadır.

AB'ne üye ülkelerde kırsal kalkınma politikalarının uygulanması için ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde danışma mekanizmaları oluşturulmuş ve ilgili tüm kesimlerin karar alma ve uygulama süreçlerine aktif katılımı sağlanmıştır. Basitleştirilmiş ve daha kolay anlaşılabilir yasalar temelinde hazırlanan ve yönetilen kırsal kalkınma programlarında şeffaflık sağlanmasının, programların izlenmesi, hesap sorulabilmesi ve sonuçlarının değerlendirilmesi açısından son derece önemlidir.

Günümüzde, dünyada gittikçe artan çevre kirliliği, ekolojik dengeyi ve yaşayan her türlü canlının sağlığını ciddi bir şekilde tehdit eder hale gelmiştir. Bu nedenle, dünyada insanların yeterli, dengeli, sağlıklı ve ekonomik beslenmelerini sağlamak yanında, doğal dengenin korunması için sadece koruma önlemlerinin alınması yeterli olmayacak, katılımcılık esasına dayanan sürdürülebilir kalkınmanın temel alınması gerekecektir. Bu amaçla, kırsal ekonomiye çok sektörlü ve entegre yaklaşım çerçevesinde kırsal alandaki iktisadi faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, yeni gelir kaynaklarının ve istihdam olanaklarının yaratılması ile kırsal mirasın korunması konularına daha fazla önem verilmektedir.

Ekonomik kalkınmada tarımın rolü ülkenin gelişmişlik düzeyine göre farklılık göstermektedir. Azgelişmiş ülkelerde tarım hâkim sektör konumundadır. Ekonomik kalkınmayı başlatmak için gerekli altyapının hazırlanarak, ülkedeki bölgesel piyasaların ulusal piyasalara açılması gereklidir. Bu temel altyapıların öncelikle yapılabilmesi için gerekli finansmanın sağlanacağı sektör, nüfusun önemli bir bölümünü oluşturan tarım sektörüdür (Karluk, 2002a, 189).

Kısaca; GSMH içindeki payı, imalat sanayine hammadde ve sanayi ile diğer sektörlerle işgücü sağlaması, ihracat potansiyeli, doğrudan kendisinin oluşturduğu istihdam olanakları, diğer ekonomik sektörlerin mal ve hizmetlerine pazar oluşturması, mal ve katma değer üretmeyi sürdüren dinamiği ile gıda güvencesini büyük oranda sağlayan tarımın önemi büyüktür.

AB’de tarımın AB bütçesi ve mevzuatının yaklaşık yarısından fazlasını kapsamaması nedeniyle, tarım önemli bir sektördür. AB’de bu doğrultuda ortak bir tarım politikası oluşturmuş ve çeşitli organizasyonlar kurmuştur.

1.2. Ortak Tarım Politikası

İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan kıtlık endişesinin yanı sıra, savaş sonrasında Avrupa Birliği (AB) aktif nüfusunun çok önemli bir bölümünü oluşturan tarım sektörü çalışanlarının gelir düzeylerinin korunması ve üyelerin ulusal tarım politikaları arasındaki farklılıkların giderilmesi zorunluluğu Birliği, bir ortak tarım politikası oluşturmaya yöneltmiştir. Bunun sonucunda 1962 yılında, tüm üye ülkeler tarafından uyulması zorunlu olan bir Ortak Tarım Politikası (OTP) benimsenmiştir. OTP, AB üyesi ülkelerin tarım politikalarının gerek ekonomik gerek siyasi anlamda ortak bir çerçevede yönetilmesi esasına dayanmaktadır ve AB’nin ilk ortak politikasıdır (www.diabk.gov.tr, 2007).

1.2.1. Amaçları

Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası, Birlik içerisinde tarımsal üretimi ve verimliliği arttırmak, AB üreticilerine daha iyi bir yaşam seviyesi yaratmak, tarımsal ürün pazarını korumak ve dengede tutmak, tüketicilere uygun fiyatlarla tarımsal ürünler sunabilmek amaçlarını gütmektedir (İktisadi Kalkınma Vakfı,1990).

Avrupa Birliği’nin kurucu antlaşması olan Roma Antlaşması’nın 38- 47. maddeleriyle (Amsterdam Antlaşması 32- 38. maddeleri) yasal çerçevesi belirlenen OTP’nin amaçları 33. madde ile şöyle sıralanmıştır:

- Teknik ilerlemenin özendirilmesi, tarımsal üretimin rasyonelleştirilmesi ve üretim faktörlerinin, özellikle işgücünün optimal kullanımının ve verimliliğinin artırılması,
- Tarımsal nüfusun yaşam düzeyinin, özellikle tarımda çalışanların gelirinin artırılması yoluyla yükseltilmesi,
- Piyasalarda istikrar sağlanması,

- Düzenli bir ürün arzının garanti altına alınması,
- Tarım ürünlerinin tüketicilere uygun fiyatlarla ulaştırılmasının sağlanmasıdır.

1.2.1.1 İlkeleri

OTP, bu amaçlara ulaşma yolunda ‘tek pazar ilkesi’, ‘Topululuk tercihi ilkesi’ ve ‘ortak mali sorumluluk ilkesi’ olmak üzere üç ilkeye dayanmaktadır.

Tek Pazar İlkesi: üye ülkelerde tarım ürünlerinin serbest dolaşımını engelleyen tüm kısıtlamaların kaldırılarak bir Tek Pazar oluşturulmasını öngörmekte, bunun için ortak fiyat ve rekabet kurallarını, üye ülkelerde istikrarlı bir döviz kurunu ve dış pazarlara karşı sınırlarda ortak bir korumayı gerektirmektedir. Pazarı bir bütün olarak ele alan bu ilke, birlik genelinde aynı ürünlere aynı fiyatların uygulanmasını öngörmektedir.

Topluluk Tercihi İlkesi: Birlik içinde üretilen ürünlere öncelik tanınmasını amaçlamakta, bunun için AB tarım ürünlerinin ithalata karşı korunmasını, ihracatının ise sübvansede edilmesini gerektirmektedir.

Ortak Mali Sorumluluk İlkesi: OTP'ye ilişkin tüm harcamaların Birlik üyeleri tarafından ortaklaşa üstlenilmesini amaçlamaktadır. Bu bağlamda Nisan 1962'de AB bütçesinde Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (FEOGA) oluşturulmuştur. OTP'nin gerektirdiği fonlar, üye ülkelerce birlikte sağlanır. Bu politikanın sonucunda elde edilen gelirler, Birliğin özkaynağını oluşturur (www.diabk.gov.tr, 2007).

Ortak Tarım Politikası (OTP), belirlenen ortak fiyatların korunması amacıyla oluşturulmuş çeşitli kurallar çerçevesinde işleyen geniş kapsamlı bir mekanizmaya sahiptir. OTP'nin fiyat ve pazar mekanizmalarının belirlenmesi tümüyle Birliğin yetkisindedir. Karar alma sürecinde Komisyon yasa taslaklarını hazırlamanın yanı sıra, piyasaların denetlenmesi ve gerektiğinde değişiklik yapılmasından sorumludur. Konsey, Komisyon'un kendisine ilettiği yasa tasarıları üzerine karar almadan önce Parlamento'ya danışmaktadır. OTP'ye ilişkin zorunlu harcamaların miktar ve içeriğinin belirlenmesinde ise son söz Konsey'e aittir.

Ortak tarım politikasının dayanağı, Topluluk içi ticaretin önündeki engelleri kaldıran ve dış sınırlarda ortak koruma yaratan Ortak Piyasa Düzenlemeleri'dir. Günümüzde Birlik tarım üretiminin tamamına yakını ortak düzenlemeler tarafından organize edilmektedir. Her Ortak Piyasa Düzeni'nin yürütülmesi, söz konusu ürünle ilgili temel tüzük tarafından tanımlanan ve Konsey tarafından kabul edilen farklı mekanizmalar aracılığıyla gerçekleştirilir (www.diabk.gov.tr, 2007).

Tarım rnleri fiyatlarının düşmesi ve üreticilerin gelir düzeyinin azalmasını engellemek amacıyla 1962 yılından bu yana Ortak Piyasa Düzenlemeleri kapsamında yer alan ürünler için her yıl ortak fiyatlar saptanmaktadır. Genel olarak, fiyatlar ortak tarımsal pazarda  rol oynar: retime kılavuzluk etmek, müdahale mekanizmalarını harekete geçirmek ve ortak dış korumayı sağlamak. Ortak Piyasa Düzenlemeleri, Avrupa tarımsal ürünler pazarını dünya pazarındaki büyük dalgalanmalara karşı korumuştur. Ayrıca olağan dönemlerde arzı düzenleme, fazladan kurtulma ya da arzı çeşitlendirme politikasıyla piyasa istikrarı sağlamış; kriz zamanlarında ise ithalat ya da ihracat yasakları, üretim bir kısmının piyasadan çekilmesi veya üretim faktörlerinin azaltılması gibi önlemlere başvurmuştur (www.diabk.gov.tr, 2007).

1.2.2. OTP'nin Gelişimi

OTP'de ilk köklü ve kapsamlı reform 1992 yılında gerçekleştirilmiş, çiftçiye sağlanan desteklerin, fiyat desteklerinden çok, çiftçinin mevcut gelir düzeyini sürdürmesine imkn sağlayacak şekilde doğrudan yardımlar, çevrenin ve kırsal peyzajın korunması ile ilgili demeler, kırsal kalkınma teşvikleri ve geçiş dönemi düzenleme yardımları şeklinde yapılması ngrlmştir.

Gündem 2000 çerçevesinde gerçekleştirilen OTP reformu, bugünkü düzenlemelerin temelini oluşturmaktadır. Gündem 2000, destekleme fiyat sistemi yerine, doğrudan ödemelere ve kırsal kalkınma politikalarına yönelerek 1992 reformunu daha köklü ve yaygın hale getirmeyi amaçlamıştır. Gündem 2000 ile genişleme sürecinde, özellikle, destekleme fiyat politikası yoluyla yapılan tarımsal harcamaları daha çok kısmayı amaçlayan, telafi demelerine, yapısal politikalara, sosyal politikalara, bölgesel politikalara

ve çevre politikalarına ağırlık veren bir reform sürecine girilmiştir. www.diabk.tarım.gov.tr 2007).

2003 yılı Haziran ayında OTP’de yeni reformlara gidilmiştir. Yeni reformların temel unsuru, 2005’ten itibaren, çiftlik başına üretimden bağımsız tek bir doğrudan ödemenin başlatılmasıdır. Üretim ile sübvansiyonlar arasındaki bağın koparılması ile AB çiftçilerinin daha rekabetçi ve piyasa merkezli hale gelmesi ve gerekli gelir istikrarının da sağlanması öngörülmüştür. Bu ödemelerinin verilmesi, çapraz uyum olarak adlandırılan, çevre, gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı, hayvan refahı standartları ve çiftçiler için mesleki güvence gibi konularda belirli gerekliliklerin yerine getirilmesi koşuluna bağlanarak, bu konulara verilen önem artırılmıştır (Ertuğrul, 2001).

Bir diğer önemli reform, kırsal kalkınmanın güçlendirilmesidir. Bu amaçla, modülasyon olarak adlandırılan, büyük çiftliklere yapılan doğrudan ödemelerde indirim yoluyla piyasa desteklerine ayrılan kaynaktan kırsal kalkınmaya kaynak aktararak, daha fazla fon elde edilmesi yöntemi benimsenmiştir. Ayrıca, kırsal kalkınma önlemleri daha da genişletilmiştir.

Reformla, genel olarak piyasa desteklerinin düşürülerek yerine doğrudan ödemelerin verilmesine yönelik olarak birçok tarımsal ürün için ortak piyasa düzenlerinde ayarlamalar yapılması da kararlaştırılmıştır. (TCZB, 2005 Zirai ve İktisadi Rapor).

1.3. Ortak Tarım Politikasının Finansmanı (FEOGA)

Tarım sektöründe meydana gelebilecek olası fiyat istikrarsızlıkları, tarım sektöründe çalışanların gelirlerinde önemli dalgalanmalara yol açıyor ve dolayısıyla tarım ürünleri arzı fiyat değişikliklerine karşı hassas hale geliyordu. Bu durumun yol açabileceği olumsuzlukların giderilmesi için piyasalara müdahale edilmesi ve müdahaleden istenen sonuçların alınması için de ortak mekanizmalar ve ortak bir politika oluşturulması zorunlu oldu.

Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu adı verilen fon ile AB Ortak Tarım Politikasının uygulamaya geçirilmesi ve bu konuya kaynak aktarılması amaçlanmakla

birlikte AB üyesi ülkelerdeki tarım politikalarının yönlendirilmesi de amaçlanmıştır (www.diabk.gov.tr, 2007).

1.3.1. Feoga'nın Yapısı Ve Bölümleri

Garanti Bölümü: FEOGA'nın Garanti Bölümü fiyat destekleri dâhil, OTP'nin işleyiş mekanizmaları ile kalkınmada öncelikli yöreler dışındaki kırsal kalkınma önlemleri, bazı veterinerlik ve tarımsal yayım harcamalarını kapsar. Zorunlu harcamalar, Garanti Bölümünün tamamı, Yön verme Bölümünün bir kısmı, balıkçılık alanındaki harcamalar ve gelişmekte olan ülkelere yapılan yardımları içerir. AB bütçesinin $\frac{3}{4}$ ünü oluşturan bu harcamalar için son söz AB Konseyindedir.

Garanti Bölümü Ortak Piyasa Düzenleri çerçevesinde yapılan harcamaların finansmanında kullanılır. 2002 yılında Garanti Bölümü, Topluluk Bütçesinin % 45,6'sını; 2003 yılında Topluluk bütçesinin yaklaşık % 44,9'unu, FEOGA bütçesinin ise %89'5 ini kapsamaktadır.

1.3.2. Finanse edilen Faaliyetler

- İhracat İadeleri
- Müdahale alımları
- Müdahale Kuruluşlarının bazı maliyetleri
- Doğrudan ödemeler
- Fiyat Destekleri
- Pazar mekanizmalarına ilişkin harcamalar
- Belirli Kırsal Kalkınma önlemleri

Doğrudan Ödemeler: Bu destekler; ürün ve girdi fiyatlarına, piyasanın işleyişine doğrudan bir müdahale olmaksızın, tarımsal üreticilere yönelik olarak yapılan geri dönüşsüz gelir transferleridir. Böyle bir uygulamanın yararları, fiyat desteği sağlanan

ürünlerin aşırı derecede üretilmesini önlemek, tarım kesimine yapılan doğrudan gelir desteğinin çiftçinin istekleri doğrultusunda kullanımına olanak tanımak, çiftçinin hangi ürünü üreteceğine piyasa koşullarına bakarak karar vermesini sağlamak ve küçük çiftçilere doğrudan gelir desteği sağlayarak kırsal alanda sosyal dengenin sağlanmasına katkıda bulunmak olarak özetlenebilir. Bu ödemeler, tarımsal üretimle işigal eden ve kayıt altına alınan çiftçilere, işledikleri tarım alanlarının büyüklüğü dikkate alınarak yapılan ödemelerdir. Komisyon, 2004 yılından başlamak üzere 2013 yılına kadar yayılan on yıllık bir süre içerisinde yeni üye ülkelere Toplulukta uygulanmakta olan doğrudan ödeme sisteminin yerleştirilmesi yaklaşımını önermiştir. Buna göre, 2004 yılında üye ülkelerde verilen doğrudan desteklerin %25'i, 2005'te %30'u, 2006'da %35'i verilecek, 2006'dan sonra başlayacak ikinci dönemde bu oranlar gittikçe arttırılarak 2013'de Toplulukta verilen desteğin tamamı yeni üyelere uygulanacaktır (www.diabk.gov.tr ,2007).

İhracat iadeleri: Topluluk tarım ürünleri fiyatları genelde dünya fiyatlarından yüksektir. Aradaki bu farkı ortadan kaldırmak amacıyla, üye olmayan ülkelere yapılan ihracatlarda, Topluluk ihracatçılarında bir ihracat iadesi ödenmektedir. Söz konusu iadeler 1 Haziran 1967'den itibaren FEOGA Garanti Bölümü'nce finanse edilmektedir.

Müdahale alımları: Ortak Tarım Politikası düzenlemeleri kapsamında istikrarlı fiyatlar, gelir ve dengeli bir Pazar için piyasaya yapılan müdahaleler de FEOGA Garanti Bölümü tarafından karşılanır. Bu müdahaleleri yapmakla görevlendirilmiş olan Müdahale Kuruluşlarının bu işlemleri yaparken karşılaştıkları bazı maliyetleri de FEOGA Garanti Bölümünce karşılanmaktadır. Doğrudan ödemeleri de kapsayacak şekilde; fiyat destekleri ve pazar mekanizmalarına ilişkin tüm harcamalar Garanti Bölümü içinde yer almaktadır. 1992 yılına gelene dek, harcamaların büyük çoğunluğunu müdahale alımları, depolama giderleri, ihracat iadeleri gibi ürünlere fiyat desteği sağlayan harcamalar oluşturmaktaydı. 1992 Mac Sharry reformundan sonra, bu tür önlemlerin Garanti Bölümü içindeki payı hayli azalarak, çiftçilere doğrudan gelir desteği şeklindeki tutarlar daha fazla paya sahip olmaya başlamıştır. Ayrıca 1992 yılında oluşturulan Mac Sharry reformları sonucu, belirli kırsal kalkınma tedbirleri için yapılacak harcamalar da Garanti Bölümü kapsamına alınmıştır.

Gündem 2000 reformu ile tek bir Tüzük olarak birleştirilen kırsal kalkınma önlemleri de 2000 yılından itibaren Garanti Bölümünden karşılanmaktadır (www.diabk.gov.tr, 2007).

Fiyat Desteği alımları: Tarım ürünleri fiyatlarının belirli bir değerin altına düşmesini engellemek ve üreticilerin gelir düzeyini yükseltmek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Birlikteki fiyat destekleri çok çeşitlidir.

1.3.3.Yön verme Bölümü:

Yön verme Bölümü, Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası kapsamında yapısal politika önlemleri ve Garanti Bölümünce kapsamayan belirli kırsal kalkınma tedbirlerini finanse etmektedir ayrıca üye ülkelerin tarımsal yapılarının geliştirilmesi amacıyla altyapı ve yatırımlar proje bazında desteklenir. Yön verme Bölümü, Yapısal Fonlar çerçevesinde Hedef 1, Hedef 5a, Hedef 5b ve Hedef 6 kapsamında gerçekleştirilecek projelerin finansmanında kullanılır.

Hedef 1: Kalkınmada geri kalmış bölgelerin yapısal uyum ve gelişmesinin desteklenmesi içindir.

Hedef 5a: Tarım ve Ormancılıkta üretim ve işleme yapılarının düzenlenmesi içindir.

Hedef 5b: Kırsal alanlarda ekonomik çeşitliliğin teşvik edilmesi içindir.

Hedef 6: Nüfus yoğunluğu az olan bölgelerin yapısal düzenlemelerinin ve kalkınmasının desteklenmesi içindir.

Bu hedeflerden örneğin 5a sadece FEOGA Yön verme Bölümünün ilgi alanına girerken, diğerleri diğer başka bazı yapısal fonların kapsamına da girmektedir. 1988 yılından itibaren söz konusu fonlar arasında koordinasyon sağlanması önem taşımaya başlamış ve bu yönde bir karar alınmıştır.

Mac Sharry Reformu ile belirlenen hedef alanlar Gündem 2000 ile 3'e indirilmiştir. Buna göre Hedef 1 denen bölgeler kişi başına geliri, AB ortalamasının %75'inin altında olan bölgeleri kapsamaktadır ve sadece FEOGA Yön verme Bölümü tarafından finanse edilir.

Hedef 2 Bölgeleri: yapısal güçlüklerle karşı karşıya olan ve tarımda çalışan nüfusun toplam nüfusa oranı, AB ortalamasının 2 katı ve işsizlik oranı son 3 yıl içinde AB ortalamasının üstünde olan bölgelerdir ve Söz konusu bölgeler FEOGA ve diğer yapısal fonlar tarafından desteklenmektedir.

Hedef 3 Bölgeleri İlk 2 Hedef Bölgede yer almayan bölgeleri kapsar ve eğitim, öğretim ve istihdam konularında üye devletlere destek verir.

Garanti ve Yön verme bölümleri arasındaki temel fark, Yön verme Bölümü finansmanına üye ülkelerin de doğrudan katılmalarıdır. Topluluk bütçesi Garanti Bölümü harcamalarını doğrudan karşılarken Yön verme Bölümü harcamalarına kısmen katılır.

1999 Berlin Zirvesi'nde getirilen yeni düzenlemeler ile kırsal kalkınma önlemleri, veterinerlik harcamaları ve Aday Ülkelerin Tarım ve Kırsal Kalkınma İçin Özel Katılım Programı'na (SAPARD)yaptıkları harcamalar FEOGA kapsamına alınmıştır (www.diabk.gov.tr ,2007).

1.4.Ödeme Kurumları

Ödeme Kurumları, AB üyesi ülkelerde, genellikle Tarım Bakanlığı bünyesinde görev yapan ve AB mevzuatı esaslarına göre (1663/95) “Ödeme Kurumu (Paying Agency)” olarak belirlenmiş Kuruluşlardır. Ödeme Kurumları üye devletlerde Ortak Tarım Politikasının (OTP) yürütülmesi için ayrılan finansmanın kullanılmasını sağlarlar.

OTP harcamaları, 2005 yılına kadar FEOGA (Avrupa Tarımsal Garanti ve Yön verme Fonu) Garanti ve Yön verme bölümlerinden gerçekleştirilmekteydi. 2005 yılında OTP'nin finansmanı ile ilgili 1290/2005 sayılı Komisyon tüzüğü çıkmış ve FEOGA, EAGF (Avrupa Tarımsal Garanti Fonu) ve EAFRD (Avrupa Tarım ve Kırsal Kalkınma Fonu) olarak ikiye ayrılmıştır. OTP harcamaları EAGF kısmından, kırsal kalkınma harcamaları EAFRD kısmından finanse edilmektedir. EAGF kısmından yapılan harcamalar, hak sahiplerine üye ülkelerdeki ödeme kurumları yoluyla ödenmektedir (www.diabk.tarim.gov.tr,2007).

Ödeme kuruluşları tarafından yapılan ödemeler şu şekildedir:

- Doğrudan gelir ödemeleri,
- İhracat geri ödemeleri,
- Müdahale alımları,
- Kırsal Kalkınma önlemleri ile ilgili ödemeler
- Bazı durumlarda, Balıkçılıkla ilgili destekler.

1.4.1. Ödeme Kurumunun Akreditasyonuna İlişkin Üst Kurumlar

- Yetkili Otorite
- Sertifikasyon Kurumu
- Koordinatör Kurum

Yetkili Otorite: Her üye devlette Ödeme Kurumları ile ilgili olarak yetkili bir otorite oluşturulur. Bu makam Bakan/Bakanlar veya Müsteşarlık seviyesindedir. (Tarım Bakanı veya Müsteşarı)

Yetkili Otorite Ödeme Kurumlarının akreditasyonunu vermek, izlemek veya bu hakkın onlardan geri alınması gibi geniş yetkilere sahiptir.

Sertifikasyon Kurumu: Sertifika Kurumu; Ödeme Kurumunun dışında yapılanmış, bağımsız bir kurumdur. Ödeme Kurumunun yıllık hesaplarını ve işleyiş tarzını uluslararası standartlara göre denetler ve sonuçları rapor halinde Yetkili Otoriteye iletir.

Sertifika Kurumu; bazı AB ülkelerinde Sayıştay gibi resmi bir kurum, bazılarında ise Price Water House gibi özel sektör kuruluşları olabilmektedir (www.diabk.gov.tr ,2007).

Koordinatör Kurum:

Bir ülkede birden fazla Ödeme Kurumu olması durumunda AB mevzuatına göre bir Koordinatör Kurum kurulması gerekmektedir. Koordinatör Kurumun başlıca 2 temel görevi bulunmaktadır.

1. Ülke çapında mevcut Ödeme Kurumlarına ilişkin bilgileri Komisyona iletmek üzere bir araya getirip düzenlemek,
2. Sertifika Kurumunun yıllık raporları ile AB Komisyonunun raporlarına istinaden, Ödeme Kurumuna akreditasyon verilmesi, akreditasyonun devam ettirilmesi veya geri alınması hususlarında Yetkili Otorite'ye öneride bulunmaktadır.

1.4.2. Ödeme Kurumlarının Bünyelerinde Bulunması Gereken Birimler

Ödeme kuruluşlarının bünyelerinde sahip olması gereken 5 birim şu şekildedir:

- Ödeme yapmaya yetkili birim (banka işlevi)
- Ödemelerin yönetimi ile ilgili birim
- Muhasebe birimi
- İç denetim (teftiş) birimi
- Teknik hizmetler birimi

1.5. Üye Ülkelerdeki Ödeme Kurumları

Üye Devletlerin Ödeme Kurumlarının idari yapıları ve uygulamaları ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Üye Devletler tarafından akredite edilen Ödeme Kurumlarının sayısı Komisyon'a danışıldıktan sonra üye devlet tarafından belirlenmektedir.

Bazı ülkelerde tek bir ödeme kurumu mevcutken, bazı ülkelerde her bir ürün grubu veya bölgeye göre ödeme kurumları oluşturulduğu için çok sayıda ödeme kurumu bulunmaktadır. Bazı ülkelerdeki ödeme kurumları, doğrudan gelir ödemeleri, ihracat geri ödemeleri ve müdahale alımları fonksiyonlarının tümünü yerine getirir. Bazı ülkelerde ise her bir fonksiyon ayrı bir ödeme kurumu tarafından yerine getirilmektedir (www.diabk.gov.tr ,2007).

1.5.1 AB'deki Ödeme Kurumlarının Farklı Sayıda Olmalarının Nedenleri

- Her ülkenin coğrafi büyüklüğü, nüfusu, tarımsal yapısı birbirinden farklıdır.

- Her ülkede uzun yıllardır geleneksel ürünlerle ilgilenen ihtisaslaşmış kurumlar mevcuttur.
- AB tarafından son giren 10 yeni üye ülkeye, müdahale alımları, ihracat geri ödemeleri, DGD ödemeleri, kırsal kalkınma tedbirleri ve diğer tüm önlemlerden sorumlu ülke çapında tek bir ödeme kurumu kurulması önerilmiştir. Bu uygulama EAGF ve EAFRD'nin kontrolünü ve koordinasyonunu kolaylaştıracaktır.
- 9 yeni üye ülkede tek bir ödeme kurumu kurulmuş, istisna olarak tarımsal büyüklüğü nedeniyle Polonya'da 2 adet ödeme kurumu oluşturulmuştur.
- Avrupa Birliği'nin en önemli tarımsal üretici ülkesi olan Fransa'da 13 tane ödeme kurumu olmasına karşın, koordinasyon zorlukları nedeniyle 3'e indirgeme çalışmaları devam etmektedir.
- Fransa'daki ödeme kurumlarının sayısını azaltma çalışmaları önderliğinde, diğer eski üyeler de bu konuda çalışmalar yapmaktadır (www.diabk.gov.tr, 2007).

1.5.2. Dış İlişkiler Ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Bünyesinde Yürütülen Ödeme Kurumu Çalışmaları

İlgili kurumlardan gelen görüşler doğrultusunda, Ödeme Kuruluşları ve Türkiye'deki alternatiflere ilişkin geniş kapsamlı bir rapor hazırlanmıştır. 2003 Yılı Revize Ulusal Programında yer alan ilgili AB tüzüklerinin pek çoğu Türkçeye çevrilmiştir. Tarım ve Kırsal Kalkınma Ödeme Kurumu'nun (IPARD Ajansı) kurulmasına ilişkin kanun tasarısı hazırlanmıştır (Göktürk, 2003).

Ödeme Kurumu Alt Çalışma Grubu, Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleme Kurumunun kurulması konusunda "Kırsal Kalkınma Alt Çalışma Grubu" ile birlikte çalışmakta ve 2006 yılı IPARD Ajansının Kurulması projesi kapsamında çalışmalar devam etmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası , 2005 Zirai ve İktisadi Rapor).

1.6. Entegre İdare Ve Kontrol Sistemi (IACS)

Entegre İdare ve Kontrol Sistemi (IACS – Integrated Administration and Control System), Avrupa Birliği'nin FEOGA kapsamında yaptığı doğrudan yardımların dağıtımında ve kontrolünde, yanlışlıkları ve usulsüzlükleri önlemek üzere kullanılan bir sistemdir.

Entegre İdare ve Kontrol Sistemi çiftçiye verilen desteklerin kontrolünün bir aracı olmasının dışında tarım arazilerinin belirlenmesi, çiftçi ile ilgili bilgilere erişimin sağlanması ve hayvanların kayıt altına alınması gibi birçok alanda da fayda sağlamaktadır (www.diabk.gov.tr ,2007)..

IACS, aşağıdaki bileşenlerden oluşmaktadır:

- a) Bilgisayarlı bir veritabanı
- b) Tarımsal parseller için bir tanımlama sistemi
- c) Ödeme izinlerinin tanımlanması ve kaydı için bir sistem
- d) Yardım başvuruları
- e) Entegre bir kontrol sistemi
- f) Bir yardım başvurusu bildirimini yapan her bir çiftçinin kimliklerini tutan tek bir sistem
- g) Hayvan kimlik ve kayıt sistemi

1.6.1. AB'deki Durum

Entegre İdare ve Kontrol Sistemi (IACS), FEOGA – Garanti harcamalarının kontrolünün ana aracıdır. Hatalı bildirimleri saptamak ve düzeltmek için tüm başvurularda otomatik idari kontroller yerine getirilmektedir. Her yıl, altı milyon kadar yardım başvurusu IACS tarafından işleme sokulur ve kontrol edilir.

1.6.2. Türkiye’deki Durum

Türkiye’de IACS’ın karşılığı bir sistem bulunmamaktadır. Ancak 2001 yılında başlatılan Çiftçilere Doğrudan Gelir Desteği - Arazi ve Çiftçi Kayıt Sistemi Projesi kapsamında, değişik kararname ve tebliğler ile çiftçilere doğrudan gelir desteği uygulamasına başlanmıştır. Uygulama kapsamında başvuruda bulunan çiftçilerin kaydı, çiftçi başvuruları ve bu başvuruların idari çapraz kontrolleri gibi bazı düzenlemeler, IACS’nin temel unsurları ile benzerlikler taşımaktadır. Bu benzerliklere rağmen, doğrudan gelir desteğinin, başvuruda bulunulan arazinin ekili olması koşuluyla, başvuruda bulunan bütün çiftçilere verilmesi, yardım oranlarında ürüne göre herhangi bir ayrıma gidilmemesi ve başvuruda bulunulan arazide beyan edilen ürünün gerçekte yetiştirilip yetiştirilmediğinin kontrol edilmemesi gibi AB’deki IACS uygulamalarından ayrılan noktalar da bulunmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, 2005 Zirai ve İktisadi Rapor).

1.6.3. Türkiye’deki Konu ile İlgili Çalışmalar

IACS ile ilgili çalışmalar, 01.08.2003 tarihinden bu yana TÜGEM Tarım Arazilerini Değerlendirme Dairesi’nin sorumluluğunda yürütülmektedir. 2004 Mali İşbirliği Programlama çalışmaları çerçevesinde “Türkiye’de Ortak Tarım Politikası’nın Uygulanmasına Hazırlık” projesi ile ilgili bir proje fişi hazırlanmış ve Avrupa Birliği Komisyonu’na gönderilmiştir. Bu proje içerisindeki IACS bileşeninde, AB’ye uyumlu işleyen bir sistemin unsurları küçük ölçekte ortaya konacak, böylelikle birçok AB’ye aday ve katılmakta olan ülkede yaşanan sorunlar proje kapsamındaki iki ilde incelenerek Türkiye için uygun sisteme karar verilecektir. Proje kapsamında Tekirdağ İli için 4500 km², Ağrı İli için 3500km² olmak üzere toplam 8000 km²’lik alan için ortofoto oluşturulacaktır. Alınacak teknik yardımla yatırım ihtiyaçları, ulusal ve yerel imkanların nasıl kullanılabileceği yeniden yapılandırma ışığında incelenerek proje kapsamındaki faaliyetler Ulusal Program doğrultusunda oluşturulacak IACS Yönetmeliği ile ilişkilendirilecektir (Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası,2005 Zirai ve İktisadi Rapor).

Bakanlar Kurulunun 12 Aralık 2000 tarih ve 2000/2172 sayılı Kararı ile 2001 yılında uygulanmaya başlanan doğrudan gelir desteği, ARIP (Agricultural Reform Implementation

Project – Tarım Reformu Uygulama Projesi) Projesinin dört bileşeninden biri olan Çiftçi Kayıt Sistemi ve Doğrudan Gelir Desteği Bileşeninin bir unsurudur. Türkiye’de DGD’nin uygulanması ile ülke genelinde üreticilerin gerçek kayıtlarının yapılması, elde edilen çiftçi kayıtlarının her yıl güncelleştirilerek sağlıklı tarım politikalarının oluşturulması ve Avrupa Birliğine uyum için gerekli zeminin hazırlanması amaçlanmaktadır. DGD’nin uygulanmasında esas olarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, T.C. Ziraat Bankası, Dünya Bankası görev almakla birlikte İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Orman Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Türkiye Ziraat Odaları Birliği de bulunmaktadır. Mayıs 2004 İtibarıyla 2.770.000 çiftçi ve 167 milyon dekar arazi kayıt altına alınmıştır (www.diabk.gov.tr ,2007).

28 Temmuz 2002 tarih ve 24829 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Sığır Cinsi Hayvanların Tanımlanması, Tescili ve İzlenmesi Yönetmeliği”ne göre, sığır cinsi hayvanlar AB mevzuatlarına uygun bir şekilde küpelenerek kayıt altına alınmaktadır. Elde edilen verilerin saklandığı veritabanında, 2003 yılına kadar 6.8 milyon sığır ve 1.2 milyon hayvancılık işletmesi kaydedilmiştir. İnternette on-line olarak da izlenebilen bu veritabanından sığır cinsi hayvanlar hakkında detaylı bilgilere, işletme veya hayvanın ihraç edildiği ülke, kesim yeri gibi birçok bilgiye ulaşmak mümkündür. Türkiye’de yürürlükte olan Hayvan Kimlik ve Kayıt Sistemi Avrupa Birliği normlarına uyum sağlamaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, 2005 Zirai ve İktisadi Rapor).

1.7. Arazi Parsel Tanımlama Sistemi (LPIS)

Tarımsal parseller için tanımlama sistemi, ya da bir başka deyişle arazi parsel tanımlama sistemi (Land Parcel Identification System – LPIS) araziye dayalı yardımların verilmesinde anahtar unsurdur. Tarımsal parseller için tanımlama sistemi, arazi kayıt haritaları veya arazi kayıt belgeleri ile , diğer kartografik referanslara dayalı olarak kurulur. Kullanım tercihen en az 1:10.000 ölçeğindeki kartografiye eşdeğer bir kesinliği sağlayan homojen bir standartta havadan ya da ortofotolara görüntüyü içeren bilgisayar destekli coğrafi bilgi sistemleri ile gerçekleştirilir.

Parsel tanımlama sistemi, tarımsal parsel seviyesinde idare edilir. Üye Devletler, tarımsal parsellerin güvenilir olarak tanımlanması şartıyla, kadastral parsel ya da üretim bloğu gibi farklı bir düzenlemeleri kullanabilirler. Aynı şekilde, her Üye Devlet, hangi başvurunun yapılacağı ile ilgili tarımsal parsellerin minimum büyüklüğünü saptar. Söz konusu bu minimum büyüklük, 0,3 hektarı geçemez (www.tarim.gov.tr, 2007).

1.7.1 Üye Devletlerdeki Durum

Hemen hemen bütün üye ülkeler LPIS uygulamasına mevcut kadastraları veya temel haritalar (ordnance survey) haritaları ile başlamışlardır. 2000 yılında, sadece bu ülkelerden 7 adedi bu kaynakları LPIS olarak kullanmakta idi. Daha sonra, 8 Üye Devlet kendilerine özgü LPIS'lerini geliştirmiş, bunlardan 6'sı ortofotolarla dayalı olarak yapılmıştır. 2006 yılında ise sadece 4 Üye Devlet hala kadastro ya da temel haritaları kullanıyor olacak, ortofotolar en az 12-13 Üye Devlette LPIS'in bir parçası haline gelmiştir (www.diabk.gov.tr, 2007).

1.7.2. Ülkemizdeki Durum

IACS ile ilgili çalışmalar, "Entegre İdare ve Kontrol Sisteminin (IACS) Temel Unsurlarının Oluşturulması ve Bu Kapsamda Bir Proje Fişinin Hazırlanarak Uygulanması"na ilişkin bir proje fişi hazırlanmaktadır. Söz konusu proje fişi Mart ayı sonunda Avrupa Birliği Genel Sekreterliği kanalı ile Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliğine bildirilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, 2006 Zirai ve İktisadi Rapor).

Bu proje ile, AB'ye uyumlu işleyen bir sistemin unsurları küçük ölçekte ortaya konacak, böylelikle birçok AB'ye aday ve katılmakta olan ülkede yaşanan sorunlar proje kapsamındaki iki ilde incelenerek Türkiye için uygun sisteme karar verilecektir. Proje kapsamında Tekirdağ İli için 4500 km², Ağrı İli için 3500km² olmak üzere toplam 8000 km²'lik alan için ortofoto oluşturulacaktır. Alınacak teknik yardımla yatırım ihtiyaçları, ulusal ve yerel imkânların nasıl kullanılabilceği yeniden yapılandırma ışığında incelenerek proje kapsamındaki faaliyetler Ulusal Program doğrultusunda oluşturulacak IACS Yönetmeliği ile ilişkilendirilecektir. 2005–2006 yılı Mali İşbirliği Programına ise tüm

ülkeyi kapsayacak bir projenin planlanması öngörülmektedir (Hazine Dış Ticaret Müsteşarlığı Avrupa Topluluğu Koordinasyon Genel Müdürlüğü Yayınları, 2006).

Doğrudan Gelir Desteği Projesi ile ilgili olan parsellere yapılacak ödemelerin alan ve ürün bazındaki doğruluğunu sağlayacak hassasiyette ve özellikle olacak, kadastral plan doğrultusunda, çiftçi beyanlarını kontrol edebilecek bir sistem üzerinde çalışmaktadır, Bu amaçla 1/2000 ile 1/5000 ölçeğindeki ortofotoların alımı başlamıştır. Bu çalışmanın kadastro esaslı yapılması birtakım sakıncalar doğurmaktadır. Kadastro taşınmaz malların “nerede ve ne kadar” soruları ile belirlenen konumuna ve teknik durumuna ilişkin bilgi vermektedir ve hukuksal amacı “Türk Medeni Kanunu hükümlerine uygun olarak taşınmaz malların mülkiyet haklarını tesis etmek ve kadastral haritalarını” yapmaktır. Oysa tarımsal destekleri asıl ilgilendiren konu, tarımsal üretim faaliyetinde bulunanlardır (www.diabk.gov.tr,2007).

Kadastrodaki bir başka problem de, Türkiye’deki kadastro çalışmalarının henüz tamamlanamamış olmasıdır. 2006 rakamlarına göre Türkiye’de kadastro çalışmaları % 84 oranında tamamlanmıştır. 1593/2000 sayılı AB Komisyonu Tüzüğü’nün bir gereği olarak sayısal grafik verisinin pratikte kullanımının bir zorunluluk haline geleceği göz önünde bulundurulduğunda, kadastronun yetersizliği ortaya çıkmaktadır. Tapu ve Kadastro Merkez Arşivi’nde kayıtlı Türkiye genelindeki paftaların sadece % 15’i fotogrametrik yöntemlerle üretilmiştir.

Ayrıca, kadastro ile tarımsal parseller arasında da karmaşıklıklar meydana gelebilmektedir. Bir kadastral parsel içerisinde iki tarımsal parselin bulunması bir probleme yol açmazken, birkaç tarımsal parselin birden fazla kadastral parsel içerisinde düzenlenmesi idari açıdan büyük problemlere yol açmaktadır (www.diabk.gov.tr,2007).

1.8. Tarım Muhasebesi Veri Ağı (FADN) Sistemi Ve Yapılan Çalışmalar

Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası çerçevesinde, izlenecek politikaların ve alınacak önlemlerin belirlenmesinde, elde edilecek verilerin düzenli ve sürdürülebilir olması son derece önemlidir. Bu fikirden hareket ederek 15 Haziran 1965 yılında Avrupa Birliği Tarım Muhasebesi Veri Ağı (FADN) oluşturulmuştur.

FADN sisteminin temel mekanizması, AB Tarım İşletmelerinin, ekonomik büyüklüklerine göre sınıflandırılarak seçilmesine dayanmaktadır. AB'nin tarım işletmelerini ekonomik olarak sınıflandırma sistemi, işletmelerin ekonomik büyüklük ve işletmecilik tipine dayalı olarak aynı tarzda sınıflandırılması anlamındadır (www.diabk.gov.tr, 2007).

Diğer bir deyişle, işletmelerin ekonomik büyüklüğü ve işletme tipi; standart brüt kara (standart gross margin) dayalı olarak belirlenmektedir. Tarım işletmelerinin ekonomik büyüklükleri Standart Brüt Kar'a göre belirlenir ve Avrupa Büyüklük Birimi (ESU) olarak ifade edilir.

Türkiye'de FADN konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde, sistemin, Türkiye'de uygulanması için gerekli alt yapının bulunduğu; ancak, ulusal bazda uygulamanın ciddi mali kaynak gerektirdiği tespit edilmektedir. Bu bağlamda, Katılım Ortaklığı Belgesinde orta vadede gerçekleştirilmesi öngörülen "tarımsal piyasaların etkili gözetimi ve ortak piyasa düzenlerinin oluşturulmasına ilişkin yasal esasların, idari yapıların ve uygulama mekanizmalarının benimsenmesi" önceliği kapsamında ele alınan Tarım Muhasebesi Veri Ağı, tarım işletmelerinden ekonomik büyüklük ve tiplerine göre ayrıntılı veri elde edilmesi yoluyla, Türkiye'nin, tarım politikalarını oluşturmakta etkin bir biçimde kullanabileceği bir sistem olduğundan, bu konuda mevzuat uyumunun sağlanması ve kurumsal kapasitenin oluşturulması planlanmaktadır (www.tarim.gov.tr, 2007).

Tarım Kanununda FADN sistemine atıfta bulunulmakta olup, FADN ile ilgili yönetmelikler Tarım Kanunu temelinde hazırlanacaktır. 2007 yılı Mali İşbirliği kapsamında bir Proje Taslağı hazırlanarak Komisyon'a iletilmiştir. Proje kapsamında 9 ilde pilot uygulama yapılması düşünülüp, bu konuda Teknik Yardım alınması planlanmaktadır. Projenin Eylül 2006'da başlaması öngörülmektedir. (Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, 2006 Zirai ve İktisadi Rapor)

1.9.Ticaret Sistemleri

Ticaret sistemleri bir ülkenin veya birliğin sınırları dışındaki ülkeler veya birliklerle ticari alış-verişlere ilişkin kuralların genel tanımıdır. İthalat ve ihracat düzenlemeleri, ticari

koruma tedbirleri ve DTÖ düzenlemeleri oluşturulan ticaret sisteminin temellerini teşkil eder

Sağlıklı bir ekonominin sürdürülebilirliğini sağlayabilmek için ülkeler ithalat ve ihracatlarını kontrol ederler. Gerek yerli sanayinin korunması, gerekse yeni iş olanakları açılması için çeşitli araçlarla ekonomiye ve ticari hayata müdahale edilir. Geniş anlamda ise ülke vatandaşlarının daha iyi standartlara erişebilmesi için dış alemden ihtiyaç duyulan mallar belirli kurallar içinde ithal edilir. Aynı zamanda dış alemde yürütülen çeşitli siyasi çalışmalar için de ticaret sistemleri oluşturulur ve desteklenmesi gereken ülkeler bu çerçevede gerek ithalat gerekse ihracat yolu ile desteklenir.

Avrupa Birliği aynı zamanda bir gümrük birliği olarak kendi ticaret sistemini Komisyon vasıtası ile merkezden yürütmektedir. Artan uluslararası ticaret ile ortak ticaret politikası AB'nin en önemli politikalarından birisi haline gelmiştir. Bununla birlikte son 25 yılda müthiş bir şekilde genişleyen topluluk, ortak pazarın da derinleştirilmesi ile birlikte dünyanın ticari gündemini belirleyen ana aktörlerden birisi haline gelmiştir (www.tarim.gov.tr, 2007).

1.9.1.Topluluğun Ticari Yapılanmasının Ana Çerçevesi

İhracat Rejimi

- İhracat için temel mevzuat
- İhracat kredisi ve kredi sigortası
- İkili kullanılan malların ve teknolojinin ihracat kontrolleri
- Kültürel malların ihracatı

İthalat Rejimi

- İthalat için temel mevzuat
- Belirli üçüncü ülkelerden yapılan ithalat ile ilgili kurallar

- Miktar kotalarının idaresi ile ilgili topluluk usulleri
- Kotalar ve bağımsız tarife uygulamaları

Ticari Korunma Tedbirleri

- Anti-damping tedbirleri
- Anti-teşvik tedbirleri
- Ticari engellere karşı korunma
- Gemilerin zarar verici fiyatlanması karşısındaki tedbirler
- Hava taşımacılığı sektörüne zarar veren teşviklere ve haksız fiyat uygulamalarına ilişkin koruma

Dünya Ticaret Örgütü ve Çok Taraflı Ticari Çerçeve

- DTÖ anlaşmalarının kabulü
- Mal ticareti ile ilgili düzenlemeler
- Hizmet ticareti ile ilgili düzenlemeler
- Fikri mülkiyet hakları ile ilgili düzenlemeler

1.10. Kalite Politikası

AB'de ki tüketici davranışları zamanla değişimi uğramıştır. Günümüzde aldıkları ürünlerin yalnızca beslenme özellikleri yüksek, sağlıklı ve hijyenik olmasına değil aynı zamanda aldıkları ürünlerin kökenlerinin ve üretim yöntemlerin de tescil, gıda güvencesi altında olmasını istemektedirler. Kalite artık bir slogan haline gelmiştir. Belirgin üretim yöntemleri, bileşenleri yada köken gibi karakteristik özellikleri olan ürünlere artan talep tüketici bilincini yansıtmaktadır. Malların serbest dolaşımının artması tüm Avrupa da daha geniş bir yelpaze ve çeşitte ürünlerin bulunmasına olanak sağlarken, tüketicinin daha iyi bilgilendirmesi ihtiyacını da ortaya çıkarmıştır.

Kaliteli ürün talebi üreticinin de yararınadır. Özellikle uygun Topluluk politikaları ile birlikte tüketici gerekliliklerini dikkate alan kaliteli üretim için pazar bulmak kolaydır. Çiftçiler artık büyük miktarlarda subvanse edilmiş ürünler üreterek değil kaliteli ürünler üreterek para kazanabilecektir. Pazarda başarılı olabilmek için kaliteli yada çeşitliliğe sahip ürünleri hedef almaları gerekmektedir (www.tarim.gov.tr, 2007).

Üretici ve tüketicilerin endişeleri Avrupa kalite politikasının geliştirilmesine neden olmuştur. Bunun da ötesinde politika yaklaşımları çiftçilerin kendi bölgelerinde yaşamaya devam etmelerini sağlayarak kırsal toplulukların korunması ve devamlılığını sağlayacaktır.

Bu tüzükler özel ürünlerin geleneksel yöntemler üretilmesi yada coğrafik köken ile kalite arasındaki bağlantının önemini vurgularken kalitenin geliştirilmesine katkıda bulunacaktır. Ürünlerin belirgin özelliklerinin yada kökenlerinin güvenceye alınması tüketicilerin kaliteye ilişkin beklentilerini hareketlendirecektir. Bu tüzükler genel bir çerçeve oluştururken üreticiler tarafından tanımlanmış olan ürünlerin güncel olarak yerleşmiş belirleyici niteliklerine ilişkin detaylı kuraları da kapsar (www.diabk.gov.tr ,2007).

1.11.Avrupa Birliği' nde Organik Tarım Politikası

Organik tarım yüzyıllardır sayısız köyde ve çiftçilikle uğraşan topluluklarda geleneksel tarım uygulaması şeklinde görülmüştür. Yöresel çiftçiler deneme yanılma ile elde ettikleri sonuçları bir jenerasyondan diğerine aktarmışlardır. Organik tarımın modern dünyada yer almaya başlaması ise, 1960'larda çiftçi ve tüketicilerin bitkisel ve hayvansal üretim sırasında oldukça fazla kimyasal kullanıldığını, bunun dünya ve insanlar için korkunç sonuçlar ortaya çıkaracağını fark etmelerinden sonra olmuştur.

1950'lerde tarımın amacı verimliliğin artırılması ve Avrupa'nın gıda temininde kendine yeterliliğinin sağlanmasıdır. 1960'ların sonuna doğru, özellikle 1970'lerde çevrenin korunması konularının önem kazanmasıyla birlikte organik tarım önem kazanmıştır. Üreticiler, tüketiciler ve doğa ile ilgili diğer kuruluşlar ortaya çıkmış ve bu kuruluşlar üretim metotlarını düzenleyen kuralları belirlemeye başlamışlardır. 1980'lerde ise organik tarım oldukça hız kazanmış, organik üretim metodu gelişmeye devam ederken tüketicilerin de bu ürünlere ilgisi artmıştır (Tan, Dellal, 2003).

Organik tarımın yaygınlaşması, tüketicilerin sağlıklı ve çevre dostu ürünlere olan talebinin artmasının yanı sıra resmi otoriteler tarafından da tanınması, araştırma konuları içine alınması ve özel bir yönetmeliğinin hazırlanması sonucudur. Bazı üye ülkeler organik üretim yapan çiftçilere ulusal yada bölgesel bazda destekler de sağlamaktadır.

Kaliteli ürün pazarında organik tarımın güvenilirliğini sağlamak, resmi kuralların kabul edilmesi ile sağlanabileceği için, 1991 yılında Avrupa Birliği 2092/91 sayılı organik tarım yönetmeliğini çıkarmıştır. Organik tarımın resmi olarak tanınması diğer ülkeler tarafından da benimsenmiş ve uluslararası organik tarım hareketleri başlatmıştır

AB organik tarım yönetmeliğine göre üye ülkeler, yetkili otorite tarafından yada akredite olmuş özel kuruluşlarca gerçekleştirilecek bir denetim sistemi kurulmak zorundadır. Özel kuruluşlar tarafından kontrol işlemi gerçekleştirilen ülkelerde, özel kuruluşların onaylanması ve denetlenmesi için de bir otorite oluşturulması gerekmektedir. Bu otorite organik tarımla ilgili birçok görevinin yanında, kontrol kuruluşlarının etkili ve objektif olarak görevlerini yerine getirebilme kapasitesini garantileyen denetim yapar. Kontrol kuruluşlarının yılda en az bir kez işletmeyi haberli ya da habersiz olarak ziyaret ederek denetim yapmaları gereklidir. Her üye ülkede, sertifikasyon kuruluşlarının güvenilir sertifikalandırma yaptıklarını garanti etmek amacıyla, bu kuruluşların Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN) tarafından çıkarılan EN 45011 (ISO 65) standartlarına uygun faaliyette bulduklarına dair akreditasyonları gereklidir (Tan, Dellal, 2003).

Agenda 2000 kapsamında birçok AB yönetmeliği 2000–2006 dönemi için Ortak Tarım Politikasının reformuna ilişkindir. Kırsal kalkınma Yönetmeliği ile organik tarımın desteklenmesine ilişkin mekanizmalar belirlenmiştir. Bu destekler; tarım-çevre programları, yatırım yardımları, pazarlama yardımları, bölgesel kalkınma ve demonstrasyon çiftlikleri şeklinde olabilir. Ödeme miktarları her ülkeye göre değişiklik göstermektedir. Örneğin; 2000 yılında, Almanya’da organik tarıma geçiş yardımı ortalama olarak 180 Euro dur. Bu rakam Finlandiya da 440 Euro, İsviçre de 1250 Euro dur (www.diabk.gov.tr, 2007).

Roma Anlaşması, tek pazar ilkesine göre Birliğin organik tarım kurallarına uygun olarak üretilmiş yerel yada üçüncü ülkeden ithal edilmiş her ürün Avrupa Birliği içerisinde serbest

olarak hareket edebilir. Üçüncü ülkelerden gelen ürünlerin organik üretim kurallarına göre üretildiğine belirlendikten sonra üye ülke pazarında satılmasına izin verilir. Bu nedenle üçüncü ülke de üye ülkelerdekine eşdeğerde organik üretim kurallarını içeren bir yönetmeliğin olması zorunludur. Bu üçüncü ülke ürününün iç pazarda güvenilirliğinin ve adil ticaretin sağlanması açısından gereklidir. Komisyon incelemeleri sonucunda üçüncü ülkenin organik üretim kuralları ile üye ülke kuralları arasında eşitlik saptadığı takdirde bu üçüncü ülkeyi onaylanmış listeye almaktadır. Bunun anlamı, bu üçüncü ülkenin ürünlerinin Avrupa Birliğinde serbestçe dolaşabilmesidir. Bu listeye giren ülkeler; Arjantin, Avustralya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, İsrail ve İsviçre'dir (www.tarim.gov.tr, 2007).

1.11.1 Ülkemizde Organik Tarım

Ülkemizde organik tarım 1980'lerin ortasında Avrupalı ihracatçıların talebi doğrultusunda başlamıştır. O yıllarda organik üretim Ege Bölgesi'nde yoğunlaşmış olup, kuru üzüm, kuru kayısı ve kuru incir ilk organik olarak üretilen ürünlerimizdir. Bugün, kuru meyveler, taze veya işlenmiş sebze ve meyveler, baklagiller, kabuklu yemişler, hububatlar, baharat ve şifalı otlar, endüstriyel bitkiler gibi çok çeşitli ürün kategorilerinde organik üretim yapılabilmektedir. Ayrıca, donmuş meyve ve sebzeler, meyve suyu konsantreleri gibi işlenmiş ürünlerimiz de mevcuttur. Organik üretimin büyük miktarı yurtdışına ihraç edilmektedir.

Hayvansal ürünlerin organik olarak üretimi oldukça azdır. İzmir' de organik tarım ve hayvancılık bazlı büyük firmalar olmasına rağmen, 2005 yılında ilk satışlarının gerçekleşmesi beklenen tesis, Gümüşhane'nin Kelkit ilçesi'nde kurulan Aydın Doğan Organik Tarım Ürünleri tesisidir. Bu tesiste 10 bin inek beslenecek olup, et ağırlıklı ama süt ürünlerini de kapsayan bir üretim planlanmaktadır. Üretim için büyük istihdamın yöreden sağlanması ve 2 bin çiftçi ailesinin eğitimden geçirilmesi düşünülmektedir. Ayrıca, 2001 yılında, Muğla, İzmir, Malatya, Elazığ, Bitlis, Ordu illerinde 111 üretici toplam 557 ton organik bal üretimi yapmıştır.

Günümüzde ürün çeşidi artmış olup, bugün 100 çeşidin üzerinde ürün üretilmektedir. Organik olarak üretilen fındık, ceviz, şam fıstığı, kuru incir, kuru kayısı, kuru üzüm,

baklagiller, baharatlar ve otlar, pamuk gibi endüstriyel bitkiler, donmuş meyve ve sebzeler, meyve suyu konsantreleri, zeytinyağı, gül ve gül ürünleri ihraç edilmektedir. İhracatın büyük bir kısmı Avrupa Birliği ülkelerine olmakla beraber, 20 den fazla ülkeye ihracatımız vardır.

Organik tarım, tarlada üretimden tüketiciye ulaşıncaya kadar, kontrol altında yürütülmektedir. Organik Tarım Komitesi (OTK) tarafından, kontrol ve/veya sertifikasyon yetkisi verilmiş yerli veya yabancı kontrol kuruluşları tarafından yapılmaktadır. OTK tarafından çalışma izni verilen 4 yabancı ve 2 yerli kontrol ve sertifika kuruluşu (KSK) mevcuttur. Ayrıca, Organik Tarım Ulusal Yönlendirme, Organik Tarım Ulusal Ticaret ve Organik Tarım Proje ve Araştırmaları Ulusal Komiteleri Yönetmeliğimiz çerçevesinde kurulmuş olup tavsiye niteliğindeki kararlarını OTK ya iletirler (www.tarim.gov.tr, 2007)

Avrupa Birliği mevzuatına uyum sağlamak için Ulusal mevzuatımızda düzenlemeler yapılmaktadır. 24 Temmuz 2003 tarih ve 25178 Mükerrer sayılı Resmi Gazete de yayınlanan öncelikler listesinde organik tarım 7.1.4. no'lu öncelik sırasındadır. Ulusal programda belirtildiği gibi ülkemizde organik tarım 1986 yılında ihracata yönelik olarak başlamıştır. Başlangıçta ithalatçı ülkelerin mevzuatına göre yapılan üretim ve ihracat, 1991 yılında 2092/91 sayılı AB yönetmeliğine göre yapılmıştır. Bu yönetmeliğin 14 Ocak 1992 tarihinde yayımlanan 94/92 sayılı ekinde, Avrupa Birliği'ne organik ürün ihraç eden ülkelerin kendi mevzuatlarını oluşturmaları zorunluluğu getirildiğinden, Ülkemizde çeşitli kurum ve kuruluşların işbirliği ile yönetmelik hazırlama çalışmaları başlamış ve “Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Ekolojik Metotlarla Üretilmesine İlişkin” Yönetmelik, 24 Aralık 1994 tarih ve 22145 sayılı Resmi Gazete de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu yönetmelik daha sonra Topluluk mevzuatında 1991 yılından sonra yapılan değişiklikleri içerecek şekilde güncelleştirilmiş ve Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 11 Temmuz 2002 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ayrıca organik tarım konusunda kanun çalışması yapılmıştır. Organik Tarım kanun taslağının yasalaşmasından sonra, AB mevzuatında yapılan son değişiklikler doğrultusunda, organik ürünlere ilişkin yönetmelik revize edilecektir. Kurumsal alt yapı hazırlıkları çerçevesinde, Tarım İl Müdürlüklerinde “organik tarım birimleri” kurulması planlanmış olup, bu

birimlerde ilgili personel mevzuatın uygulanması konusunda eğitilmektedir. Kontrol ve sertifika kuruluşları ile bilgi akışını sağlamak, organik tarım birimleri ile bilgi akışı ve denetim sonuçlarını takip için bilgisayar ağı ve veri tabanı kurulacaktır (www.tarim.gov.tr, 2007).

BÖLÜM 2: TÜRKİYE’DE TARIM

Türkiye’de tarım sektörü; ülke nüfusunun beslenmesini sağlaması, milli gelir ve istihdama katkısı, sanayi sektörünün hammadde ihtiyacını karşılaması ve sermaye aktarması gibi nedenlerden dolayı, AB’de ise bütçe ve mevzuatın yaklaşık yarısını kapsamaması sebebiyle önemini halen korumaya devam etmektedir. Tarım sektörü, gerek insanın yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan temel besin maddeleriyle doğrudan ilişkili olması gerekse nüfusun belirli bir kısmını içinde barındırıp istihdam olanağı yarattığı için ülke ekonomileri açısından da önemlidir

Coğrafik koşullar ve kültürel farklılıklar nedeniyle beslenme alışkanlıkları önemli ayrıcalıklar göstermektedir. Bu da ülkeleri, dışarıya bağımlı olmaksızın besin ihtiyaçlarını kendi kendilerine karşılamaya ve sektörde verimliliği artırmak amacıyla devletin desteği ve koruması altında kapsamlı tarım politikaları oluşturmaya yöneltmektedir.

Avrupa Birliği (AB) siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda gösterdiği faaliyetlerin bazılarını, geliştirdiği ortak politikalar çerçevesinde yürütmektedir. AB’de ortak politikalar, ortaya koydukları ilke, mevzuat ve kurallar ile üye ülkeler arasında uygulamadan doğacak farklılıkları ortadan kaldırmakta, böylece “ortak” politika ile düzenlenmiş alanlardaki kurallar, tüm üye ülkelerde uyumlu hale gelmektedir. Müktesebat konu başlıkları arasında yer alan ve tam üyelikle birlikte Türkiye’nin de benimseyeceği bu politikalar, müzakere sürecinde Türkiye-AB ilişkilerinin en ağırlıklı gündemini oluşturacaktır. Bunun temel sebebi, müktesebat uyumunun, AB’nin işleyişine yönelik bütün bir sistematige uyum sağlanmasını gerektirmesi nedeni ile ülkemizdeki tüm koşulların yeniden şekillendirilmesini zorunlu hale getirmesidir. (Dinler,1996)

2.2. AB Sürecinde Bazı Ürünlerde Türk Tarımının Karşılaştırmalı Yapısal Durumu

2.2.1. Buğday

Ülkemizde buğday tarımı, büyük ölçüde kuru koşullarda yapıldığı için verim düşük ve dolayısıyla buğday üreticisinin geliri de diğer ürün üreticilerine göre daha azdır. Ayrıca

bazı bölgelerimizde buğday üretiminin alternatifi bulunmamaktadır (www.tarim.gov.tr 2007).

2.2.1.1 Dünyada Durum

Dünyada yıllar itibariyle ekilen alanın dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Buna karşın yıllar itibariyle üretimin, birim alandaki verimin artması bağlı olarak arttığı gözlenmektedir. 2000 yılında 2,67 ton/ha olan verim, 2006 yılında 2,78 ton/ha olmuştur (www.usda.gov, 2007)

Tablo 1: Dünya Buğday Ekilen Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıllar	Ekilen Alan (Ha)	Üretim (ton)	Verim (Ton/Ha)
2000	217.570.000	581.500.000	2,67
2001	214.671.000	581.138.000	2,71
2002	214.614.000	567.617.000	2,64
2003	209.891.000	554.575.000	2,64
2004	218.808.000	629.085.000	2,88
2005	219.134.000	621.824.000	2,84
2006*	213.446.000	593.951.000	2,78

Kaynak: www.fas.usda (2007)

USDA verilerine göre dünya buğday üretimi 2006/07 yılı itibariyle 594 milyon ton olup, buğday üretiminde ilk sırayı AB-27 almaktadır. Birliği sırasıyla Çin, Hindistan, Amerika ve Rusya izlemektedir. Adı geçen ülkeler dünya buğday üretiminin yaklaşık %66'sını gerçekleştirmektedir.

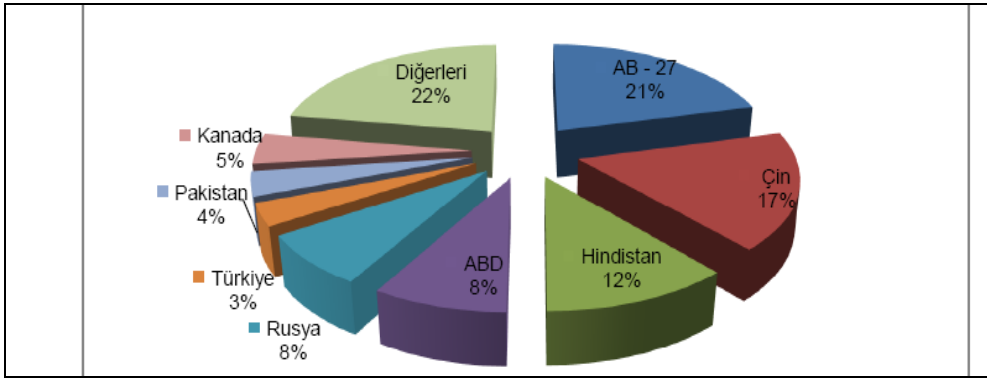
Dünya'da buğday tüketen başlıca ülkeler; AB ülkeleri, Çin, Hindistan, Pakistan, Rusya, Türkiye, Ukrayna ve ABD'dir. 594 milyon tonluk dünya üretiminin yaklaşık %21'ini AB ülkeleri, %17'sini Çin ve %12'sini Hindistan tüketmektedir. Üretimde, ilk üç sırada AB-27, Çin ve Hindistan bulunmaktadır). Verimde ise ilk üç sırayı 2005 yılı FAO verilerine göre Hollanda (8.574 kg/ha), İrlanda (8.427 kg/ha) ve Belçika (8.273 kg/ha) almaktadır (www.usda.gov, 2007).

Tablo 2: Dünyada Buğday Üretiminde Önde Gelen Ülkeler

Ülkeler	Üretim (Ton)	
	2005/06	2006/07*
AB - 27	132.360.000	124.800.000
Çin	97.450.000	103.500.000
Hindistan	68.640.000	69.350.000
ABD	57.280.000	49.320.000
Rusya	47.700.000	44.900.000

Kaynak: www.fas.usda (2007)

Şekil 1: Dünya Buğday Üretiminde Önemli Üretici Ülkelerin Aldığı Paylar(%)

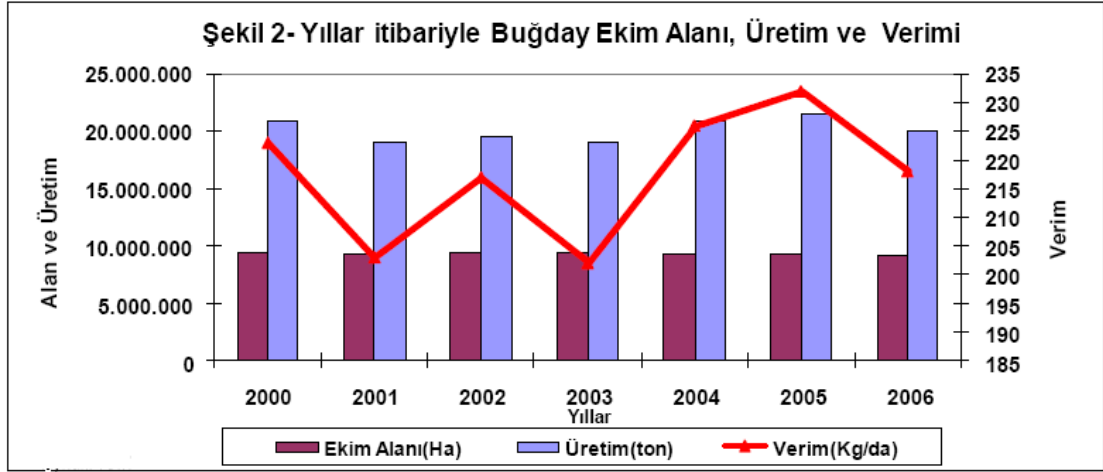
Kaynak: www.fas.usda (2007)

2.2.1.2. Türkiye’de Durum

Bugün ülkemizde ekili - dikili tarım alanlarının yaklaşık %50’sinde hububat, 1/3’ünde ise sadece buğday üretilmektedir. Son 20 yılda buğday ekim alanlarında fazla bir değişim görülmemekle birlikte, ekili alanlar 9–9,4 milyon hektar civarında değişim göstermiştir. Türkiye’deki yaklaşık 9,2 milyon hektar buğday ekiliş alanının yaklaşık 3,5 milyon hektarı İç Anadolu ve Geçit bölgesinde bulunmaktadır. Türkiye’nin hemen hemen her bölgesinde buğday üretimi yapılmaktadır. Türkiye buğday ekim alanlarının yaklaşık %15-16’sı makarnalık buğday üretiminde kullanılmaktadır. Buğday üretimimiz çoğunlukla kıraç

arazide yapıldığından ortalama verim düşüktür. (Zirai ve İktisadi Rapor, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Ankara,2007)

Tablo 3: Yıllar itibariyle Buğday Ekim Alanı, Üretim ve Verimi

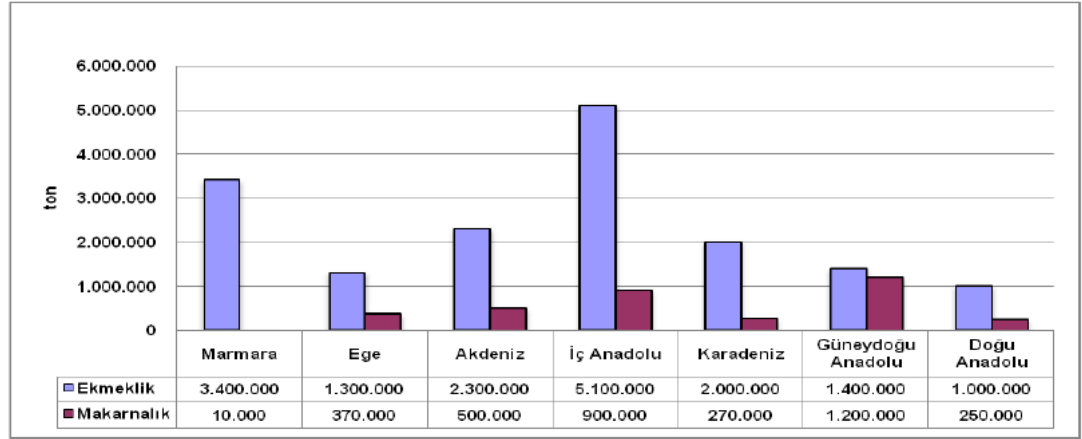
Kaynak: www.tuik.gov.tr 2007

2006 yılı itibariyle ekili alanımız 9,2 milyon hektardır. Üretim, 2000 yılında 21 milyon ton iken 2006 yılında 20 milyon tona gerilemiştir. Verim 2000–2006 yılları arası ortalama 217 kg/da dır.Ülkemizdeki artan nüfusa paralel olarak buğday talebi de artmaktadır. Buğday Tüketimimiz ülkemizde kişi başına ortalama 200 kg/yıl civarındadır. 2006 yılı itibariyle buğday (gıda) talebimiz yaklaşık 15 milyon tondur (www.dpt.gov.tr, 2007).

Bu miktar mevcut üretimle karşılanmaktadır. Buğday, ülkemizde ekmeğin yanında, makarna, bulgur, irmik, nişasta ve bisküvi gibi bazı işlenmiş yiyeceklerde de kullanılmaktadır. Türkiye buğdayda kendine yeterli sayılabilecek ülkelere biri olmasına rağmen, aynı kalite ve standartta buğdayın düzenli ve istenilen miktarda yurt içinden temin edilememesi nedeniyle ithalata başvurmaktadır. Un ve makarna sanayicileri ithal ettikleri kaliteli buğdayla yerli buğdayı karıştırarak işleme yoluna gitmektedirler. Ülkemiz makarnalık buğday üretimine uygun olmasına rağmen, makarnalık buğday ekim alanı buğday ekim alanının yalnızca %19'unu kapsamaktadır. Türkiye'de en fazla buğday üretimi İç Anadolu ve Marmara Bölgesi'nde gerçekleşmektedir. Bu iki bölge üretimin yaklaşık %47'sini karşılamaktadır. Makarnalık buğday üretiminde ise Güneydoğu ve İç

Anadolu Bölgesi önde gelmektedir ve toplam makarnalık üretiminin yaklaşık %60'nı bu bölgeler karşılamaktadır. (D.İ.E. 2006 Genel Tarım Sayımı)

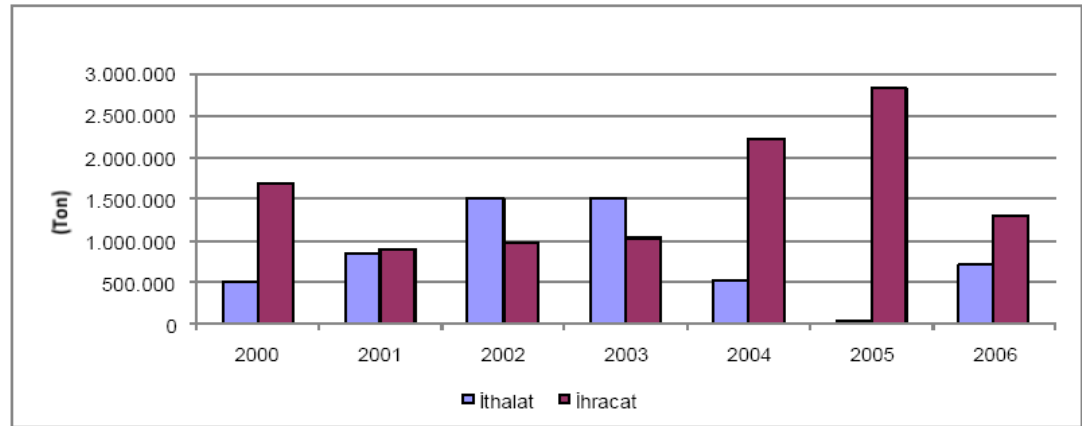
Tablo 4: Bölgelere Göre Buğday Üretimi

Kaynak: www.tmo.gov.tr 2007

Ülkemizde buğday ihracatı, üretim miktarı ve ürün kalitesiyle yakından ilgilidir. Üretim miktarının büyük ölçüde iklim koşullarına bağlı olması nedeniyle ihracatta yıldan yıla dalgalanmalar görülmektedir. Türkiye buğday yanında önemli miktarda un, makarna, bulgur ve diğer buğday mamulleri ihraç eden bir ülkedir (www.tarım.gov.tr , 2007).

Tablo 5: Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Buğday Dış Ticareti

Kaynak: www.tmo.gov.tr 2007

Türkiye'nin 2000 yılında 1.700.000 ton olan ihracatı 2001 yılında üretim azlığı nedeniyle 900 bin tona düşmüştür. Sonraki yıllarda dalgalı bir seyir izlemiş ve 2005 yılında 2.829.000 tona kadar çıkmıştır. 2006 yılında ise bir önceki yıla göre yaklaşık %54'lük bir düşüşle 1.306.000 tona gerilemiştir. Buğday ithalatımız ise; yine yıllar itibariyle dalgalı bir seyir izlemiştir. 2000 yılında 500.000 ton olan ithalat, 2002 ve 2003 yılında yaklaşık 1.500.000 tona çıkmış ve sonraki seneler düşüşe geçmiş, 2005 yılında ise 36.000 tona kadar inmiştir. 2006 yılında ise buğday ithalatımız 715.000 tona çıkmıştır. 2005 yılındaki ithalat miktarı ihracatımıza göre çok düşük kalması, 2005 yılındaki yüksek buğday üretiminden kaynaklanmaktadır (www.tuik.gov.tr, 2007).

2.2.1.3. Genel Değerlendirme

Artan nüfusla birlikte insanların gıda ihtiyacını karşılamak giderek büyük bir önem arz etmektedir. Ülkemizde tarım alanları artık belli bir sınırın üzerine çıkmadığından, artan talepleri ancak birim alandaki verimliliği artırarak karşılama yoluna gidilmelidir. Tarım sektöründe üretim teknolojilerini yenilemek ve modern araç ve gereçler kullanmak gerekmektedir. Verimliliği artırmak için bu işlerle ilgilenen kişilere, çalıştığı konularda eğitim verilmesi, sertifikalı tohumluk kullanmalarının teşvik edilmesi, bilinçli gübre ve ilaç kullanımının sağlanması gerekmektedir. Ayrıca ülkemizde ekili alanların küçük ve parçalı oluşu kalite ve verimi büyük ölçüde etkilemektedir. Arazilerin bu şekilde olması çiftçileri hem zaman hem de maddi yönden olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

Buğday üreticileri tohumluk ihtiyaçlarını kendi ürettikleri üründen karşılamaları, sertifikalı tohumluk kullanımı dışında kalan uygulamalardır. Tohumluğun bu şekilde kullanılması verimi ve üretimi olumsuz yönde etkilemektedir. Ülkemizde ekili - dikili tarım alanlarının yaklaşık yarısında hububat, üçte birinde de sadece buğday üretilmektedir. Başta buğday olmak üzere hububat ürünlerinin, ülkemiz için hem ekonomik ve hem de sosyal açıdan taşıdığı önem büyüktür. Çeşit ıslahı, kalite kontrolü, tohumluk üretimi sertifikalı tohumluk satışı, bilinçli yapılacak gübreleme ile ülkemiz buğday üretiminde hak ettiği noktaya getirilmelidir (www.aeri.org.tr, 2007).

2.2.2 Arpa

Arpa dünyada tahıllar arasında ekim alanı açısından buğday ve mısırdan sonra 3. sırada gelmektedir. Arpa, ülkemizde tarla ürünleri arasında ekiliş alanı bakımından buğdaydan sonra gelen üründür. Buğday gibi ülkemizin tüm bölgelerinde yetiştirilmektedir. Birim alandan alınan ürün miktarı bakımından buğdaya göre daha avantajlı durumdadır. (www.tarım.gov.tr, 2007)

Dünya ekonomisinin olduğu kadar ülkemiz ekonomisinin de temelini oluşturan tahıl ürün grubu içerisinde yer alan arpanın insan beslenmesinde doğrudan kullanımı çok azdır. Hayvancılık açısından doğrudan tüketilme özelliğine sahiptir; ayrıca karma yem ve malt sanayinin de önemli bir hammaddesidir. Yemlik arpalarda protein oranı yüksek olanlar tercih edilmektedir. Kavuzun fazla olması besleyicilik değerini düşürür. Bira üretimi için gerekli olan malt iki sıralı beyaz arpalardan elde edilmektedir. Yemlik çeşitlerin aksine, biralık arpalarda protein oranının %9–10.5 gibi düşük düzeylerde olması tercih edilmektedir (www.bahce.biz, 2007).

2.2.2.1. Dünyada Durum

Dünya üretimi 130–150 milyon ton arasında gerçekleşmektedir. Dünya arpa üretiminde, 2006/07 sezonunda, üretim sıralamasında AB (25), Rusya, Ukrayna ve Kanada'dan sonra Türkiye'nin yer aldığı görülmektedir. 2006 yılı itibariyle, dünya arpa üretiminin %39'u AB(25) ülkelerince karşılanmaktadır. AB(25)'i sırasıyla Rusya, Ukrayna, Kanada ve Türkiye; %13, %8, %7 ve %5'lik paylarla takip etmektedir (www.usda.gov, 2007).

Tablo 6: Dünya Arpa Üretimi (Bin Ton)

Ülkeler	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
AB (25)	59.816	48.000	56.388	54.400	61.600	53.100	54.600
Rusya	14.100	18.700	18.700	18.000	17.200	15.800	18.000
Kanada	13.172	7.500	7.489	12.300	13.200	12.500	10.000
Avusturalya	6.743	3.700	3.865	10.400	7.700	9.900	3.800
Türkiye	8.000	7.400	8.300	6.900	7.400	7.600	7.200
ABD	6.919	4.900	4.940	6.100	6.100	4.600	3.900
Ukrayna	6.872	10.400	10.364	6.800	11.100	9.000	12.000
Diğer	18.261	34.300	23.746	28.000	29.800	26.700	30.500
Dünya	132.883	134.900	133.792	142.900	154.100	139.200	140.000

Kaynak: www.usda.gov, 2007

2007 yılı dünya arpa üretimi 146,1 milyon ton düzeyinde olduğu tahmin edilmektedir. Büyük ölçüde AB ve Fas'ın üretim değerlerine bağlı olarak geçen yıla göre yaklaşık 4,0 milyon azalma söz konusudur. Dünya bira tüketimindeki sürekli artış arpa talebinin artmasına sebep olmaktadır. Dünyada, arpa tahıllar arasında buğdaydan sonra en çok tüketilen 2. üründür. Dünyada arpa tüketimi 2006/07 sezonunda 145,90 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2007/08 sezonunda ise yem sanayi ve endüstrideki kullanımdan kaynaklanan çok küçük bir artışla, tüketim 147,8 milyon ton olarak tahmin edilmektedir (www.tmo.gov.tr, 2007).

Tablo 7: Dünya Arpa İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
AB (25)	10,4	3,6	6,3	2,6	2,9	3,1	3,0
Avustralya	3,3	4,4	2,2	4,7	5,9	4,7	3,0
Rusya	0,4	0,7	3,1	3,1	1,1	1,7	2,4
Kanada	1,7	2,7	0,3	1,7	1,1	2,2	1,5
ABD	0,6	0,6	0,6	0,4	0,5	0,6	0,5
Türkiye	0,15	0,5	0,5	0	0,026	0,55	0,25
Diğer	1,45	5,1	3,8	2,8	5,50	4,95	4,85
Dünya	18,0	17,6	16,8	15,3	17,1	17,8	15,5

Kaynak: www.usda.gov, 2007

Dünya arpa ihracatında AB Ülkelerinin, Avustralya ve Rusya ve Kanada ilk sıralarda yer almaktadır (Tablo 4). 2006 yılı itibariyle, bu ülkeler dünya arpa ihracatının %63'ünü gerçekleştirmişlerdir. 2006 yılında, Türkiye'nin dünya arpa ihracatındaki payı %2'dir (www.usda.gov, 2007).

Tablo 8: Dünya Arpa İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
Suudi Arabistan	4,80	5,90	7,50	6,90	5,90	6,50	5,50
Çin	2,10	2,10	1,80	1,20	2,10	2,20	1,70
Japonya	1,50	1,30	1,40	1,30	1,60	1,40	1,40
AB (25)	1,10	1,50	1,40	0,60	0,50	0,40	0,30
İsrail	0,30	0,40	0,40	0,40	0,50	0,30	0,40
Diğer	8,20	6,40	4,30	4,90	6,50	7,00	6,20
Dünya	18,00	17,60	16,80	15,30	17,10	17,80	15,50

Kaynak: www.usda.gov, 2007

2006 yılında 15,50 milyon ton olarak belirlenen dünya arpa ithalatının; %35'i Suudi Arabistan, %11'i Çin, %9'u Japonya, %2'si AB (25), %2.5'i İsrail ve %45'i ise diğer ülkeler tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin arpa ithalatı ise oldukça az olmakla birlikte daha çok kaliteli biralılık arpa ithalatı yapılmaktadır 2000–2006 yılları arasında dalgalı bir seyir izleyen Türkiye arpa ithalatı; 2004 yılında en yüksek değerine ulaşmıştır.

2.2.2.2 Türkiye’de Durum

Ülkemizde her bölgede üretimi yapılabilen arpa, tarla ürünleri içinde ekiliş alanı ve üretim açısından buğdaydan sonra ikinci sırada gelmektedir. Arpa, Türkiye’nin tüm bölgelerinde yetiştirilmekle birlikte, özellikle Orta Anadolu (Konya, Ankara, Eskişehir ve Kırşehir) ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi (Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin) arpa yetiştiriciliği konusunda önemli iki bölgedir. Arpa ekim alanı, üretim ve verimi yıllar itibariyle dalgalanma göstermektedir. 1995- 2005 arası periyotta en yüksek ekim alanı 1998’de, en yüksek verim ve üretim ise 2005’te gerçekleşmiştir. Yıllara göre arpa üretimindeki dalgalanma, bu bitkinin tarımının büyük ölçüde yağışa bağlı marjinal alanlarda yapıldığını ve su potansiyelinden yeterince yararlanılamadığını göstermektedir. 2006/07 sezonunda Türkiye arpa tüketimi ise 7,10 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. (D.İ.E. 2005 Genel Tarım Sayımı)

Tablo 9: Türkiye Arpa Ekim Alanı, Üretim ve Verimi

Arpa	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Üretim Alanı (000 ha)	3.525	3.650	3.700	3.750	3.650	3.629	3.640	3.600	3.400	3.600	3.650
Verim (ton/ha)	2.128	2.192	2.216	2.400	2.110	2.204	2.060	2.306	2.382	2.500	2.603
Üretim (000 ton)	7.500	8.000	8.200	9.000	7.700	8.000	7.500	8.300	8.100	9.000	9.500

Kaynak: www.tuik.gov.tr 2007

Arpa tarımı Türkiye’de büyük ölçüde kuru koşullarda yapıldığı için verim düşüktür. Türkiye’nin arpa verimi dünya arpa veriminin altındadır. 2006/07 sezonunda dünya arpa verimi 2,43 ton/ha iken aynı dönem itibariyle Türkiye arpa verimi 2,06 ton/ha olmuştur. Arpa veriminde kaliteli tohumluk kullanımı önemli bir faktördür. Tohumluk dağıtımının istenilen seviyeye ulaşması için; üreticilerin sertifikalı tohumluk kullanımı açısından teşvik edilmesi gerekmektedir (www.tarım.gov.tr, 2007). Verimde iklime bağlı olarak bazı yıllar belirgin artışlar, bazı yıllarda belirgin azalışlar meydana gelmektedir (Sayın , 2003)

2.2.2.3. Genel Değerlendirme

Türkiye’nin kendine yeterli tarımsal ürünlerinden biri olan arpa, kaba ve karma yem açığının önemli bir bölümünü karşılamaktadır. Üretimin tamamına yakını iç piyasada

tüketilmektedir. Arpa üretimi modern tarım teknikleri ile yapıldığında ürün kalitesi artacak ve ihraç etme olanakları ile, ülkemize döviz getiren tarım ürünleri arasında yer alacaktır.

Ayrıca, çorak arazilerin ıslahında son derece önemli bir bitki olan arpanın GAP bölgesinde ekim nöbetine dahil edilmesi bilinçsiz sulama ile oluşacak çoraklaşmanın engellenmesinde önemli bir faktör olacaktır (www.aeri.org.tr, 2007).

2.2.3. Mısır

Dünyada tahıl grubu bitkiler içerisinde en fazla üretim miktarına sahip olan mısır, Türkiye’de ise 3. sırada yer almaktadır (1, 2). Dünya mısır üretimi, 2006/2007 pazarlama yılında (PY) yaklaşık 700 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de ise aynı PY’nda, 3,8 milyon ton mısır üretildiği tahmin edilmektedir (TÜİK, 2007 Tarımsal ürünlerin üretim miktarları, 2006 yılı 3. tahminler (Basılmamış)).

2.2.3.1. Dünyada Durum

Dünya mısır üretimi 2002/2003 PY’nda 600 milyon ton iken, 2006/2007 PY’nda yaklaşık 700 milyon tona yükselmiştir. Üretim miktarının 2007/2008 PY’nda ise yaklaşık 767 milyon ton olacağı tahmin edilmektedir. Üretimde son yıllarda görülen bu artıştaki en önemli faktörler; ABD’de biyoyakıt amaçlı etanol üretiminde görülen artış ile Afrika ve G. Amerika’da iklim koşullarına bağlı olarak mısır üretiminin önemli derecede artmasıdır (www.fas.usda.gov, 2007).

Üretimin ülkelere göre dağılımı incelendiğinde ise ABD’nin % 38 ile büyük paya sahip ülke olduğu görülmektedir. ABD’nin ardından sırası ile Çin (%21) ve AB (%8) gelmektedir. Brezilya ve Arjantin ise mısır üreticisi ülkeler içerisinde farklı bir konumdadır. Brezilya genetiği değiştirilmemiş mısır piyasasında önemli bir yere sahip iken, Arjantin ise küçük iç piyasası nedeni ile ihracata yönelik üretim yapmaktadır. (www.ers.usda.gov 14.05.2007) Diğer yandan, her iki ülke de coğrafi konumlarından dolayı kuzey yarımkürede üretimin olmadığı dönem açısından oldukça önemli bir pazar avantajına sahiptir. Dünya ortalama mısır verimi 4,7 ton/ha (2006/2007 PY) civarındadır. Ancak, bu rakam ülkeler arasında önemli derecede farklılık göstermektedir. Örneğin,

Meksika'da 3,0 ton/ha olan ortalama mısır verimi, Arjantin'de 7,0 ABD'de ise 9,5 ton/ha'dır. (Toprak Mahsulleri Ofisi, 2006 Hububat Raporu)

2.2.3.2.Türkiye'de Durum

Türkiye'de mısır üretimi 2000/2001 PY'nda 2,3 milyon ton iken, 2003/2004 PY'nda 2,8 milyon tona, 2005/2006 PY'nda ise 4,2 milyon tona yükselmiştir. Buna göre, incelenen dönem içerisinde mısır üretimi yaklaşık %83 oranında artmıştır. Aynı dönemde ekim alanları ise 555 bin ha'dan, 600 bin ha'a yükselmiştir. Oldukça yüksek oranlı üretim artışındaki en önemli faktörler, yüksek piyasa fiyatı ile üretim miktarı üzerinden verilen primdir. Ayrıca şekerpancarı ve pamuk gibi ürünlere alternatif olarak mısır ekiminin yaygınlaşması da üretim artışında etkili olmuştur. (2006 Hububat Raporu TMO). 2006/2007 PY'nda ise fiyatların gerilemesine bağlı olarak üretimin 3,8 milyon ton'a düştüğü tahmin edilmektedir. (Toprak Mahsulleri Ofisi, 2006 Hububat Raporu)

Üretimin bölgelere göre dağılımı incelendiğinde ise büyük miktardaki üretimin belirli bölgelerde yoğunlaştığı görülmektedir. Buna göre, üretimin büyük bölümü Akdeniz bölgesinde yapılırken, Karadeniz en geniş ekim alanına sahip bölgedir. Ancak, Karadeniz bölgesindeki düşük verim düzeyi bölgenin üretim içerisindeki payını azaltmaktadır (TAŞDAN, 2005)

Tablo 10: Türkiye’de Mısır Arzı ve Kullanımı (Bin ton)

	2000/01	2002/03	2005/06
Arz			
Üretim	2.300	2.100	4.200
Net Üretim	2.185	1.995	3.990
İthalat	672	1.411	80
Başlangıç Stokları	741	559	263
Toplam Arz	3.598	3.965	4.333
Kullanım			
Tohum	14	15	15
Yem	2.200	2.300	2.550
Gıda	1.260	1.150	1.150
Toplam Yurtiçi Kullanım	3.474	3.465	3.715
İhracat	8	22	150
Toplam Kullanım	3.482	3.487	3.865
Toplam Yıl Sonu Stokları	116	478	468

Kaynak : Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, 2007

Mısır gerek hayvan gerekse insan beslenmesinde kullanılabilmesinin yanı sıra sanayide de hammadde olarak oldukça geniş kullanım alanına sahiptir. Buna bağlı olarak kullanım miktarı da oldukça yüksektir. 2001/2002 PY’nda 3,5 milyon ton olan toplam mısır kullanımı 2005/2006 PY’nda 3,9 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Bu durum, incelenen dönemde mısır kullanımının %11 oranında arttığını göstermektedir. Mısırın en fazla kullanıldığı alan ise özellikle kanatlı hayvan yemleri başta olmak üzere, yem sanayidir. Türkiye’de yem sanayinde kullanılan mısır miktarının 2,5 milyon tonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Son yıllarda üretimin artması ile birlikte özellikle 2001-2003 yılları arasında artan mısır ithalatı da azalmıştır. Buna göre, 2002/2003 PY’nda 1,4 milyon ton olan ithalat miktarı 2005/2006 PY’nda 80 bin ton’a gerilemiştir. Mısır ihracatı ise önceki yıllarda üretime oranla önemsiz miktarlarda olmakla birlikte, 2005 ve 2006 yıllarında üretim artışına paralel olarak 177 bin tona ulaşan miktarda ihracat gerçekleştirilmiştir. (Toprak Mahsulleri Ofisi, 2006 Hububat Raporu)

Üretim ve ithalat arasındaki durum, mısırdaki kendine yeterliliğin de arttığını göstermektedir. Nitekim 2000/2001 PY'nda kendine yeterlilik oranı (üretim/kullanım) %66 iken, 2005/2006 PY'nda %113 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranın 2006/2007 PY'nda ise üretim azalmasına bağlı olarak az da olsa düşüş göstermesi beklenmektedir. Ancak; üretimdeki azalmanın ithalatı büyük oranda artırması beklenmemektedir.

TMO uzun yıllar mısır alımı yaparak piyasayı regüle etme görevini yürütmüştür. Ancak, 2006/2007 pazarlama yılında iç piyasada arz-talep dengesinin oluşması ve fiyatın yüksek olması nedeni ile TMO tarafından mısır alım fiyatı açıklanmamış ve alım yapılmamıştır. Bununla birlikte, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından mısır üretimine prim verilmesi uygulamasına devam edilmektedir. 2007 yılında, 2006 yılı dane mısır üretimi için 6,7 Ykr/kg prim verilecektir (www.tugem.gov.tr, 2007).

2.2.3.3. Genel Değerlendirme

Mısır, ülkemiz açısından gerek üretimi gerekse kullanımı açısından oldukça önemli bir tarım ürünüdür. Son yıllarda mısır üretiminde görülen artış trendi ise; yurtiçi talebin yurtiçi arz ile karşılanabilmesi ve 2000'li yılların başlangıcında ortaya çıkan ithalat artışının azaltılması açısından olumlu bir gelişimdir. Bununla birlikte, gelecekte de mevcut üretim yapısının korunarak daha da geliştirilmesi, üretimde devamlılığın sağlanması gereklidir. Bu açıdan bakıldığında, prim uygulamasının devam etmesi oldukça önemlidir. Diğer yandan, mısır üretiminin artırılması açısından en önemli faktör, verim seviyesinin yükseltilmesi olacaktır. Halen ülkemiz ortalamasının dünya ortalamasının üzerinde olmasına karşın, en geniş ekim alanına sahip olan Karadeniz başta olmak üzere bazı üretim bölgelerinde mısır verimi düşük seviyelerdedir. Dolayısıyla, bu bölgelerde hibrit tohum kullanımının yaygınlaştırılması ve mısır tarımı açısından oldukça önemli olan sulama imkanlarının artırılması verimi artırabilecektir. Hammadde olarak mısır kullanan yem ve nişasta bazlı şeker gibi sanayi kollarının gelişiminin yanı sıra tüm dünyada giderek artan biyoyakıt üretim ve kullanımının Türkiye'de de yaygınlaşması da mısır tarımını olumlu yönde etkileyecek ve piyasanın genişlemesini sağlayarak üretimi destekleyecektir (www.aeri.org.tr, 2007).

2.2.4. Pirinç

Çeltik bileşiminde az protein bulundurmasına karşın beslenme için gerekli amino asitlerce zengin olması nedeniyle insan beslenmesinde buğdaydan sonra en çok kullanılan üründür. 100 gram pirinçte 78 gram nişasta, 8 gram protein, 13 gram su, 1 gram kül ve yağ bulunmaktadır. Pirinç besin maddesi olarak taşıdığı değer yanında endüstride de yaygın olarak kullanılmaktadır (Türkiye Ziraat Odaları Birliği, 2004 Zirai ve İktisadi Rapor).

2.2.4.1. Dünyada Durum

Çeltik Dünya’da buğdaydan sonra en fazla tüketilen üründür. Pirinç Uzakdoğu ülkelerinde temel besin maddesidir. Çeltik üretimi bakımından Çin, Hindistan, Endonezya, Bangladeş ve Tayland önde gelen ülkelerdir. Ülkemiz çeltik verimi bakımından dünya ortalamasının çok üzerinde olmasına rağmen üretimi tüketimini karşılamaya yetmemektedir. Dünya Çeltik üretiminin yaklaşık %30’unu Çin, %21ini ise Hindistan karşılamaktadır. 2006 yılı itibariyle Dünya toplam çeltik üretimi 415 milyon ton olup, ortalama verim hektara 2,73 tondur. Çin 128 milyon tonluk üretimle ilk sırayı alırken Hindistan 91 milyon ton ile onu takip etmektedir (www.fabri.iastate.edu, 2007).

2.2.4.2. Türkiye’de Durum

Çeltik tarımı ülkemizde sulu alanlarda yapılmakta ve her yıl sulama suyunun mevcudiyetine bağlı olarak artmakta veya azalmaktadır. Türkiye’de çeltik tarımı Marmara, Karadeniz, Orta Kuzey ve Ege bölgesinde yoğunlaşmıştır. Güneydoğu Anadolu bölgesinde de tarımı yapılabilir. Ülkemizde çeltik 40 ilde tarımı yapılabilen bir üründür, 2005 yılı ÇKS verilerine göre ise 36 ilde ekimi yapılmaktadır. Ülkemizde 30 binden fazla çiftçi ailesi çeltik tarımı ile iştiğal etmektedir. Bunun yanında tarlada üretimi ve pirince işlenmesi sırasında, bölge insanına önemli istihdam alanları açmaktadır. Türkiye’de 110 civarında çeltik işleyen fabrika bulunmaktadır. 2005 yılının verilerine göre çeltik en fazla 33.730 ha ile Edirne’de ekilmiştir, bu ili sırasıyla 10.278 ha ile Samsun, 9.355 ha ile Balıkesir, 7.789 ha ile Çorum takip etmiştir. Edirne’de 92.752 ton, Samsun’da 46.759 ton, Çorum’da 32.509 ton çeltik üretimi yapılmıştır (Sürek, 2005).

Tablo11: Türkiye’de Yıllara Göre Çeltik Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

YILLAR	EKİM ALANI (ha)	ÇELTİK ÜRETİMİ (ton)	PİRİNÇ ÜRETİMİ (ton)	ÇELTİK VERİMİ (ton/ha)
2000	58,00	350,00	234,00	6,04
2001	59,00	350,00	216,00	5,93
2002	60,00	360,00	216,00	6,00
2003	65,00	372,00	223,00	5,72
2004	70,00	450,00	294,00	6,43
2005	90,00	650,00	390,00	7,21
2006	95,00	696,00	417,00	7,33

Kaynak: www.tuik.gov.tr 2007

2006 yılı itibariyle 95 bin ha’da 696 bin ton çeltik çeltik üretimi yapıldığı, bu çeltiğin eşdeğeri olarak ta yaklaşık 417 bin ton pirinç elde edildiği tahmin edilmektedir(TUİK Kayıtları,2005–2006).

2.2.4.3. Genel Değerlendirme

1990 ve 2025 yılları arasında, dünya çeltik üretiminin, artan dünya nüfusunu besleyebilmesi için yılda %1,7 oranında artması gerekmektedir. Çeltik dünyada, gıda güvenliği, fakirlikle mücadele, uzun yıllardır yetiştirilmesi nedeniyle kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir gelişmenin sağlanması açısından çok önem taşımaktadır (Sürek, 2005). Ancak son 5 yıldaki dünya çeltik üretim ve verimindeki gelişmeler incelendiğinde üretim ve verimdeki artışın gelişmesinde giderek bir azalış olduğu gözlenmektedir. Artan dünya nüfusunun ihtiyacının stoklardan karşılandığı gözlenmektedir. Bu durumun devam etmesi durumunda pirinç üretimi tüketimi karşılayamaz duruma geleceği ve pirinç tüketimi açısından önemli sıkıntılar yaşanacağı tahmin edilmektedir.

Ülkemizde çeltik üretimi 1938 yılında çıkarılan 3039 sayılı Çeltik Üretim Kanunu'na tabidir. Ülkemizin döviz kaybının önlenmesi, yerli üreticinin korunması ve pirinç üretiminin artırılması amacıyla 21.09.2005 tarihli ve 25943 sayılı tebliğ ile “Bazı Çeltik ve Pirinç türlerinin İthalatında tarife kontenjanı” uygulanmaya başlanmış, pirinç ithalatı için, "yerli ürün alma şartı" uygulaması getirilmiştir. Ancak A.B.D. Türkiye'nin bu ithalat politikasını 2 Kasım 2005 tarihinde D.T.Ö'ne şikayet etmiş olup Türkiye’de bu tarife

kontenjanı uygulamasını 01.04.2006 tarihinde yürürlükten kaldırmıştır. Bu tarife kontenjanı sistemi yerine referans fiyat uygulaması yoluyla yerli üretimin korunması amaçlanmış ve bu kapsamda; 1 Ağustos 2006 tarihi itibarıyla pirinçte 570\$/ton referans fiyat üzerinden %45, çeltikte ise 340\$/ton referans fiyat üzerinden %34 gümrük vergisi alınmaya başlanmıştır (Toprak Mahsulleri Ofisi Kayıtları, 2006).

Sertifikalı tohumluk üretimi ve kullanımı giderek artmasına karşın henüz istenen düzeye ulaşamadığı ve bu durumun kalite ve hastalık yönünden sakıncalar yarattığı görülmektedir. Çeltik veriminin dünya ortalamasının üzerinde olmasına rağmen sertifikalı tohumluk üretimi ve kullanımının artırılması ile daha da artabileceği öngörülmektedir (www.aeri.org.tr, 2007).

2.2.5. Pamuk

Pamuk dünya üzerinde çeşitli coğrafi bölgelerde yetiştirilmektedir. Bu bölgelerin başında Asya kıtası gelmekte, bu kıtayı Amerika ve Afrika kıtaları izlemektedir. Pamuk üretiminde önde gelen 7 ülke sırasıyla, Çin, ABD, Hindistan, Pakistan, Özbekistan, Brezilya ve Türkiye'dir. Bu ülkeler 2005/06 pamuk üretim sezonunda dünyadaki pamuğun %82'sini üretmişlerdir. Dünyanın en büyük pamuk üreticisi olan Çin, Hindistan, ABD ve Pakistan aynı zamanda en büyük pamuk kullanıcısı konumundadır. Bu ülkeler 2005/06 pamuk üretim sezonunda dünya pamuğunun %67'sini üretmiş, %64'ünü ise kullanmışlardır. Dünya'da 76 ülkede pamuk tarımı yapılmakta ve Türkiye pamuk ekim alanları ve üretim yönünden yedinci sırada bulunmaktadır. Ayrıca dekara lif verimi dünya ortalamasının çok üzerinde olup İsrail, Avustralya ve Suriye'den sonra dördüncü sırada yer almaktadır. (World Statistics, 2006, International Cotton Advisory Comimittee)

2.2.5.1 Dünyada Pamuk

Dünyada pamuk üretimi; 2004/05 pazarlama yılında bir önceki yıla oranla %27 artarak 26,3 milyon ton ile tüm zamanların en yüksek üretim rakamına ulaşmıştır. Sezonda iyi geçen hava koşulları dünya pamuk veriminin rekor miktardaki artışla birlikte 645 kg/ha'dan 747 kg/ha'a (%11), yükselmesine sebep olmuştur. Dünya'daki dört büyük üretici ülkede de eş zamanlı olarak üretim tırmanışa geçmiş ve rekor seviyeye ulaşmıştır. Çin'deki pamuk

üretimi bir önceki sezona göre 1,45 milyon ton (%30) artarak 6,32 milyon tona, ABD’de ise %26 oranında artışla 5 milyon tona ulaşmıştır. Hindistan ve Pakistan’da ise üretim sırasıyla 4,1 ve 2,5 milyon ton olmuştur (Rewiew of the World Situation, 2006)

2.2.5.2.Türkiye’de Pamuk

Türkiye’de 2004/05 pamuk üretim sezonunda 640 bin ha alanda 936 bin ton pamuk üretilmiştir. Teknolojideki gelişmeler ve sertifikalı tohum kullanımının giderek yaygınlaşması sonucu verim; bir önceki yıla oranla yaklaşık %5 artarak 1462kg/ha olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’nin lif pamuk ithalatı ise gelişen tekstil sektörünün ihtiyacı doğrultusunda artış göstermiş ve lif pamuk ithalatı önceki yıla göre 222 bin ton (%43) artarak 739 bin ton seviyesinde gerçekleşmiştir. Buna bağlı olarak toplam pamuk arzı 2,2 milyon tona yükselmiştir. Yurt içi pamuk kullanımı 1,6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Bu sezonda 34 bin ton lif pamuk ihracatı yapılmıştır.

Günümüzde uluslar arası piyasalarda rekabetin arttığı bir dönemde piyasada tutunabilmek ve devamlılığını sağlayabilmek için en önemli unsur maliyettir. Ülkemizde ise işçilik ve tarımsal girdi özellikle mazot masraflarının yüksek olmasından dolayı pamuk üretim maliyeti yüksektir. Türkiye’de 2003 yılında 1 kg pamuk maliyeti 766.000, 2004 yılında 823.000 , 2005 yılında 838.000 TL olmuştur (Özdoğru, 2006).

Türkiye’de Ege, Çukurova ve Antalya bölgelerinde pamuk tarımının geçmişi oldukça eski olmasına rağmen, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde sulama olanaklarının gelişmesi ile bu bölgede üretim alanları artmış ve bölge pamuk üretiminde ön plana çıkmıştır. 2005/06 sezonunda toplam pamuk üretiminin yüzde 52’si Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde gerçekleşmiştir. Bu bölgeyi sırasıyla Ege yüzde 25, Çukurova yüzde 22 ve Antalya Bölgeleri % 1 payla izlemiştir (Özdoğru, 2006).

Türkiye pamukta dünyanın ikinci büyük ithalatçısıdır. Türkiye pamuk ithalatının 1995/96 sezonundan itibaren hızla arttığı görülmektedir. Bu dönemde dünya pamuk fiyatlarının önemli oranda gerilediği göz önüne alınırsa Türkiye’nin artan pamuk ihtiyacını ithalatla karşılama yoluna gittiği ortaya çıkmaktadır. 2005/06 sezonunda Türkiye pamuk ihtiyacının

yaklaşık olarak %48'i ithalatla karşılanmıştır. Bu sezonda 745 bin ton lif pamuk ithalatı yapılmıştır (Özdoğru 2006).

Türkiye'de 2005/06'da tahmini ekilen pamuk alanı 2004/05'deki düşük fiyatlara tepki olarak 100 bin ha düşerek son 36 yılın en düşük seviyesine 547.000 ha, inmiştir. Ortalama verim ise %8 artarak 1582 kg/ha'a yükselmiştir. Tüm bunlara bağlı olarak pamuk üretimi 72 bin ton azalarak 1999/00 sezonundan beri en düşük seviyesi olan 864.000 tona gerilemiştir. Yurt içi kullanımda %3,7 ve toplam kullanımda da %3,4 oranında bir düşüş beklenmekte ve böylece 2005/06 sezonunda yurt içi pamuk kullanımının 1,5 milyon ton ve toplam kullanımın da 1,6 milyon ton civarında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2005/06'da bitiş stoklarının bir önceki sezona göre 75 bin ton artarak 575 bin tona, stok/kullanım oranının ise %34'den %36'ya yükseldiği tahmin edilmektedir (Özdoğru, 2006).

Türkiye'deki pamuk ekim alanı 591 bin ha, verim ise 1660 kg/ha tahmin edilmektedir. Önceki yıl 864 bin ton olan üretim miktarının söz konusu yıl için 976 bin ton, ithalatın ise artarak 750 bin ton civarında olacağı tahmin edilmektedir. Toplam pamuk arzında 142 bin tonluk bir artış beklenmektedir. Türkiye'nin toplam pamuk ihracatının durağan seyredeceği, dönem sonu stokunun ise önceki yıla göre %13 oranında azalacağı öngörülmektedir. Stok/kullanım oranının gerileyerek %31 civarında gerçekleşeceği beklenmektedir (TUİK Kayıtları, 2005,2006).

2.2.5.3. Genel Değerlendirme

Dünya ekonomisinde ortaya çıkan gelişmeler, ulusların eğitim bilgi ve teknoloji düzeylerinin yükselmesi özellikle gelir düzeyi yüksek ülkelerde pamuklu ürünlerin tüketiminin artmasına dolayısı ile dünya genelinde pamuk talebinin artmasına neden olmaktadır. Tüm bu gelişmelere bağlı olarak pamuk dış ticareti de giderek önem kazanmaktadır. Diğer taraftan, küreselleşme sürecinin bir sonucu olarak dünya genelinde dış ticarete serbestleşme eğilimlerinin ve uluslar arası piyasalarda rekabetin yoğunluğunun artması, ekonomik değeri yüksek bir ürün olan pamuğun ticaretinin ve uygulanan politikaların artan bir önem kazanmasına neden olmuştur. Türkiye, dünyada pamuk üretim

ve dış ticaretinde ortaya çıkan gelişmelerden en fazla etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. 2005/06 sezonunda dünyanın yedinci büyük pamuk üretici ülkesi olan Türkiye ithalatta ise Çin'den sonra ikinci sıradadır. Ülkemizde tekstil ve konfeksiyon sektöründeki gelişmelere bağlı olarak pamuk tüketimi hızla artmakta, pamuk üretimi talebi karşılayamamaktadır. Dünyada başta ABD ve AB olmak üzere uygulanan destekleme politikaları sonucunda genel olarak dünya pamuk fiyatları seviyesinde ortaya çıkan düşme eğilimi Türkiye için dış alımı cazip kılmaktadır (DPT, 2000, Tarımsal Politikalar ve Yapısal Düzenlemeler).

Türkiye'de düşen fiyatlar ve artan maliyetler karşısında yeterli gelir elde edemeyen pamuk üreticileri dünya fiyatlarında ortaya çıkan düşme eğiliminden olumsuz etkilenmektedir. Bugün ülkemizde pamuk ihtiyacının yaklaşık yarısı ithalatla karşılanmaktadır. Sahip olduğu tarımsal potansiyel göz önüne alındığında, ülkemizin pamuk üretimini artırma ve ithalatı azaltıcı yönde tedbirler alması gerektiği kaçınılmazdır (www.aeri.org.tr, 2007).

2.2.6. Fındık

İnsan beslenmesinde önemli bir yeri olan fındık, kabuklu fındık başta olmak üzere çeşitli şekillerde tüketilmektedir. İç fındığın %80'i çikolata sanayinde (kıyılmış, dilinmiş, öğütülmüş olarak) bisküvi, şekerleme, tatlı, pasta ve dondurma yapımında kullanılırken, iç piyasada ve ihracatta değerlendirilemeyen fındıklar ise yağlık olarak kullanılmaktadır (www.fiskobirlik.org.tr, 2007)

2.2.6.1. Dünyada Fındık

Tablo12: Dünya Fındık Üretimi (1000 Ton)

Ülkeler	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Türkiye	470,00	625,00	600,00	480,00	350,00	500,00
İtalya	98,54	119,48	119,46	83,29	143,36	89,12
ABD	20,41	44,91	17,69	34,38	34,47	25,40
İspanya	25,19	26,71	26,55	12,56	26,92	22,10
Azerbaycan	13,33	15,95	16,12	19,90	5,49	27,99
Gürcistan	14,22	11,38	13,90	14,82	8,33	16,39
İran	11,51	11,75	12,00	12,50	13,00	13,00
Çin	9,00	11,00	12,00	13,00	14,00	13,50
Yunanistan	2,46	2,76	2,43	2,16	2,53	2,10
Fransa	5,11	3,96	5,41	3,71	6,46	4,45
Rus Fed.	2,00	2,00	2,00	2,50	3,00	3,50
Bey. Rusya	1,80	1,80	1,80	1,80	1,80	1,80
Polonya	1,04	1,40	1,78	2,32	2,28	3,06
Özbekistan	1,20	1,20	1,10	1,00	1,00	1,00
Diğer *	2,98	3,33	3,25	3,98	3,69	3,67
Dünya	678,79	882,63	835,49	687,92	616,33	727,08

(*) Fındık üretimi 1000 tonun altında olan ülkeler

Kaynak:www.fao.org,2007

2.2.6.2. Türkiye’de Durum

Türkiye, dünya ülkeleri içerisinde en büyük fındık üreticisi ve ihracatçısı durumundadır. Dünya fındık alanlarının %84’üne sahip olan Türkiye’de 545–585 bin hektarlık alanda fındık üretimi yapılmaktadır. Üretimin %42’si Ordu, %30’u Akçakoca, %18’i Giresun ve %10’u da Trabzon Bölgesinde gerçekleştirilmektedir. (DPT Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Gıda Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2007)

Ancak gerek fındık alanları ve gerekse üretim oldukça fazla olmasına rağmen; hem iç tüketim hem de bahçelerin yaşlı olması, tozlanma ve dölllenme yetersizliği, üretim alanlarının taban arazilere yayılması ve bakımdan kaynaklanan sorunlar nedeniyle fındıktan alınan verim diğer önemli fındık üreticisi ülkelere göre oldukça düşüktür. Örneğin Türkiye’de verim yaklaşık olarak 1,3 ton/ha iken bu rakam yaklaşık olarak Amerika’da 2,2, Yunanistan’da 1,9, Çin’de 1,7 ve Azerbaycan’ da 1,6 ton/ha’dır.

Karşılaşılan sorunları çözmek, üretim fazlası olan ve destekleme alımları nedeniyle bütçeye büyük yük getiren fındık üretim alanlarını azaltmak ve azaltma nedeniyle kazanılan tarım alanlarında üretim açığı olan ürünlerin yetiştirilmesini sağlamak amacıyla 18.06.2002 tarih ve 24789 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak “Tütün Üretiminden Vazgeçip Alternatif Ürün Yetiştiren Üreticilerin Desteklenmesine Dair Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ” uyarınca 2002 yılında uygulanmaya başlanan “Alternatif Ürün Programı” ile fındık üretiminden vazgeçen üreticilere, fındık ağaçlarının sökülme bedeli, yetiştirdikleri yeni ürünle fındık arasındaki gelir farkını telafi edici ödemeler ve yeni ürünlerin yetiştiriciliği için gerekli girdiler parasal olarak karşılanmaktadır (www.tarim.gov.tr, 2007).

Dünyanın en büyük fındık ihracatçısı olan Türkiye’nin fındık dış ticareti incelendiğinde; 80 civarında ülkeye fındık ihracatı yapıldığı, fındık ihracatında AB ülkelerinin önemli bir yeri olduğu ve bu ülkelerin payının ihracattaki artışa paralel olarak artış gösterdiği dikkat çekmektedir. Türkiye’nin fındık ihraç ettiği ülkeler içerisinde ilk sıraları İtalya, Almanya, Fransa, Belçika ve İsviçre almaktadır. Bu ülkelerin toplam fındık ihracatından aldıkları pay %78’dir. AB ülkelerinin toplam fındık ihracatındaki payı ise yıllar itibariyle değişmekle beraber %80–85 düzeyindedir. Ayrıca özellikle Uzakdoğu ülkeleri ve İskandinav ülkelerinin fındık ihracatında potansiyel pazarlar olduğu dikkat çekmektedir. Fındık ihracatının ürün gruplarına göre dağılımı incelendiğinde basta kabuklu fındık olmak üzere, kabuksuz fındık, fındık ezmesi, fındık unu, fındık püresi,

findık yağı, krokin ve islenmiş findık olarak sekiz ana grupta gerçekleştiği görülmektedir. 2004 yılı findık ihracatının %61,8'i kabuksuz findık, %0,6'si kabuklu findık, % 0,3'ü findık unu, %8,1'i findık püresi ve ezmesi, %0,8'i findık yağı, %29,3'ü de diğer şekillerde islenmiş findık olarak gerçekleşmiştir. Islenmiş findık ihracatının toplam findık ihracatındaki payı ise gittikçe artış göstermektedir (2001 yılında %23,9). Ancak findık ihracatının çoğunluğunun iç findık olarak gerçekleştirilmesi, Türkiye'nin findığı halen hammadde olarak kullanılmak üzere ihraç ettiğini göstermektedir (www.tim.org, 2007).

Türkiye' de zaman tescile ve asgari ihraç fiyatı uygulamasına tabi tutulan findık 09.08.1983 tarihinden bu yana serbest ihracat kapsamında bulunmakta ve islenmiş findıkların büyük bir kısmı ihracat iadesinden yararlanırken islenmemiş natürel findıklar DFIF(Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu) primi kesintisine tabi tutulmaktadır. İhracat iadesi verilen islenmiş findıklar için iade miktarı 68\$/ton olarak uygulanmaktadır. 18 Aralık 1997 tarihinden itibaren; her türlü natürel iç findık ihracatında 8 çent/kg karşılığı, her türlü kabuklu findık ihracatında ise 4 çent/kg karşılığı Türk lirası DFIF 'e kesinti uygulanmaktadır. Findık ihracatından DFIF'in dışında FOB ihraç bedelinin %0,4'ü oranında tanıtım fonu da kesilmektedir. Kesilen bu fonlar, iç ve dış piyasalarda findığın tanıtılmasının finansmanında kullanılmaktadır. Findık ayrıca ihracatı zorunlu standarda tabi ürünler arasında yer almaktadır. Buna göre; TS/1917 islenmiş iç findık, TS/3074 kabuklu findık ve TS/3075 iç findık standartları ihracatta zorunlu uygulamada bulunmaktadır (www.igeme.org.tr, 2007).

2.2.6.3. Genel Değerlendirme

Dünyada bademden sonra en yaygın yetiştiriciliği yapılan findığın üretim ve ihracatında birinci sırada yer alan Türkiye'de, mutlak ihtiyaç maddesi olmaması, fiyatının yüksek olması ve halkın satın alma gücünün düşük olması gibi nedenlerle kişi başına düşen findık tüketimi oldukça düşüktür. Ayrıca findığı değişik şekillerde işleyerek veya ambalajlayarak daha yüksek fiyatlardan ihraç etmek yerine findık ihracatının çoğunlukla iç findık olarak gerçekleştirilmesi gelir kayıplarına neden olmakta ancak ithalatçı ülkelerin ileri teknoloji ile işleme fabrikalarına sahip olmaları da, islenmiş findık ihracatının daha fazla artırılmasına önemli bir engel teşkil etmektedir. Ayrıca Türkiye'nin dış piyasalarda yeterince etkinlik sağlayamamasından dolayı Almanya, Hollanda, Fransa ve Belçika-Lüksemburg gibi findık üreticisi olmayan ülkeler, ithal ettikleri findığı değişik şekillerde daha yüksek fiyatlardan ihraç etmektedirler. Bu

ülkelerin fındığı genellikle Türkiye’den ithal ettikleri göz önünde bulundurulacak olursa, Türkiye’nin fındık üreticisi olmayan ülkelerin re-eksportunu önleyecek önlemleri almasının zorunluluğu da ortaya çıkmaktadır. Bu da ancak fındık işleme sanayinin yanı sıra fındık ürünleri kullanan gıda sanayi kollarının gelişimi ile sağlanabilir (DPT, 2006, Temel Ekonomik Göstergeler).

2.2.7. Tütün

Türkiye’nin ekolojik koşullarına uygun nitelikte bir ürün olan tütün, yüzyıllardır çeşitli bölgelerde daha çok aile tarımı şeklinde yetiştirilmektedir. İstihdam, devlet gelirleri ve ulusal gelir açısından da önemli bir üründür (Çıkın, Işıklı, 1990).

Tütün üretimi yapan çiftçiler ve tütün sanayisinde çalışanlar aileleriyle birlikte Türkiye nüfusunun % 5’ini oluşturmaktadır (Gülçubuk, 2002)

Tütün ekim alanları iklim ve toprak özellikleri nedeniyle Ege, Karadeniz, Marmara, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’ne yayılmıştır. TEKEL kayıtlarına göre 2002 yılı itibariyle Türkiye’de üretilen tütünün % 66’sı Ege, % 14’ü Güneydoğu, % 14’ü Karadeniz, % 2’si Marmara, % 4’ü Doğu Anadolu Bölgesinde üretilmektedir (Toprak Mahsulleri Ofis Tütün Çalışma Gurubu Raporu, 2003).

2.2.7.1. Dünyada Durum

2005 yılı itibariyle Toplam Dünya üretiminin % 41 ini Çin, %14’ünü Brezilya, %9’unu Hindistan oluşturmaktadır. Türkiye ise yaklaşık 140 bin tonluk bir üretimle toplam üretimin %2 lik kısmını oluşturmaktadır (www.fao.org, 2007).

2.2.7.2. Türkiye’de Durum

Türkiye’de tütün üretimi Ege, Marmara, Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde yapılmaktadır. Bu bölgelerde Türk tipi tütün üretiminin yanı sıra geçmiş yıllarda görece olarak az miktarda da olsa yabancı menşeli tütün üretimi Antalya, Balıkesir, Bandırma, Bursa, Kocaeli, İstanbul, Sakarya, Gaziantep, Adana, Rize ve Trabzon illerinde yapılmıştır. Fakat şu anda yabancı tütün üretimi sadece Marmara Bölgesi’nde yapılmaktadır. Virginia, Burley, Puroluk, Hasankeyf ve Tömbeki

çeşitleri Türk Standartları Enstitüsünce tanımlanmayan menşeler grubu olarak ele alınmaktadır. (Işıklı, E 2001) . Ekim alanı uygulanan politikalar nedeniyle yıllar itibariyle sürekli azalmıştır. 1999 yılında yaklaşık 244 bin ton olan üretim % 48 azalarak 2006 yılında 118 bin tona kadar düşmüştür. Üretimdeki bu düşüşün sebebi uygulanan kota sisteminden kaynaklanmaktadır. Yeni tütün kanunu ile birlikte kota sistemi kaldırılmış, sözleşmeli üretim sistemine geçilmiştir (Ataseven, 2005).

Tablo 13: Türkiye’de Tütün Ekim Alanı Üretim ve Verim

	Ekili Alan (Hektar)	Üretim (Ton)	Verim (kg/Hektar)
1999	258.701	243.468	0,94
2000	236.569	200.280	0,85
2001	195.770	144.786	0,74
2002	191.000	152.856	0,80
2003	183.043	112.158	0,61
2004	192.710	133.913	0,69
2005	185.460	135.247	0,73
2006	146.166	117.634	0,80

Kaynak: www.tuik.gov.tr 2007

Ülkemizin önemli bir tarım ürünü olan tütün aynı zamanda önemli bir ihracat ürünüdür. 2002 yılında yapılan yasal düzenlemelerle tütün ticareti yapabilmek için TAPDK”dan “ Tütün Ticareti Yetki Belgesi” alma zorunluluğu getirilmiştir. En önemli ihracat pazarımız ABD ve AB üyesi ülkelerdir. 2006 yılında toplam ihracatımızın % 65”ini bu ülkeler oluştururken, Rusya, Endonezya, Almanya, Belçika, Hollanda ve Yunanistan önemli ihracat yaptığımız ülkelerdir (İTO, 2006).

2.2.7.3 Genel Değerlendirme

Ülkemizin geleneksel ihracat ürünlerinden olan tütün doğal ekolojisinin meyilli kıraç ve gübrenmeyen araziler olmasına rağmen zaman zaman uygulanan yüksek fiyat politikaları sebebiyle kıraç araziden sulu taban araziye doğru kaymıştır. Taban arazide verimi yüksek seviyelere ulaşmasına rağmen kalitesi büyük çapta düşmüştür. Biriken stoklar ürün maliyetinin artmasına sebep olduğu gibi, ürünün bakım masrafları maliyetin her geçen gün yükselmesine yol açmış ve bu sebeple tütünde sık sık imha yoluna gidilmiştir. 1969 yılında çıkartılan 1177 sayılı “Tütün ve Tütün Tekel Kanunu”

Zaman içerisinde değişen piyasa koşullarına ve yeniliklere ayak uyduramaz hale gelince 2002 yılında 4733 sayılı “Tütün Kanunu” yürürlüğe girmiştir. Buna Göre;

- Kanunun 10.maddesi uyarınca TEKEL, Kamu İktisadi Kuruluşu statüsünden İktisadi Devlet Teşekkülü statüsüne geçirilmiştir. Böylece TEKEL’in özelleştirilmesine de olanak sağlanmıştır.
- Kanun 2.maddesi ile Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu (TAPDK) kurulmuş ve TEKEL’in yetkileri bu kuruma devredilmiştir.
- Kanunun 6.maddesi ile üretici tütünlerinin yazılı sözleşme esası veya açık artırma yöntemi ile alınıp satılmasını öngörülmektedir. Daha önceden TEKEL’in verdiği fiyatlara göre özel firmalar da fiyatlarını ayarlarken bu Kanun’la sözleşmeli üretim esasına göre üretilen tütünlerin fiyatları, tütün mamulleri üreticileri ve/veya tüccarlar ile üreticiler ve/veya temsilcileri arasında varılan mutabakata göre belirlenmekte ve yazılı sözleşme yapılarak üretilen tütünler dışında kalan tütünleri, açık artırma merkezlerinde açık artırma yöntemiyle alınıp satılmak yoluyla sistem yürümektedir.
- Kanunun Geçici 1.Maddesinde tütün üretim kotası belirlenmeyeceği ve 2002 yılından sonra destekleme alım fiyatları açıklanmayacağı belirtilmiştir. Tütün alım-satımı sözleşme ve açık artırma sistemiyle yapılacak, böylece arz-talep dengesinde üretim yapılması sağlanmaya çalışılacaktır.
- İthalat hakkı, yukarıda yer alan üretim şartlarını yerine getiren firmaların üretim ihtiyaçlarıyla sınırlı olacaktır. Sistem değişikliğiyle birlikte tütün ihracatçıları üreticiyle sözleşme yaparak satışlarını garanti altına almak isteyecek ve üreticiler ise arzın devamını sağladıkları için halihazırda kazandıklarının çok üzerinde gelir elde edeceklerdir.

Kanun’un Geçici 1.Maddesi’nde yaprak tütün üreteceklerin TEKEL Genel Müdürlüğü’nden ekim belgesi almak zorunda oldukları belirtilmiştir.(Işıklı,E 2001)

2.3.Tarım Alanında AB Sürecinde Türkiye-AB İlişkileri

2.3.1. Türkiye-AB Arasındaki Anlaşmalar ve Dönemler

Türkiye ile AB arasındaki ortaklığın ve tarım alanındaki ilişkilerin temeli, 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşması'na ve 23 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe giren Katma Protokol ve çeşitli tarihlerde kabul edilen Ortaklık Konseyi Kararlarına dayanmaktadır. Tarımla ilgili Ortaklık Konseyi Kararları 1/80, 1/95 ve 1/98' dir. Ankara Anlaşmasının imzalandığı dönemde, temelde ekonomik nedenlerden dolayı Türkiye'nin AB üyeliği için hazır olmaması nedeniyle, Türkiye'yi gümrük birliğine ve tam üyeliğe hazırlamak için 22 yıla yayılan üç dönem öngörülmüştür (www.diabk.gov.tr, 2007).

Bunlar;

.hazırlık dönemi,

.geçiş dönemi,

.son dönem olarak adlandırılmaktadır.

2.3.2. Ankara Anlaşması ve Hazırlık Dönemi (1963–1973)

AB ve Türkiye arasındaki ilişkilerin temelini oluşturan Ankara Anlaşması, Roma Anlaşmasının 238 inci maddesine dayanılarak, 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanmış ve 1 Ocak 1964'de yürürlüğe girmiştir. Türkiye ve AB arasındaki ortaklığın temelini oluşturan bu anlaşmanın amacı, taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri güçlendirmek ve 22 yıllık bir süreye yayılan hazırlık, geçiş ve son dönemden oluşan bu üç aşamanın sonunda taraflar arasında bir gümrük birliği oluşturmak ve Türkiye'yi tam üyeliğe hazırlamaktır.

Ankara Anlaşması'nın 10 uncu maddesinde taraflar arasında oluşturulacak gümrük birliğine, sanayi ürünlerinin yanı sıra tarım ürünlerinin de dahil olduğu, "Gümrük birliği mal alışverişlerinin tümünü kapsar" tabiriyle belirtilmektedir. Ancak, tarım ürünleri, tarım sektörünün kendine has sorunlarından dolayı gümrük birliğine dahil edilmemiştir.

Gümrük birliğinin tarım ürünlerini de kapsayacağı Anlaşmanın 11 inci maddesinde açıkça ifade edilmiştir:

"Ortaklık rejimi, Topluluğun Ortak Tarım Politikasını gözönünde bulunduran özel usullere göre, tarımı ve tarım ürünlerini kapsar. Tarım ürünlerinden, Topluluğu kuran Anlaşmanın 11 inci eki'nin konusu olan ve sözü edilen Anlaşmanın 38 inci maddesinin

3 üncü fıkrası hükümlerinin uygulanması ile halen tamamlanmamış bulunan listede sayılan ürünler anlaşılır.” (www.diabk.gov.tr, 2007).

Bu maddelerdeki ifadelerden, amacın, taraflar arasında tarım sektörünün de dahil olduğu bir gümrük birliğinin oluşturulmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır. Bu, tarafların gümrük birliğinin gereği olarak, belirli bir süre içerisinde tarım alanında da kendi aralarında gümrükleri sıfırlamayı, miktar sınırlamalarını kaldırmayı ve üçüncü ülkelere karşı ortak bir gümrük tarifesi uygulamayı amaçladıklarını göstermektedir.

1963–1973 yılları arasını kapsayan hazırlık döneminde, iki taraf arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve Türkiye'nin ekonomisini gümrük birliğine hazırlamak amacı hedeflenmiştir. Bu çerçevede, Türk ekonomisinin güçlendirilmesi için AB'nin tek taraflı olarak mali yardımlarda ve bazı tarife tavizlerinde bulunması öngörülmüştür. Bu dönemde cereyan edecek ticari ve ekonomik ilişkiler, imzalanan Geçici ve Mali Protokollerle esasına bağlanmıştır. Geçici Protokol ün 2 inci maddesi ile, Türkiye'nin tarımında önemli bir yere sahip olan ve geleneksel dört ihraç ürünü olan tütün, kuru üzüm, kuru incir ve fındık ithalatı için Topluluk Türkiye'ye kota dahilinde tarife indirimi şeklinde tercihli bir rejim sağlamıştır.

Topluluk tarafından Türkiye'ye Geçici Protokol'ün 6. Maddesine dayanılarak bazı narenciye ürünleri, deniz ve iç su ürünleri ve şarap için belirli kontenjanlar dahilinde gümrüksüz veya düşük gümrük tarife tavizleri 1967 yılından itibaren tanınmıştır.

Hazırlık Döneminde, Türkiye'nin yükümlülüğü daha önce de değinildiği gibi Türk ekonomisini güçlendirmektir. Bu dönemin beş yıl sürmesi ve Türkiye istediği taktirde oniki yıla çıkarılması öngörülmüştür. Ankara Anlaşmasında geçiş dönemine ilişkin düzenlemeler bulunmadığından, Türkiye beş yıllık sürenin sonunda AB ile ikinci döneme girmek için görüşmelere başlamış ve bu görüşmelerin sonucunda 1970 tarihinde Katma Protokol imzalanmıştır (Eraktan, 2002).

2.3.3. Katma Protokol ve Geçiş Dönemi (1973–1995)

1973–1995 yılları arasını kapsayan Geçiş Dönemindeki ticari ve ekonomik ilişkilerin maliyeti, 23 Kasım 1970 yılında imzalanan ve 1 Ocak 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol ile belirlenmiştir.

Katma Protokolde, tarım sektörü gümrük birliği dışında bırakılmış, tercihli rejim uygulamasının devamı kararı alınmış ve Türkiye'nin Geçiş Döneminin sonuna kadar

Türk tarımının OTP'ye uyumunu sağlamasına yönelik önlemler alması öngörülmüştür. Buna göre, AB, 1973'de Türkiye'nin ihraç ettiği tarım ürünlerinin %37'sini oluşturan kuru üzüm ve tütünde gümrük tarifesi uygulamayacak, bazı tarım ürünlerine tercihli gümrük tarifesi uygulayacak ve bunların dışında kalan ürünlere de gümrük tarifesi (%50 - %60 civarında) ve kota uygulayabilecektir. Katma Protokol'de tarım ile ilgili hükümler Protokolün 31.33.34 ve 35 inci maddelerinde ve Protokolün 6 sayılı ekinde yer almaktadır. (DTM-TOBB Avrupa Birliği ve Türkiye)

Katma Protokolün 31 inci maddesinde, AB'ye ihraç edilecek Türk tarım ürünlerinin OTP esasları çerçevesinde inceleneceği belirtilmiştir. Madde 33'de, 22 yıllık bir dönem içerisinde tarım ürünlerinin serbest dolaşımının gerçekleşebilmesi için Türkiye'nin geçiş döneminin sonuna kadar OTP'ye uyum sağlaması gerektiği vurgulanmıştır. 34. Madde de Ortaklık Konseyi'nin, 22 yıllık sürenin sonunda Türkiye tarafından, Katma Protokolün 33. Maddesinin 1. Fıkrasında belirtilen OTP tedbirlerini aldığı tespit edilmesi halinde, tarım ürünlerinin Türkiye ile AB arasında serbest dolaşımının gerçekleşmesi için gerekli hükümlerin tespit edileceği belirtilmiştir. 35. Maddede ise, Türkiye ve AB'nin birbirlerine tarım ürünleri konusunda, ticaretin genişliği ve usulleri Ortaklık Konseyi tarafından tespit edilecek, tercihli bir rejim uygulayacakları belirtilmiştir. (DTM-TOBB Avrupa Birliği ve Türkiye)

Katma Protokolün 6 sayılı ekinde ise, taraflar arasındaki tarımsal ürünler ticaretine ilişkin hususlar yer almaktadır. Burada, AB'nin Türkiye'den ithal ettiği bazı tarım ürünlerine gümrük muafiyeti, bazılarında da muhtelif oranlarda gümrük indirimi uygulayacağı belirtilmiştir. Buna karşılık, Türkiye de AB orijinli tarımsal ürünlere tercihli uygulamada bulunacağını taahhüt etmiştir. Ayrıca, Türk tarım ürünlerine tanınan bu tercihli rejimde, Katma Protokolün yürürlüğe girmesinden 1 yıl sonra ve tarafların talebi ile ve Ortaklık Konseyi'nin kararları çerçevesinde iki yılda bir iyileştirilebilir hükmü de yer almaktadır.

Tarafların birbirlerine karşı uygulayacakları tercihli rejim çerçevesinde AB, Türkiye'ye bazı meyve ve sebzeler (yabani enginar, bakla, zeytin, hint hıyarı, maydanoz, incir, sofralık üzüm, fıstık, elma, armut, ayva, kayısı ve şeftali) ile kurutulmuş veya başka şekillerde muhafaza edilmiş meyveler (meyve ezmesi, pestil, reçeller ve kavrulmuş sert kabuklu meyveler) ve turşular için %50 Gümrük tarifesi indirimi sağlamıştır. Bu indirimin kuru üzümde %100, portakalda %40 olması öngörülmüştür. Taze ve kuru incirde uygulanacak gümrük tarifesinin %3'le başlayıp 3 üncü yılın sonunda

sıfırlanması, fındıkta 18.700 tonluk tarife kontenjanı çerçevesinde %2,5 gümrük vergisi uygulanması kararlaştırılmıştır (www.diabk.gov.tr, 2007).

Canlı hayvanlar, etler ve yenilen sakatatlar, baklagiller, hurma, muz, ananas, mango, hindistan cevizi gibi meyveler, çay, nişastalar başta olmak üzere bazı ürünlerde de gümrük tarifesinin %25 ile başlayıp 3 üncü yılın sonunda sıfırlanması kararlaştırılmıştır.

Bu tercihli rejim, 1980 yılındaki Ortaklık Konseyi'nin 1 Ocak 1987 yılına kadar AB'nin ithal Türk tarım ürünlerine uyguladığı sabit gümrük vergilerinin tamamının kaldırılacağına yönelik kararlarla daha da derinleştirilmiştir.

Buna karşılık Türkiye'nin AB'ye tanıdığı taviz ise, Protokol'ün 11 inci maddesi çerçevesinde, Roma Anlaşması'nın II sayılı ekinde yer almayan ve öngörülen 22 yıllık dönemde işlenmiş tarım ürünü olarak tanımlanan bazı tarım ürünlerinde (kakaosuz şeker mamulleri, şekerli ürünler, çocuk mamaları, etil alkol, yapağı ve bundan elde edilen yağlı maddeler, tütün), gümrük tarifelerinin belirli oranlarda aşamalı olarak sıfırlanmasıdır.

Katma Protokol'ün 6 sayılı ekinin 17 nci maddesinde, Türkiye'ye AB tarafından tarım ürünleri için tercihli bir rejim uygulandığı belirtilerek, Türkiye'nin de AB'den ithal edilen tarım ürünlerindeki tavizlerde de tatmin edici bir artışın olması gerektiği vurgulanmaktadır (www.diabk.gov.tr, 2007).

2.3.4. 1/80 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı

1 Temmuz 1980 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında, uygulanan tercihli rejimin genişletilmesi ve Türkiye'den ithal edilecek tarım ürünlerine uygulanan sabit gümrük vergilerinin 1 Ocak 1987 tarihinde kaldırılması kararları alınmıştır. Alınan kararlara göre, %2'nin altında gümrük vergisi uygulanan ürünlere 1 Ocak 1981 yılından itibaren sıfır vergi uygulanacak, diğer ürünlerde ise 1981'den başlayarak dört aşamada gümrük vergilerinde indirim gidilecek ve 1987 yılında vergiler sıfırlanacaktır.

1/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararında ayrıca, tavizli vergi uygulaması da, AB'nin diğer ülkelerden ithal ettiği tarım ürünlerinin fiyatlarının da göz önünde bulundurulacağı ve Türkiye'ye tanınan bu tavizin ancak OTP ilkelerine ve mekanizmasına uygun olması durumunda uygulanacağı da kesin bir dille ifade edilmiştir. AB açısından bu, AB'nin eşik fiyat uyguladığı ürünlerde (et, hububat, zeytin yağı ve şeker ürünleri) Türkiye'den ithal edilen ürünlerin fiyatlarının AB'nin iç

pazarındaki fiyat seviyesine getirilmesi için özel bir değişken vergi uygulaması gerekliliğinden kaynaklanmaktadır (www.tarim.gov.tr, 2007).

Gümrük tarifelerinin kaldırılmasının yansira bu Ortaklık Konseyi Kararında, Türkiye'nin AB'ye ihraç ettiği bazı meyve ve sebzelere (patates, fasulye, bakla, soğan, patlıcan, kabak, kereviz, sofralık taze üzüm, erik, kavun ve karpuz) takvime bağlı olarak belirli dönemlerde gümrük muafiyeti getirilmesine karar verilmiştir. Bu karar 1981 yılından itibaren yürürlüğe girmiştir.

Bu Ortaklık Konseyi Kararları çerçevesinde, AB gümrük tarifelerinde gerekli indirimleri yapmakla birlikte, bunların yerine koyduğu anti-damping vergileri ve miktar sınırlandırmalarıyla belirli kısıtlamalar getirmiştir. Bunun yanı sıra 1970'li yıllardan başlayarak AB'nin Lome Anlaşmalarıyla Karayip ve Pasifik ülkelerine, Tercihli Ticaret Anlaşmalarıyla Akdeniz ülkelerine, Genelleştirilmiş Referanslar sistemiyle gelişmekte olan ülkelere tanıdığı tavizler, Türkiye'nin Katma Protokoller çerçevesinde AB'den elde ettiği tavizleri zamanla yıpranmaya neden olmuştur.

1980'lerde Türkiye ve AB ilişkilerin, Türkiye'deki siyasi nedenlerden dolayı kesintiye uğraması sebebiyle, Ortaklık Konseyi ancak 1986 yılında tekrar toplanabilmiştir. Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin düzelme sürecine girmesiyle, 1987 yılında Türkiye AB'ye tam üyelik için başvuruda bulunmuştur. Fakat, bu dönemde AB'nin genişleme yerine derinleşme politikası izlemeye yönelmesi ve Türkiye'nin tam üyelik için ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı yetersiz görülmesi ile Türkiye'nin başvurusu 1990'da reddedilmesine rağmen, taraflar arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesi için Komisyon bir işbirliği raporu (Matutes raporu) hazırlayarak Konsey'e sunmuştur (www.tarim.gov.tr, 2007).

Komisyon, hazırladığı bu işbirliği raporunda, Türkiye ile 1995 yılının sonuna kadar gümrük birliğinin oluşturulmasını, bu çerçevede işbirliğinin taraflar arasında geliştirilmesini, mali işbirliğinin tekrar başlatılmasını ve siyasi işbirliğinin geliştirilmesi yönünde adımlar atılmasını, Konsey'e önermiştir. Bu işbirliği raporunda tarım alanında, AB ve Türkiye arasında tercihli bir rejimin oluşturulması ve Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar göz önünde bulundurularak OTP'ye uyumunun önemi tekrar vurgulanmıştır.

AB ve Türkiye arasında 1993 yılında yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında taraflar gümrük birliğini ve bu çerçevede alınması gereken önlemleri tanımlamışlardır. Gümrük

birliği kararı 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi toplantısında kabul edilmiştir (www.diabk.gov.tr, 2007).

2.3.5. 1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (Gümrük Birliği Anlaşması) ve Son Dönem

06 Mart 1995 tarihinde toplanan Ortaklık Konseyi, 1/95 Sayılı Kararı ile 01.01.1996 tarihi itibariyle Katma Protokol'ün geçiş dönemini sona erdirerek, Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliğinin gerçekleştirilmesini kararlaştırmıştır. Katma Protokolde öngörülen 22 yıllık dönem içerisinde Türk Tarımının OTP'ye uyumu konusunda kayda değer bir gelişme sağlanamadığından, tarım ürünleri Gümrük Birliği dışında kalmış, sadece işlenmiş tarım ürünleri Gümrük Birliğine dahil edilmiştir.

1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın 22 inci maddesinde, tarım ürünlerinin serbest dolaşımını sağlama hedefi teyit edilmekte ve bu amaçla ek bir sürenin gerekliliği kaydedilmektedir. 23 üncü maddede, tarım ürünlerinin serbest dolaşımını Türkiye'nin Ortak Tarım Politikası'nı benimsemesine bağlı olduğu vurgulanmakta, bu doğrultuda alınacak tedbirler konusunda Ortaklık Konseyi bünyesinde danışma toplantıları yapılabileceği belirtilerek, Topluluğun Tarım Politikalarını belirlerken Türk tarımının çıkarlarını da gözetmesi ve alınan kararlar konusunda Türkiye'ye bilgi vermesi hüküm altına alınmaktadır. 24 üncü maddede, Topluluk ve Türkiye'nin tarım ürünleri ticaretinde birbirlerine tanıdıkları tercihli rejimleri, aşamalı olarak ve karşılıklı avantajlar yaratacak biçimde gerçekleştirmeleri öngörülmüştür. Böylece, Katma Protokol ile Türkiye lehine işleyen rejimin, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile karşılıklı çıkar sağlayacak şekilde yeniden gözden geçirilmesi kararlaştırılmıştır. 25. maddede ise, Ortaklık Konseyi, Türkiye'nin Ortak Tarım Politikası tedbirlerini aldığını teyit ettikten sonra tarım ürünlerinin serbest dolaşımı için gerekli tedbirleri alacağı yer almaktadır (www.diabk.gov.tr, 2007).

Gümrük Birliği Anlaşması'nın 17–21. maddelerine göre, işlenmiş tarım ürünleri Gümrük Birliğine dahil edilmiş, Roma Anlaşmasının II sayılı ekinde yer alan tarım ürünleri Gümrük Birliğine dahil edilmemiştir. Roma Anlaşması tarım ürünlerini, bitkisel ve hayvansal ürünlerle, su ürünleri ve bunların ilk işleme aşamasında elde edilen ürünler olarak tanımlamaktadır. Bu durumda et, süt, bitkisel ve hayvansal yağlar,

şeker, taze ve işlenmiş meyve-sebze, hububat, un v.s. tarım ürünleridir. Bunlardan temel tarım ürünü olarak adlandırılan süt, şeker ve hububatın ikinci defa işlenmesi ile elde edilen ürünler işlenmiş tarım ürünü olarak kabul edilmektedir.

Gümrük Birliğine dahil olan işlenmiş tarım ürünlerinin başlıcaları; makarna, meyveli yoğurt, margarin, tatlı mısır konserveleri, çikolata, kakao, şekerlemeler, ekmek-pastak-kek-bisküviler gibi unlu memullar, patates unu ve ezmesi, malt hulasası, çay, dondurma, meyve suları hariç alkolsüz içkiler, çocuk mamaları v.b.'dir (www.tarim.gov.tr, 2007)

İşlenmiş tarım ürünlerindeki gümrük vergileri sanayi payı (sabit unsur) ve tayım payı (değişken unsur) olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Gümrük Birliği kapsamındaki işlenmiş tarım ürünlerinin sanayi payları belirli bir takvime göre sıfırlanmış olup, tarım payları üzerinden, her iki tarafın korumacılık politikaları devam etmektedir.

Katma Protokol'ün 35. maddesinde yer alan ve 1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile teyit edilen, Topluluk ve Türkiye'nin tarım ürünleri ticaretinde birbirlerine tercihli rejim öngörecekları ve bunu aşamalı olarak ve karşılıklı avantajlar yaratmak biçiminde geliştirecekları hükümlere dayanarak Topluluk Türkiye'den taviz talep etmiştir.

AB ile 1993 yılında başlayan ve 13 tur süren müzakereler neticesinde, ülkemiz ile AB tarım ürünleri ticaretinde tercihli (tavizli) rejimi genişleten Protokol, 25 Mart 1997 tarihinde imzalanmış ve 9 Ocak 1998 tarihinde İthalat Rejim Kararı olarak Türkiye Resmi Gazetesinde ve 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı olarak 28 Şubat 1998 tarihinde AB Resmi Gazetesinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ortaklık Konseyi'nin kararı ile tarafların tarım alanında birbirlerine tanıdıkları tavizler genişletilmiş ve bazı ürünlere (domates salçası, fındık vs) yeni düzenlemeler getirilmiştir (www.tarim.gov.tr, 2007).

Türkiye'nin tarım alanında AB'den aldığı tavizler, sınırsız ad valorem vergi muafiyeti, domates salçası ve kayısı pulpu tarife kontenjanlarında artış, sınırsız vergi indirimi ve kontenjan dahilinde muafiyet ve kontenjan çerçevesinde yaş meyve ve sebze için takvimli vergi muafiyeti olarak özetlenebilir. AB'nin taviz verdiği bazı tarım ürünleri, durum buğdayı, kuş yemi, çavdar, kaşkaval, işlenmemiş zeytin yağı ve tulum peyniri vs. dır.

Hayvan hastalıkları ile mücadele kapsamında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın canlı hayvan ve et ithaline karşı getirdiği kısıtlamalara misilleme olarak AB, domates salçası,

findık ve karpuzla tanıdığı gümrük tavizlerini 1998 yılının ortalarında askıya almıştır (www.diabk.gov.tr, 2007)

2.3.6. Türkiye İçin Avrupa Stratejisi Raporu Çerçevesinde Tarım

Komisyon 3 Mart 1998’de yayınladığı “Türkiye için Avrupa Stratejisi” raporun da taraflar arasındaki gümrük birliğini ve diğer alanlardaki işbirliğini artırmak için bir çalışma programı düzenlemiştir.

Ankara Anlaşması ve Gümrük Birliği Anlaşması’nda öngörülen, tarım ürünlerinin serbest dolaşımının sağlanması için Türkiye’nin tarım politikasını OTP ile uyumlaştırması için bazı önlemler alması gerektiği vurgulanmıştır. 15 Temmuz 1997 yılında yapılan toplantıda Türkiye’ye kendi tarım yapısını göz önünde bulundurarak AB mevzuatlarına (acquis) uyum sağlaması yönünde teşvik edildiği belirtilmiştir. Bu bağlamda, Komisyon’un Orta Avrupa Ülkelerine önerdiği üç aşamalı süreç Türkiye’ye de önerilmektedir. (DTM-TOBB, 2002, Avrupa Birliği ve Türkiye)

Bu sürecin ilk aşamasında Komisyon’un, Türk yetkililere, pazar düzenlemeleri ve sağlık kuralları ile birlikte işlerliklerini sağlayan yöntemler ve yönetimleri ile ilgili temel yasaları ileteceğini ve Türkiye’nin ise kendi tarım politikasının anlaşılması için gerekli olan bilgileri Komisyona iletmesi öngörülmektedir. Bu sürecin 1998 yılının ikinci yarısında başlayabileceği belirtilmiş, daha sonra kapsamlı görüşmelerin yer alması önerilmiştir.

İkinci aşamada, Türk tarımı ile OTP’nin çeşitli alanlarının ve sektörlerinin ve taraflar arasında görüşülmesi gerçekleştirilecektir. Üçüncü aşamada ise, çeşitli sektörlerde OTP ve Türk tarım politikası arasındaki farklılıkları içeren bir raporun hazırlanması öngörülmektedir. ((DTM-TOBB, 2002, Avrupa Birliği ve Türkiye)

Bu sürecin sonunda, Türkiye’den Topluluk mevzuatına uyum için yapılacak çalışmaların programına ilişkin bir rapor hazırlaması istenecektir. Ayrıca bu raporda, Türk tarımının OTP’ye uyumu ve yeniden yapılanması için Topluluğun finansal ve teknik yardımlarının önemli faktörler olduğu belirtilerek bu kapsamda öncelikle Türkiye’nin Komisyon’a alınacak acil önlemler ile ilgili bir liste sunması istenmiş ve sunulan bu listenin görüşülmesinden sonra teknik yardımı içeren bir programın hazırlanacağı belirtilmiştir.

2.3.7. 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı

Ülkemiz ile AB tarım ürünleri ticaretinde tercihli (tavizli) rejimi genişleten Protokol, 25 Mart 1997 tarihinde imzalanmış ve 9 Ocak 1998 tarihinde İthalat Rejim Kararı olarak Türkiye Resmi Gazetesinde ve 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı olarak 28 Şubat 1998 tarihinde AB Resmi Gazetesinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ortaklık Konseyi'nin kararı ile tarafların tarım alanında birbirlerine tanıdıkları tavizler genişletilmiş ve bazı ürünlere (domates salçası, fındık vs) yeni düzenlemeler getirilmiştir.

2.3.8. Helsinki Zirvesi ve Sonrası

Ülkemizin 1999 yılında Helsinki Zirvesinde AB'ye adaylığının açıklanmasından bu yana adaylık sürecinde izlemesi gereken yol haritası AB Komisyonu'nun 8 Mart 2001 ve 26 Mart 2003 tarihli iki ayrı Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) ile ortaya konmuş ve bu belgelere cevap mahiyetinde hazırlanan ve ülkemizin görev ve sorumluluklarının yerine getirilmesini taahhüt ettiği iki ayrı Ulusal Program (UP) 24 Mart 2001 ve 24 Temmuz 2003 tarihlerinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ayrıca, Komisyon, üyeliğe hazırlanan aday ülkelerin kaydettikleri gelişmeleri düzenli olarak Avrupa Konseyine rapor etmektedir. Komisyon, 1998'den bu yana her yıl Türkiye'ye ilişkin yıllık İlerleme Raporu yayımlamakla birlikte, özellikle aday ülke statüsünün tanınmasından sonra bu raporlar Türkiye için daha fazla önem kazanmaya başlamıştır (www.tarim.gov.tr, 2007).

2004 yılı İlerleme Raporunun en önemli özelliği, ülkemize müzakere tarihi verilip verilmeyeceğine ilişkin karara esas teşkil etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, Komisyon 2004 İlerleme Raporunda, Konseye, Türkiye ile müzakerelere başlanabileceği yönünde olumlu bir görüş vermiştir.

2004 yılı İlerleme Raporunun Tarım Bölümünde, AB müktesebatına genel uyum düzeyinin sınırlı olduğundan bahisle, Türkiye'nin AB'nin tarım politikalarına uyum sürecine devam etmesi ve müktesebatın uygulanmasına ilişkin gerekli idari kapasiteyi kurması gerektiği ifade edilmektedir. Raporla, tarım sektörünün yeniden yapılandırılmasını ve kırsal alanların kalkındırılmasını amaçlayan bir kırsal kalkınma stratejisinin oluşturulmasının temel öncelik olması gerektiği ve kontrol ve sertifikasyon kurumlarının akreditasyonu ve güçlendirilmesi dahil olmak üzere, organik tarım ve kalite politikası sektörlerindeki çabalarına devam etme yolunda teşvik edilmesinin faydalı olacağı vurgulanmaktadır (www.diabkgov.tr, 2007).

Türkiye'nin Katılıma Doğru İlerleyişine İlişkin Avrupa Komisyonu Tavsiye Kararında da tarım alanına ilişkin olarak benzer konulara yer verilmiş olup, Türkiye'den kırsal gelişimin sağlanması ve bu yolda idari kapasitenin oluşturulmasının, çiftçilerin gelir düzeyinin önemli oranda düşmesini engelleyebilmek açısından belirli tarım sektörünün daha rekabetçi hale getirilmesinin beklendiği bildirilmektedir. Ayrıca, hayvan sağlığı koşullarının iyileştirilmesinin ve doğu sınırlarındaki kontrollerin güçlendirilmesinin önemi bir kez daha vurgulanmıştır.

Türkiye'nin Üyeliği Perspektifinden Kaynaklanan Hususlara İlişkin Etki Raporu'nda da, Türkiye'de tarım sektörünün hem ekonomik hem de sosyal yönden büyük önem taşıması ve bütçede yaratacağı büyük etki nedeniyle, tarımın, müzakerelerin başlaması ile, katılım öncesi hazırlık döneminin en önemli konularından biri olacağı vurgulanmaktadır (www.tarim.gov.tr, 2007).

Son olarak, 16–17 Aralık 2004 tarihlerinde Brüksel'de yapılan Avrupa Konseyi Zirvesi'nde, ülkemiz ile tam üyelik müzakerelerinin 3 Ekim 2005 tarihinde başlatılması kararlaştırılmış olup, Zirve Sonuç Bildirisi'nin 23. maddesinde tarım konusuna yer verilmiştir. Buna göre; uzun geçiş dönemleri, ayrıcalıklar, özel düzenlemeler ya da kalıcı koruma hükümleri uygulanabilecek konular arasında tarım da sayılmaktadır.

Gerçekten de; Türkiye'de tarım sektörünün hem ekonomik hem de sosyal yönden büyük önem taşıması ve bu konudaki AB mevzuatının kapsamlı olması sebebiyle, müzakerelere başlandığında tarım, katılım öncesi sürecin en önemli konularından biri olacaktır. Türkiye ile AB'nin tarım sektörleri kıyaslandığında Türkiye'de kırsal kesimde yaşayan nüfus, toplam istihdam içindeki tarımsal istihdamın yüksek payı, işletmelerin ölçekleri, teknoloji kullanımı, tarım sektöründe örgütlenme, verimlilik ve kalite standartları, bitki ve hayvan sağlığı şartları, istatistik veri tabanları, çiftçi, arazi ve hayvan kayıt sistemleri ve idari yapılanmalar bakımından farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan farklılıklar büyük ölçüde tarımsal alt yapımızın yeterli olmayışından ve sağlıklı şekillenmesinden ileri gelmektedir. Bu nedendir ki, AB tarafından hem 2001 hem de 2003 yıllarında yayımlanan, tarım sektöründe Türkiye'den kısa ve orta vadedeki beklentilerini açıklayan Katılım Ortaklığı Belgelerinde ve İlerleme Raporlarında esas itibarıyla alt yapı noksanlıklarının giderilmesine ilişkin konulara yer verilmiştir (www.diabk.gov.tr, 2007).

2.4. AB Sürecinde Yürütülen Projeler

2.4.1 Gıda Denetimi Hizmetlerine Destek Projesi

Projenin Amacı: Hijyen, tüketici korunması ve halk sağlığı standartları alanlarında Türkiye çapında aynı standartlara uyulmasının sağlanmasıdır. AB Katkısı: 699.000 € dur.

2.4.2. Türkiye'nin Veterinerlik Sektöründe Mevzuat Uyumlaştırmasından Sorumlu Olan Türk Makamlarına Destek Projesi

Projenin Genel Hedefi: Devlet Veterinerlik Servisinden alınan kamu sağlığı ölçütlerinin geliştirilmesi, Hayvan sağlığı kavramının Türkiye'de oluşturulması projenin genel hedefidir.

Projenin Amacı: Yetkili kurumun sınır kontrol kapasitesinin artırılması, salgınların izlenmesi ve "OIE listesindeki A ve B" hayvan hastalıklarının kontrol ve yok edilmesinin sağlanması amacıyla yüksek kalitede aşı üretmektir (www.tarim.gov.tr, 2007).

Sonuçlar:

- **Hayvan Sağlığı Bileşeni**

Bu bileşence kapsanan 3 alanla ilişkili olan ikincil mevzuat hazırlanmış ve tamamen AB gereksinimlerine uyumlu olarak aktarılmıştır. AB temel direktifleri, tüzükleri ve kararları Veteriner Çerçeve Kanunu altında Türk mevzuatına aktarılacaktır.

Alt Bileşen 1- Hastalık denetimi, kontrolü ve eradikasyonu

Alt Bileşen 2—Veterinerlik Bilgi Sistemi

Alt Bileşen 3- Sınır Kontrol Sistemi

- **Veteriner Halk Sağlığı Bileşeni:**

Merkezi düzey ile bölgesel ve yerel makamlar arasında sorumlulukların açıklığa kavuşturulmuş ve kurumsallaşmış ayrımı bu bileşence kapsanan alanlarla ilgili olan ikincil mevzuat hazırlanmış ve tamamen AB gereksinimlerine uyumlu olarak aktarılmıştır. AB temel direktifleri, tüzükleri ve kararları Veteriner Çerçeve Kanunu altında Türk mevzuatına aktarılacaktır.

Veteriner halk sağlığı sektör programlarının desteğinde veteriner laboratuvarlarınca sağlanan kurumsal hizmet ve servisin zenginleştirilmesi yetkili makam AB

standartlarına uygun olan ürünler ve canlı hayvanlarda kalıntıların kontrolünü destekleyebilecektir. Üç ana ulusal kalıntı laboratuvarı (Etlik, Bornova ve Pendik) kurumsal görevlerini yerine getirmek amacıyla donatılmıştır (www.tarim.gov.tr, 2007).

Hayvan Refahı Bileşeni:

Hayvan refahı ile ilgili AB müktesebatına uyumlaştırılan ikincil mevzuat hazırlanmış ve aktarılmıştır. AB temel direktifleri, tüzükler ve kararlar Veteriner Çerçeve Kanununun şemsiyesi altında Türk mevzuatına aktarılacaktır.

AB hayvan refahı kavramı, Devlet Veteriner Hizmetlerince iyi bir şekilde anlaşılabilir, Devlet Veteriner Hizmetleri tarafından diğer paydaşların (örneğin, canlı hayvan endüstrisindeki hayvanlarla uğraşan paydaşlar) bu konudaki bilgisi yaygınlaştırılacak ve hayvan refahı konusundaki ülkedeki mevzuatın yürürlüğe girmesi sağlanacaktır.

Hayvan refahı kavramı, ulusal mevzuat hazır olduğunda daha üst düzeydeki başlıca veteriner eğitim kuruluşlarına tanıtılacak ve veteriner öğretiminde bir konu olmak üzere hayvan refahını geliştirecektir (www.diabk.gov.tr, 2007).

Projenin Alt Bileşenleri ve sözleşmeler:

- Eşleştirme projesi;
- Laboratuvar ekipmanı Tedarik
- Veteriner Bilgi Sistemi
- Sınır Kontrol Noktası Teknik Yardım
- Sınır Kontrol Noktasının Güçlendirilmesi

Bütçe: 17.044.000 € (AB Katkısı: 13.333.000 €+Ulusal Katkı: 3.711.000 €)

2.4.3.Türkiye'nin Bitki Sağlığı Sektöründe AB Müktesebatıyla Uyumlaştırılmasına Destek Projesi

Projenin Genel Hedef: TKB'nin, AB Bitki sağlığı kural ve uygulamalarına uyum sağlaması amacıyla yasal ve kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesidir.

Proje Amacı: TKB'nin, AB Bitki Sağlığı Müktesebatına Uyum önceliklerini üstlenmesi, Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal Programda belirtilen reformların

uygulanması için teknik altyapısının etkinliğinin artırılmasıdır (www.tarim.gov.tr, 2007).

Projenin Alt Bileşenleri ve sözleşmeler

Eşleştirme projesi; bitki karantinası, bitki sağlığı (patates hastalıkları dahil) ve bitki koruma ürünlerinde kullanılan teknikler hakkında eğitim, ayrıca karantina uygulamalarına katılan müfettişlerin eğitimi, çalışma gezileri, bitki koruma ürünleri üzerine danışmanlık servisi ve maksimum artık limitine karar verilmesi ve aynı zamanda AB müktesebatına uyum ve laboratuvarların akredite olmasına yardımcı olunmasına yöneliktir. Hollanda ve Yunanistan ortaklığı eşleştirme ortağı olarak seçilmiştir (www.diabk.gov.tr, 2007)

- Bitki karantinası (sınırların denetlenmesin kapsamaktadır)
- Bitki sağlığı
- Tarım ilacı kayıt ve artık analizi

Bütçe: 5.313.000 € (AB Katkısı: 4.235.000 € +Ulusal Katkı: 1.078.000 €)

2.4.4. Su Ürünleri Sektöründe AB Müktesebatına Yasal Ve Kurumsal Uyum Projesi

Projenin Genel Hedefi: Sektörü Türkiye'nin AB'ye katılımını hazırlayarak Türkiye'nin sürdürülebilir bir seviyede balıkçılık yönetimine ulaşmasını ve balıkçılık sektörünün ulusal ekonomiye sürdürülebilir katılımının artmasını sağlamaktır.

Projenin Amacı: Balıkçılık Sektörü Çalışma Grubu (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Balıkçılık Bölümü, Sahil Güvenlik, Türkiye İstatistik Kurumundan görevliler ve diğer paydaşların oluşturduğu) tarafından hazırlanan 3 yıllık yatay Balıkçılık Sektörünün AB'ye Uyum Stratejisi'nde belirtilen ilgili yasal, kurumsal ve yapısal politika reformlarının uygulanmasıdır. (www.tarim.gov.tr, 2007).

Projede üzerinde durulacak başlıca konular şöyledir:

- Muhafaza, inceleme ve denetim, kaynak yönetimi ve yapısal uyum uygulamalarını da içeren sektör yönetimi.

- Ortak Piyasa Düzenleri ve Üretici Teşkilatları, piyasa standartlarının kabulü (kalite kontrolün de dahil olduğu) ve piyasa istatistik bilgi sistemi ve bir müdahale sisteminin oluşturulması.
- İlgili mevcut AB mevzuatına uygun biçimde, bilgisayar tabanlı balıkçı tekneleri kayıt, tekne izleme ve istatistik bilgi sisteminin geliştirilmesi ve uygulanması.

Sonuçlar:

1) Kurumsal Güçlendirme, Yasal Ve Yapısal Politika:

- İlgili AB mevzuatı ile uyum için gerekli yasal değişiklikler yapılmalı yasal ve kurumsal bütünleşme stratejisi uygulamaya konmuş ve yeni su ürünleri çerçeve kanunu resmi olarak onaylanmış ve kanunlaşmak üzere Meclise gönderilmiş olmalıdır.
- Sektörün idaresi ve yönetiminin ıslahı ve su ürünleri müktesebatının benimsenmesi için yeniden yapılandırılmış olacaktır. Su ürünleri Politika ve Planlama Birimi kurulması için sektör Çalışması, bir Strateji ve Plan hazırlanmalı ve bir yapısal politika tasarlanmalıdır.

2) Koruma, Kontrol Ve Kaynak Yönetimi:

- AB mevzuatı ile uyumu sağlamak için gerekli yasal değişikliklerin yapılmalı ve elli kıdemli personel, 200 Su Ürünleri Kontrol Görevlisi ve 20 Sahil Güvenlik Görevlisinin su ürünleri müktesebatının tüm temel koruma ve kontrol elementlerini uygulayacak şekilde eğitilmelidir.
- 30 balıkçı limanında büroların kurulmalı, personel sağlanması ve tamamen fonksiyonel ve Su Ürünleri Bilgi Sistemi (FIS veya SÜBİS) entegre edilmiş olmalıdır.
- Önemli tüm balıkçılık faaliyetleri için bilimsel tavsiye ve tarafların ortak çıkarlarına dayalı kaynak yönetim politikaları ve ön balıkçılık yönetim planları hazırlanmalıdır.

3) Ortak Pazar Organizasyonu:

- AB ile ilgili diğer mevzuatla uyumu sağlamak için gerekli yasal değişiklikler yapılmalı oluşturulan taleple üretimi denkleştirmek için üreticileri etkin kılmak

ve oluşturulan ve uyumlu hale getirilen balık pazarlarının yönetimi için şeffaf bir sistem oluşturulmalıdır.

- Balıkçılık ürünlerinin AB tazelik, dereceleme ve kalite kontrol standartlarını, düzenleyici değişimler, denetçilerin eğitimi ve üreticilerin eğitimi yoluyla uyumlu hale getirmelidir.
- Hem limandan, hem diğer birinci el pazarlardan ve ayrıca ticaret bilgileri dahil, bir istatistiksel raporlama ve pazar bilgi analiz sistemi oluşturulmalıdır.
- AB gereksinimlerini tamamen karşılayan bir Pazar Modeli tasarlanmalıdır.

4) Balıkçı Gemisi Kayıt Ve Bilgi Sistemi:

- Hem ulusal ve hem de uluslararası düzeyde AB yasal zorunluluklarıyla uyumlu SÜBİS Su Ürünleri Bilgi Sistemi kurulmalıdır.
- AB gereksinimlerine uygun, ulusal balıkçı teknelerinin kayıt sistemi oluşturulmalı ve işletilmelidir.
- Balıkçılık İzleme Merkezi (BİM) ve Gemi İzleme Sistemi oluşturulmalı ve işler halde tutulmalıdır.
- Su Ürünleri kaynaklarının rasyonel kullanımını sağlayacak bir Su Ürünleri Bilgi Sisteminin (SÜBİS) geliştirilmesi ve uygulanmasında görev yapacak yönetici ve teknik elemanların eğitimini sağlanmalıdır (www.tarim.gov.tr, 2007).

Projenin Alt Bileşenleri ve sözleşmeler:

1. Sözleşme: Eşleştirme Sözleşmesi:

- Kurumsal Güçlendirme, Mevzuat ve Yapısal Politika
- Muhafaza, Kontrol ve Kaynak Yönetimi
- Ortak Piyasa Düzeni
- Tekne İzleme sistemi ve Balıkçılık Bilgi Sistemi

2. Sözleşme: Teknik Yardım Sözleşmesi:

- Kurumsal Güçlendirme, Mevzuat ve Yapısal Politika

- Muhafaza, Kontrol ve Kaynak Yönetimi
- Ortak Piyasa Düzeni
- Tekne İzleme sistemi ve Balıkçılık Bilgi Sistemi

3. Sözleşme: Balıkçılık Bilgi Sistemi (BBS) ve Balıkçılık İzleme Merkezi (BİM) IT

Tefariği (donanım+yazılım) Sözleşmesi:

Bu sözleşme ekipman alımı içindir, ör: Balıkçılık Bilgi Sistemi (BBS) ve Tekne İzleme Sistemi (TİS) için özel IT, donanım+yazılım alımları.

4. Sözleşme: Liman Ofisleri Satın Alma Sözleşmesi:

Bu sözleşme 30 liman ofisinin mobilya, bilgisayar, faks ve telefon ve bir takım basit balıkçılık malzemesi (ör: dürbün, koruyucu elbise, can yelekleri ve termometreler) ile donatılması ve Ortak Piyasa Düzeni (OPD) eğitimleri ve atölye çalışmaları için gereken eğitim materyalinin dağıtımı için gereken ekipmanın satın alınması içindir.

5. Sözleşme: Liman Ofisleri İş Sözleşmesi:

Bu sözleşme, “liman ofisleri proje danışmanlığı Teknik Yardımı” altında hazırlanan şartnameye göre toplam 30 adet prefabrik ofis binasının satın alınması ve inşasıyla ilgilidir. Coğrafi konum ve arazi durumuna göre büyüklükleri 80 ile 110 m2 arasında değişen 30 prefabrik ofis binası farklı yapı malzemeleri kullanılarak inşa edilecektir. (www.tarim.gov.tr, 2007).

Bütçe: 6.051.294 € (Ulusal Katkı: 379,172 €)

2.4.5. AB Ortak Tarım Politikasının Uygulanması İçin Hazırlık Projesi

Projenin Genel Hedefi: AB Ortak Tarım Politikasına uyum için gerekli kurumsal kapasitenin geliştirilmesidir.

Projenin Amacı: AB müktesebatı ve uygulamaları ile uyumlu bir Entegre İdare ve Kontrol Sistemi (IACS) kurulmasına destek, AB Kırsal Kalkınma Politikası ile uyumlu bir ulusal bir kırsal kalkınma politikasının geliştirilmesidir. (www.tarim.gov.tr, 2007).

Sonuçlar:

- Pilot bölgelerde, Ulusal Ölçekte Uygulanacak olan IACS ve LPIS (Arazi Parsel Tanımlama Sistemi) kurulmasının tamamlanması için hazırlıklar

tamamlanmalıdır. Etkin bir LPIS ve IACS kurulumu için yatırım maliyetleri karşılanmış olmalıdır.

- Hayvan Tanımlama ve Kayıt Sistemi ve IACS içerisindeki konumlandırılması ortaya konmalıdır. Kurumsal anlamda IACS yönetimi eğitim ve işgücü ihtiyacı tanımlanmış olmalıdır. IACS'ın uygulanması için gerekli yasal çerçeve oluşturulmalıdır.
- Kırsal Kalkınma AB ekseninde kırsal kalkınma planının uygulanmasını desteklemek için zorunlu altyapının tanımlanmasını içeren IPA bağlamında kırsal kalkınma aracının uygulanması için kurumsal kapasitenin güçlendirilmelidir (www.diabk.gov.tr, 2007).

Projenin Alt Bileşenleri ve sözleşmeler:

- **İşleyen bir IACS ve Arazi Parselleri Tanımlama Sisteminin dizayn edilmesi**

Uygulama Alanı: Ağrı ve Tekirdağ olmak üzere iki pilot bölgede uygulanmaktadır.

Projede Bugüne Kadar Yapılan Faaliyetler:

IACS'la ilgili söz konusu hazırlık, Pilot Projenin uygulanmasına ilişkin alınacak Teknik Yardımın çerçevesi için gerekli tasarımını yapmak üzere Avrupa Birliği Entegrasyon Projesi kapsamında ABGS tarafından sağlanacak bir uzmanla birlikte yapılacaktır.

- **Kırsal Kalkınma Planının hazırlanması ve planın uygulanabilmesi için kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi**

Kırsal Kalkınma Planının Etkin Uygulanması İçin Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Hollanda ve Avusturya Ortaklığı işbirliğinde 10 Şubat 2006 tarihinde uygulamaya başlamıştır. Kırsal Kalkınma Planının Hazırlanması İçin Teknik Yardım bileşeni kapsamında "Kırsal Kalkınma Planının Hazırlanmasına" destek alınacaktır.

Bütçe: Tamamı AB hibesi olmak üzere 2.075.000 Euro

2.4.6. Türkiye'de Gıda Güvenliği Ve Kontrol Sistemi'nin Yeniden Yapılandırılması Ve Güçlendirilmesi Projesi

Projenin Genel Hedefi: TKB'nın merkezi ve merkezi olmayan seviyelerde yasal ve kurumsal yapılarının güçlendirilmesi ve Türkiye'de gıda kontrol sisteminin

uygulanmasının ve yürütülmesinin etkinliğinin artırılması ve gıda güvenliğinin temin edilmesi için özel sektörle işbirliğinin geliştirilmesidir.

Projenin Amacı: 28 Ocak 2002 Tarihli 178/2002 Sayılı Konsey Tüzüğü'nün uyumlaştırılması ile yeni Gıda Kanunu'na uyum için Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın kapasitesinin güçlendirilmesi ile, etkili bir gıda kontrol sisteminin kurulması ve faaliyete geçirilmesi; gıda denetçilerinin idari, teknik kapasitesi ve becerilerini güçlendirerek, gıda denetimlerinin ve servislerin geliştirilmesi ve buna bağlı olarak da yüksek kaliteli bir hizmetin sağlanmasıdır (www.tarim.gov.tr, 2007).

Hızlı Uyarı Sistemi için bir bilişim teknolojisinin kurulması ve gıda güvenliği ile ilgili ulusal düzeyde tüm birimlerin katılımı ile uygulamaya sokulması, Ankara'da Ulusal Gıda Referans laboratuvarı ve İl Kontrol laboratuvarı olarak görev yapacak, yeni bir laboratuvarın kurulup, tüm ekipmanın sağlanmasıdır.

Sonuçlar:

Yeni bir sistemin kurulmasıyla gıda güvenliği ve kontrol sistemi güçlendirildi, ilgili mevzuatın uyumlaştırılması ve uygulamaya sokulması, iyi eğitim almış gıda denetçilerinin yetiştirilmesi, denetim kitapçıklarının ve rehberlerin hazırlanması için denetim programlarının geliştirildi ve bilgisayar sistemine geçilmiş bir gıda kontrol veritabanının kuruldu. Veritabanını da kapsayan risk yönetimi sistemi geliştirildi. (www.diabk.gov.tr, 2007)

Projenin Alt Bileşenleri ve sözleşmeler:

Twining Projesi

- Twining bileşen 1: Gıda güvenliği ve kontrol hizmetlerinin yeniden yapılandırılması ve güçlendirilmesi
- Twining bileşen 2: Risk Analizi Sisteminin kurulumu ve uygulamaya geçirilmesi
- Twining bileşen 3: Hızlı Uyarı Sisteminin kurulması
- Software geliştirilmesi için Teknik yardım

Bütçe: 3.950.000 € (Ulusal Katkı payı: 487.500 €)

2.4.7. Türkiye’de Organik Tarımın Geliştirilmesi Ve Mevzuatının AB Mevzuatına Uyumlaştırılması Projesi

Projenin Genel Hedefi: AB müktesebatına uyumlu bir şekilde organik tarım sektörünün ve ilgili sektörlerin sürdürülebilir gelişimlerinin sağlamaktır.

Projenin Amacı: Organik tarım mevzuatının ve uygulamalarının AB ile uyumlaştırılması ve organik üretimin ve organik ürünlerin işlenmesinin teşvik edilmesi, gözetilmesi ve kontrolü için ulusal bir mekanizma oluşturulmasıdır (www.tarim.gov.tr, 2007).

Sonuçlar:

Ulusal organik tarım mevzuatının ve uygulamalarının AB ile uyumlaştırılması sağlanmalıdır. TKB’nın kapasitesinin organik üretimin ve organik ürünlerin işlenmesinin teşvik edilmesi, gözetilmesi ve kontrolü için güçlendirilmeli. AB gerekliliklerine uygun olarak sertifikasyon sisteminin uygulanması ve sertifika düzenleyen birimlerin düzenlenmesi ve gıda kalitesi ve çevrenin korunması amacıyla organik tarım ile ilgili olarak çiftçilerin bilgilendirilmelidir. (www.diabk.gov.tr, 2007)

Projenin Alt Bileşenleri ve sözleşmeler: Teknik yardım ve tedarik sözleşmelerini (veritabanı oluşturulması) kapsamaktadır.

Bütçe: Toplam 1.260.000 € (Ulusal Katkı payı 87.500 €)

2.4.8. Gübre ve vs. Alanlarında AB Direktiflerinin Uygulanması İçin Piyasa Gözetim Laboratuvarlarına Destek Projesi

Projenin Genel Hedefi: Özellikle piyasa gözetimi destek laboratuvarlarının etkili işlemesine odaklanarak, iç piyasada AB müktesebatının uygulanmasına katkı sağlamaktır.

Projenin Amacı: Seçilmiş öncelikli alanlarda piyasa gözetimi destek laboratuvarlarına ilişkin ulusal sistemi güçlendirmektir (www.tarim.gov.tr, 2007).

Sonuçlar:

- Gübreler için piyasa gözetimi stratejisi revize edilmiş ve iyileştirilmiş olmalıdır.

- Merkezi ve yerel düzeyde 30 inspektör, gübrelere ilişkin piyasa gözetim stratejisinin uygulanması için eğitilmiş olmalıdır.
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığının 5 laboratuvarına bu alanda yeni eğilimlerde dahil olmak üzere gübrelere ilişkin seçilmiş alt alanlarla ilgili analiz ve test metotları hakkında eğitim verilmiş ve laboratuvarlar bilgilendirilmiştir. 2006 Eylül ayına kadar, bir laboratuvar bilgi akış sistemi mevcuttur ve bunların bazılara akreditasyona yönelik olarak kendilerince hazırlanmaktadır.
- Merkezi ve yerel düzeyde 10 idareci piyasa gözetim stratejisinin uygulanması ve koordinasyonu için eğitilmiş olmalıdır.
- Bir fizibilite çalışması, var olan laboratuvarların daha etkili bir şekilde kullanılmasına dair bir strateji belgesini içeren bu sektörle bağıntılı olan yeni biyolojik tarım kaynakları, toprak, ağır metal problemleri ve diğer çevresel konular hakkında yeniden yapılanma ihtiyacına ilişkin hazırlanmıştır.

Gübreler ilişkin AB mevzuatı 2006 yılının sonuna kadar etkili bir şekilde yürürlüğe konulmuş olacaktır. (www.diabk.gov.tr, 2007)

Bütçe: 3936260 € toplam bütçe/683.000 € (Ulusal Katkı payı 170.750 €)

2.4.9. Gübre ve vs. Alanlarında Piyasa Gözetimi İçin Bakanlıkların Kapasitelerinin Güçlendirilmesi Projesi

Projenin Genel Hedefi: Özellikle işleyen bir piyasa gözetim sistemi oluşturulmasına odaklanan iç piyasada AB müktesebatının uygulanmasına katkı sağlamaktır.

Projenin Amacı: Bu proje gübreler alanında piyasa gözetimine dair Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın kapasitesinin güçlendirilmesini hedefler (www.tarim.gov.tr, 2007).

Sonuçlar:

- Bir fizibilite çalışması, var olan laboratuvarların daha etkili bir şekilde kullanılmasına dair bir strateji belgesini içeren bu sektörle bağıntılı olan yeni biyolojik tarım kaynakları, toprak, ağır metal problemleri ve diğer çevresel konular hakkında Bakanlığın yeniden yapılanma ihtiyacına ilişkin hazırlanmıştır.

- Gübreler için piyasa gözetimi stratejisi revize edilmiş ve iyileştirilmiştir. TKB'nin ilgili idarelerinde piyasa gözetiminde bilgisayar ve yazılım sistemi merkezi ve yerel düzeyde 30 inspektör, gübrelere ilişkin piyasa gözetim stratejisinin uygulanması için eğitilmiştir.
- Merkezi ve yerel düzeyde 10 idareci piyasa gözetim stratejisinin uygulanması ve koordinasyonu için eğitilmiş olacaktır.
- Piyasa gözetim stratejisi ve gübrelerde uygulanmasına dair endüstrisinin bilinçliliği artırılmıştır. Piyasa gözetimiyle ilgili benzer uygulamalar hakkında bilgi sağlayan İlgili TKB personeli Laboratuvar faaliyetleri ve akreditasyon alanında AB Üye Ülkelerinde AB gübre mevzuatının uygulanması hakkında derin bilgi ve uygulama becerisi kazanmış TKB'nin ilgili personeli Tarım ve Köyişleri Bakanlığının 5 laboratuvarına bu alanda yeni eğilimlerde dahil olmak üzere gübrelere ilişkin seçilmiş alt alanlarla ilgili analiz ve test metotları hakkında eğitim verilmiş ve laboratuvarlar bilgilendirilmiştir. Bir laboratuvar bilgi akış sistemi mevcuttur ve bunların bazılara akreditasyona yönelik olarak kendilerince hazırlanmaktadır (www.diabk.gov.tr, 2007)

Bütçe: 5.927.862 € toplam bütçe/(Ulusal Katkı payı 1.000.000 €)

2.4.10. Sağlık Bakanlığı, Çevre Ve Orman Bakanlığı Uygulama Çalışmalarını Güçlendirme Projesi

Projenin Genel Hedefi: Genel hedef, bir yandan çevre alanındaki müktesebatın uygulanmasıyla Türkiye'deki çevresel durumun gelişmeye devam etmesini sağlayarak özellikle kimyasallar olmak üzere malların serbest dolaşımını sağlamaktır.

Projenin Amacı: Sağlık Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Avrupa Komisyonu İyi Laboratuvar Uygulamalarını kabul edip ve uygulamaları için kurumsal ve idari kapasitelerini güçlendirilmektir (www.tarim.gov.tr, 2007).

Sonuçlar:

- AB Direktifleri ve bu direktiflerin Türk mevzuatına yansıtılmasında İLU sistemiyle bağlantılı direktifler, kılavuzlar veya belgelerin uygulamaya konmalıdır.

- Türkiye Ulusal İLU İzleme Kurumunun kurulmalı. Kimyasallar alanında üzerinde anlaşılan bir İLU prosedürleri çerçevesinin hazırlanmalıdır.

Bütçe: 1.500.000

2.4.11. Veteriner İlaçları Alanında AB Mevzuatı'nın Uygulanması İçin Piyasa Gözetim Laboratuvarlarına Destek Projesi

Projenin Genel Hedefi: İç pazar alanında özellikle de piyasa gözetimi destek laboratuvarlarının etkin işleyişi ile ilgili Avrupa Birliği müktesebatının uygulanmasına katkıda bulunmaktır.

Projenin Amacı: Yeni Sıcak Buhar Kazanları, Gaz Yakan Aletler, Kozmetikler, IVD, Veteriner İlaçları ve İnşaat Ürünleri (Ateş deneme) gibi öncelikli alanlarda piyasa gözetimi destek laboratuvarları ile ilgili ulusal sistemin piyasa gözetimine ilişkin deneme hizmetlerini yürütecek şekilde donanımının olması ve kapasitesinin geliştirilmesini temin ederek güçlendirilmesidir (www.tarim.gov.tr, 2007).

Sonuçlar: Veteriner İlaçlarına ilişkin piyasa gözetimi açısından denetim laboratuvarları için gerekli ekipmanın tedariki ve işler hale getirilmeli. Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Veteriner İlaçları alanında denetim kapasitesinin ve piyasa gözetimi deatek laboratuvarlarının test kapasitesinin AB ile uyumlu seviyeye çıkartılmalıdır (www.diabk.gov.tr, 2007)

Bütçe: Projenin Toplam bütçesi: 3.298.500 €, (Ulusal Katkı payı 90.000 €)

2.4.12.Kırsal Kalkınma Ajansı Kurulması Projesi

Projenin Genel Hedefi: Katılım sağlayarak kırsal topluluğun rekabet gücünü artırmak, kırsal kalkınma önlemlerinin etkili yönetimini başarmak için kurumsal kapasiteyi güçlendirmektir.

Projenin Amacı: İdari yapıyı güçlendirmek için Kırsal kalkınma ajansını kurulmasını desteklemektir. (www.tarim.gov.tr, 2007).

Sonuçlar:

- Kurulacak IPA kırsal kalkınma ajansının merkez ve yerel ofisleri kurulmuş olup tamamıyla çalışır durumdadır.

- MARA, IPA, güçlendirilecek diğer uygun kuruluşların kurumsal kapasitesi geliştirilmiştir.

Bütçe: 5.199.000 € (Ulusal Katkı payı: 1.900.000 €)

2.4.13.Yeni Sınır Kontrol Noktalarının Kurulması Projesi

Projenin Genel Hedefi: Canlı hayvanların ve hayvansal ürünlerin sınırlar ötesi hareketleri ile ilgili olarak üst seviyede hayvan sağlığı ile halk sağlığının korunmasını sağlayacak olan dış sınırlarda AB mevzuatı ile uyumlu bir veteriner kontrol rejiminin kurulması ile Türkiye'nin katılımını hızlandırmaktır.

Projenin Amacı: Halk sağlığının korunması ve doğu ve güney-doğu sınırlarından Türkiye'ye giren hayvanlar ve hayvansal ürünler için kontrol mekanizmalarının güçlendirilmesi ile hayvan hastalıklarının girişi ve yayılması riskini azaltmaktır (www.tarim.gov.tr, 2007).

Sonuçlar:

- Hayvan sağlığı ve insan sağlığı durumunun iyileştirilmesi için AB ile uyumlu bir şekilde doğu ve güney doğu dış sınırlarında yeni bir kontrol rejiminin oluşturulmalıdır.
- Hayvanların sınırlar ötesi hareketleri alanında AB mevzuatının uygulanması amacıyla idari kapasitenin geliştirilmesi ve hizmetlerin düzenlenmelidir.
- AB standartlarının karşılanması için 6 sınır noktasında fiziksel ve teknik altyapının (Mersin ve Alsancak deniz limanları ve Hatay (Cilvegözü), Habur , Gurbulak, ve Sarp kara sınır noktaları) güçlendirilmelidir (www.diabk.gov.tr, 2007)

Bütçe: 13.250.000 € (3.250.000 € Ulusal Katkı Payı)

2.4.14. Ulusal Gıda Referans Laboratuvarının Kurulması Projesi

Projenin Genel Hedefi: Merkez ve taşra düzeyinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın yasal ve idari yapısının güçlendirilmesi ve Türkiye'de ve gıda güvenliğinin sağlanması ile gıda kontrol sisteminin etkili bir şekilde uygulanması için özel sektörle yapılan işbirliğinin artırılmasıdır.

Projenin Amacı: Ulusal Gıda Referans Laboratuvarının kurulması ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi aracılığıyla gıda kontrol sisteminin etkin bir şekilde uygulanması ve yürütülmesi için sürdürülebilir bir laboratuvar stratejisinin geliştirilmesi ve resmi gıda kontrolü ile ilgili AB katılım şartlarının karşılanmasıdır (www.tarim.gov.tr, 2007).

Sonuçlar:

- Ulusal Gıda Referans Laboratuvarı için uygun olan fiziki ve teknik altyapının oluşturulması İdari ve uygulama yapıları ve prosedürler belirlenmiştir.

Bütçe: 6.750.000 € (1.500.000 € Ulusal Katkı Payı)

2.4.15. Türkiye’de Kuş Gribi Hastalığının Kontrolü Projesi

Projenin Genel Hedefi: Türkiye’de evcil kümes hayvanlarında ve diğer hayvanlardaki Yüksek Derecede Patojenik Kuş Gribi (HPAI) enfeksiyonunun insanlara yönelik olan tehlikesini en aza indirmek, hastalık yükünü ve verimlilik düşüşünü azaltmak, pandemik influenzaya karşı hazırlıklı olunmasını ve bu hastalığın ve diğer enfeksiyöz hastalıkların insanlar üzerinde oluşturduğu tehditlere karşı müdahaleyi geliştirmektir.

Projenin Amacı: Etkin ve verimli bir kuş gribi hastalık kontrolü ve eradikasyonu faaliyetleri için veterinerlik hizmetleri altyapısını güçlendirmek, teşhise yönelik testleri ve erken müdahale sistemlerini güçlendirerek ulusal halk sağlığı ve müdahale sistemlerini geliştirmektir (www.tarim.gov.tr, 2007).

Sonuçlar:

- Epidemiyoloji çalışmalarının ilerletilmiş ve hastalık bilgi sisteminin güçlendirilmiştir.
- Veterinerlik hizmetleri uygulamalarının geliştirilmesi ve eğitim yoluyla, veterinerlik ve halk sağlığı arasındaki koordinasyonun geliştirilmesi sağlanmıştır.
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’nın hayvan hastalıklarının sürveyansı ve teşhisi alanındaki kapasitesinin artırılması sağlanmıştır.

Bütçe: 10.400.000 € (Ulusal Katkı Payı 550.000 € ulusal katkı payı)

2.5. Uluslararası Kuruluşlarla İlgili Faaliyetler

2.5.1 Birleşmiş Milletler Teşkilatı Kuruluşları İle İlgili İlişkiler

1945 yılında kurulan ve bugün 188 adet üye ülkesi ve Avrupa Topluluğunun üye olduğu ve Ankara'da Temsilciliği bulunan Birleşmiş Milletlerin en büyük ve önemli bağlı kuruluşu Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO) ile yoğun ilişkilerimiz bulunmaktadır. Türkiye FAO' ya 1948 yılında üye olmuştur. Bunun yanında, Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD), Dünya Bankası (WB), BM Kalkınma Programı (UNDP), Dünya Gıda Programı (WFP), Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO) gibi BM çatısı altında birçok kuruluşlarla ilişkilerimiz yürütülmektedir. (www.diabk.gov.tr, 2007)

2.5.2. Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD)

Ülkemizde IFAD arasında birçok kırsal kalkınma projesi gerçekleştirilmiştir. Son olarak IFAD kaynaklı Sivas-Erzincan kırsal kalkınma projesi yürütülmektedir. (www.diabk.gov.tr, 2007)

2.5.3. Bölgesel, Mesleki ve Özel İhtisas Kuruluşları İle İlişkiler

Bu çerçevede, Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD), İslam Konferansı Teşkilatı (OIC), Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT), Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (BSEC), Kurak Bölgeler İçin Tarımsal Araştırma Merkezi (ICARDA), Uluslararası Mısır ve Buğday Araştırma Merkezi (CIMMYT), Uluslararası Tarımsal Araştırma Grubu (CGIAR), Uluslararası Pamuk İstişare Komitesi (ICAC), Avrupa Bitki Koruma Teşkilatı (EPPO), Uluslararası Hayvan Hastalıkları Ofisi (OIE), Milletlerarası Akdeniz Yüksek Zirai Etütler Merkezi (CIHEAM), Uluslararası Biyolojik Mücadele Teşkilatı (OILB) ve D-8 gibi uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapılmaktadır. (TOBB, 2006, Ekonomik Rapor, Ankara)

2.5.4. Uluslararası Tarımsal Araştırmalar Danışma Grubu (CGIAR)

Uluslararası Tarımsal Araştırmalar Danışma Grubu (Consultative Group on International Agricultural Research-CGIAR) dünyadaki 15 Uluslararası Tarımsal Araştırma Merkezini yönlendiren, yöneten ve maddi olarak destekleyen ülkeler ile uluslararası ve bölgesel kuruluşların konsorsiyumudur.

CGIAR'a üyeliğimiz 21.07.2004 tarih ve 7663 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla kabul edilmiş olup, üyelik aidatımız olan 500.000 \$ CGIAR'a ödenmiştir. Kurak Bölgeler İçin Tarımsal Araştırma Merkezi (ICARDA), Uluslararası Mısır ve Buğday Araştırma Merkezi (CIMMYT) CGIAR çatısı altında hizmet veren organizasyonlar olup, ülkemiz

bu organizasyonların faaliyetlerinden yararlanmaktadır. Ödediğimiz yıllık 500.000 \$ lık aidatımız CIMMYT ile ICARDA arasında bölüştürülmektedir. Bu paranın büyük bir bölümü ülkemize geri dönmektedir. (TOBB, 2006, Ekonomik Rapor, Ankara)

2.5.5. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), üye ülkelerin ekonomik kalkınmalarını sağlamak amacıyla makro düzeyde politika çalışmaları yapan bir kuruluştur. (TOBB, 2006, Ekonomik Rapor, Ankara)

2.5.6. İslam Konferansı Teşkilatı (OIC)

İslam Konferansı Teşkilatı (OIC), İslam Ülkeleri arasında işbirliği yapılabilmesi amacıyla kurulmuş olup, İslam Kalkınma Bankası kanalıyla İslam Ülkelerinde uygulanmakta olan kalkınma projelerine finans kaynağı sağlamaktadır. OIC'nin daimi komitelerinden Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi'nin (COMCEC) merkezi Türkiye, Başkanı da T.C. Cumhurbaşkanı'dır. (TOBB, 2006, Ekonomik Rapor, Ankara)

2.5.7. Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO-EİT)

Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO-EİT) 1964 yılında, Türkiye, İran ve Pakistan arasında bölgesel ekonomik işbirliğini geliştirmek amacıyla Bölgesel İşbirliği Teşkilatı (RCD) olarak kurulmuş, 1985 yılında Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) adını almıştır. 1992 yılında Afganistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan teşkilata üye olmuşlardır. Böylece Türkiye, İran ve Pakistan ile birlikte toplam 10 üye ülke EİT'yi oluşturmaktadır. Türkiye EİT'de etkin rol oynamaktadır. (TOBB, 2006, Ekonomik Rapor, Ankara)

2.5.8. Uluslararası Hayvan Hastalıkları Ofisi (OIE)

Uluslararası Hayvan Hastalıkları Ofisi (OIE) Merkezi Paris'te bulunan ve Dünya da hayvan hastalıklarının önlenmesini amaçlayan bir kuruluştur. Ülkemizdeki hayvan hastalıkları ile mücadelede, Dünya'daki hayvan hastalıklarının izlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınmasında bu kuruluşla işbirliği yapılmaktadır. (TOBB, 2006, Ekonomik Rapor, Ankara)

2.5.9. Milletlerarası Akdeniz Yüksek Zirai Etütler Merkezi (CIHEAM)

Milletlerarası Akdeniz Yüksek Zirai Etütler Merkezi (CIHEAM), Akdeniz Bölgesini kapsayan bir alanda hizmet veren uluslararası bir organizasyondur. MAYZEM 1962 yılında İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ve Avrupa Konseyi himayesi altında kurulmuştur. Merkezin şu an 13 üye ülkesi vardır. Ülkemiz CIHEAM'in kurucu üyesinden biri olmakla birlikte bünyesinde CIHEAM araştırma enstitüsü bulunmayan tek kurucu üyesidir. (TOBB, 2006, Ekonomik Rapor, Ankara)

BÖLÜM 3: TARIMSAL VERİMLİLİK

3.1.1. Tarımsal Verimliliğin Tanımı

Verimlilik en genel anlamıyla; üretilen etkinin, bunu üretmek için harcanan enerjiye oranıdır. Bu tanımı üretime uyguladığımızda, bir üretim prosesi sonunda elde edilen output ile bunu üretmede kullanılan input arasındaki ilişki şeklinde bir açıklamaya varırız. Böylece verimlilik, çeşitli mal ve hizmetlerin üretiminde kaynakların (emek, sermaye, toprak, malzeme, enerji, bilgi vs.) müessir bir biçimde kullanımı olmaktadır. Bu suretle de, aynı miktar kaynakta daha çok üretmek veya aynı girdiyle daha çok çıktı elde etmek yüksek verimlilik olmaktadır (Çelik, 1995).

Tarımda verimlilik bir yandan işlenen alan, diğer taraftan işgücü ve sermaye birimlerine düşen çıktı miktarları arasındaki ilişki olarak tanımlanmaktadır. Tarım sektöründe üretim artışının önemli bir bölümü maddi girdiler olarak belirlenebilen faktörlerden yani işgücü sermaye, toprak gibi üretim faktörlerinden büyük ölçüde etkilendiği gibi üretim artışlarına söz konusu maddi girdilerin dışında "artık faktör" denilen, belirlenemeyen faktörlerin de büyük etkisinin olduğu bilinmektedir. Artık faktör yani belirlenemeyen faktörler, maddi girdi kullanımındaki etkinliğin bir göstergesidir.

Tarım sektöründe verimlilik genel olarak sulama, gübre, ilaç, tohum, işgücü, toprak, alet-makine kullanımının yanı sıra ürünlerin taşınması, depolanması, pazarlanması, girdi fiyatları, ürün fiyatları, vergi, teşvik, destekleme alımları, işletme büyüklükleri ve arazilerin parçalılık durumu, arazi mülkiyeti, üreticilerin örgütlenme durumu, sosyal yapı, eğitim araştırma olanakları, toprak yapısı ve iklim durumu gibi birçok faktör serisinin etkisi altında bulunmaktadır. (Çelik, 2000,13–14)

3.1.2. Tarımsal Verimliliğin Ölçülmesi ve Sağladığı Yararlar

Verimlilik = çıktı / Girdi veya Verimlilik = Üretim / Üretim Faktörleri şeklinde belirtilebilir. Verimliliğin gerçekleşebilmesi için, pay ve paydadaki değişkenlerin artış veya azalış göstermesi gerekmektedir. Bu durumda paydaki artışın paydadaki artıştan daha büyük olması verimliliğin arttığı sonucunu vermektedir. Formülde, paydadaki değerlerin sabit kabul edilerek, en yüksek çıktı miktarlarının elde edilmesi verimliliğin maksimizasyonu olarak adlandırılır.

Verimliliğin iki değişkeni çıktı ve girdi olduğuna göre tarımda verimliliğin ölçülmesinde tarımsal çıktı ve tarımsal girdiyi etkileyen dışsal faktörler oldukça etkilidir. Söz konusu dışsal faktörlerin özellikle tarımsal üretimi ve dolayısıyla verimliliği etkilemesi, verimlilik ölçümünü zorlaştırmaktadır. Verimlilik ölçümünün zorlaşması ise, ölçümde kullanılan teknolojilerin ortak bir değerde ifade edilmesini engellemektedir. Tarımsal verimlilik kriterlerinden olan işgücü, sermaye ve toprak gibi üretim faktörlerinin verimliliği doğal şartlar, tarımsal üretimin alt yapısı, tarımsal üretimin piyasa yapısı, tarımsal yayım hizmetlerinin yetersizliği gibi dışsal faktörlerden etkilenmektedir (www.tdcif.org, 2007). Bir başka çalışmada da ekonomik örgütlenmeye ilişkin sos yo-kültürel faktörler ve bilgi faktörlerinin verimliliği etkilediği ifade edilmektedir (Çelik, 2000,17).

Tarım sektöründe verimlilik ölçümü güç olsa da, tarımsal verimlilik değişmelerinin takibi için yeterli ve sağlıklı veriler toplanarak tarımsal ölçümler yapılmalıdır. Tarım sektöründe verimlilik değişimleri, ürünler, diğer alt sektörler ve bölgeler bazında ölçülebildiği gibi, diğer ülkelerdeki tarımsal girdi kullanımı açısından da ölçülebilir.

Tarımda verimlilik ölçümünün sağladığı yararlar şunlardır;

- Verimlilik her şeyden önce, üretim sürecinde kaynakların ne derece etkin kullanıldığını ortaya koyan bir araçtır.
- Verimlilik ölçümünde önemli olan bir amaç da insan üretkenliğinin artırılması ve değerlendirilmesidir.
- Üretimde temel girdi olan sermayenin ve ara girdilerin kullanımında verimlilik yol gösterici olmaktadır.
- Girdi fiyatları ile verimlilik arasındaki ilişki, fiyat-maliyet hareketlerini kontrol ederek gelir dağılımı sorununun çözümüne yardımcı olmaktadır. (www.tdcif.org, 11.05.2007)

3.2. Tarımsal Verimliliği Artırmak İçin Yapılması Gerekenler

3.2.1. Sertifikalı Tohumluk Kullanılması

Tarımda üretim ve verimliliği yükseltecek toprak, su, gübre ve mekanizasyon kaynaklarının yararını artıracak, hastalık ve zararlılara karşı bitkiyi dirençli kılabilecek temel girdilerden biri de tohumluktur (Çelik, 2000). Tohumluk, bitkilerin üretilmesinde ve hayatlarını devam ettirmelerinde kullanılan tohum olarak tabir edilen generatif organlar ile çelik, yumru, soğan gibi vegetatif organların tümüne denir. (www.karamantarım.gov.tr, 2007)

İyi nitelikli tohum kendi başına, hububatta % 20, serada domates yetiştiriciliğinde % 400 oranında bir artış sağlayabilir. Ortalama olarak verimi, kalitesi ve genetik potansiyeli yüksek tohum kullanımının verimi % 20–25 oranında artığı bilinmektedir. Tohumluk tarımsal verimlilik ve üretimin artırılmasında, üretim maliyetinin

düşürülmesinde ülkemiz için en temel ve önemli bir teknolojik girdi durumundadır (Çelik, 2000).

Tarımda bitki gelişimi için tüm koşullar optimum düzeyde olsa bile gübreleme, çapalama, sulama, ilaçlama vb. uygulamaların hiçbiri üretimi artırmada tohum tarafından belirlenen genetik limitin ötesinde bir katkıda bulunamaz. Bir bitkinin ortaya koyduğu verim veya ürünün kalitesi o bitkiyi yetiştirmede kullanılan tohumun taşıdığı potansiyel ile yakından ilgilidir (www.tigem.gov.tr, 2007).

Bitkisel üretimin artırılması için en önemli girdilerden biri olan tohumluk konusunda yapılan araştırmalar, genetik bilimindeki süratli gelişmeler neticesinde yeni boyutlar kazanmıştır. Gen mühendisliği tüm imkanlarıyla tohumculuk sektörüne girmiştir. Bunun doğal sonucu olarak gen mühendisliğindeki gelişmelerden en fazla etkilenen sektörlerden biri de tohumculuk sektörü olmuştur.

Tarımsal üretimde verimi artırmak için genetik potansiyeli yüksek çeşitlerin sertifikalı tohumluklarının, uygun bölgelerde ve uygun yetiştirme teknikleri ile birlikte tarımsal üretimde kullanılması gerekmektedir. Islah edilmiş çeşitler ve kaliteli tohumluklar verimliliği artırır, üretim riskini azaltır sonuçta çiftçi gelirini yükselir.

Tohumluk, bitkiler kültüre alındığından beri yararlanılan en önemli girdidir. Çiftçilerin başarıları, yetiştirmekte oldukları bitkilerin tohumluk kalitesine bağlı kalmaktadır. Çevreye adapte olmamış çeşitlerden, diğer koşullar en iyi şekilde sağlansa bile yüksek verim elde etmek mümkün değildir. Bütün bu tespitler ışığında bakıldığı zaman tarımsal verimlilik, üretimin artırılması, maliyetinin düşürülmesinde tohum en temel ve önemli bir girdi ve teknolojik öge olma durumundadır.

Modern Tohum Hazırlama tesislerinde elenen tohumluğa sertifika veya rapor verilebilmesi için tohumluklar cinsine göre laboratuvar analiz testleri, safiyet testlerine girerler. Ve çimlenme yönüyle standardı tutan numunelere sertifikalı olduğunu gösteren orijinal, anaç veya sertifikalı tohumluk sertifikası, kontrollü veya kontrol edilmiş tohumluk olduklarını belirten tohumluk analiz raporları verilir. Sertifika raporu alan tohumlar OECD standartlarında dağıtıma hazır hale getirilir.

Tohumluğun en çok dikkat çeken özelliği onun genetik yapısıdır. Bilindiği üzere, yeni ve üstün bitki çeşitlerinin tarımsal üretime sokulması sayesinde önemli verimlilik artışları sağlanabilmektedir.

Yapılan pek çok araştırmalar göstermiştir ki, köy eşitleri veya yerel popülasyonlarla karşılaştırıldığı zaman ıslah edilmiş çeşitlerin genellikle hububatta % 25'e varan verim artışı sağladığını ortaya koymaktadır. Islah faaliyetleri sonucunda her yıl elde edilen çok sayıda yeni bitki çeşidi başta verim, kalite, hastalık ve zararlılara dirençlilik veya olgunlaşma müddeti gibi pek çok vasıf bakımından daha önce ıslah edilmiş emsallerine nazaran stnlkler sergilemekte ve bu sebeple üreticiler tarafından kabul görmektedir (www.haber20.net 2007).

Genetik stnlğn sağladığı yararları ek olarak, çimlenme ve sürme kabiliyeti gibi fizyolojik özellikleri yanında, hastalık etmenleri ve zararlılarla bulaşık olmayan veya bunlara karşı kimyasal maddeler ile korunmuş tohumlukların tarımda kullanılması ilave verim artışlarının elde edilmesine imkan tanımaktadır. Usulüne uygun bir Şekilde hazırlanmış tohumluklarda çimlenme ve sürme gücü artış kaydetmekte ve dolayısıyla sağlıklı durumda olan veya elverişsiz evre Őartlarından etkilenmeyen tohumlardan elde edilen bitkilerin verimleri de yüksek olmaktadır. Yapılan araştırmalar, aynı bitki sıklıklarında ekildikleri ve benzer yetiştirme Őartlarında üretildikleri halde, yüksek çimlenme kabiliyeti ve sürme gücüne sahip tohumlukların aynı çeşide ait düşük kaliteli tohumluklara nazaran yaklaşık % 10–20 oranında daha fazla verim artışı sağladığını ortaya koymuştur (www.tigem.gov.tr , 2007).

Orijinal kademe tohumluktan elde edilen sertifikalı tohumluklar modern tesislerde selektrlerde elenerek, içindeki yabancı maddeler, zayıf boş ve kırık tanelerden arındırılır. Sürme ve rastık gibi hastalıklara karşı ilaçlanır. Tohumluğn daha iyi çimlenmesi ve hızlı gelişmesi için hassas çeşitler çinko ile kaplanır. uvallanıp, kazandığı sertifika derecesinin etkileri üzerine dikilerek hizmete sunulur (www.haber20.net, 2007).

Islah edilmiş çeşitlerin ve kaliteli tohumlukların tarımda kullanılması, hem tarımsal işletmeler hem de bölge veya ülke ekonomileri açısından kayda değer faydalar temin etmektedir. Bunlardan bazıları verim ve kalite artışıdır. Ayrıca sertifikalı hububat tohumluğ iyi çimlenme, hızla gelişmesi sonucu % 20–25 verim artışı sağlar, netice olarak ifti gelirini yükseltir. Genetik potansiyeli düşük bitki eşitleri ve karışık, kalitesiz tohumlukların tarımsal üretimde kullanılması halinde, diğer girdilerden beklenen yararların elde edilebilmesi çoğu zaman mümkün değildir. Bu itibarla, bitkisel üretimde diğer girdilerin verim üzerine sağlayacağı etkileri azamiye çıkarabilmek için yüksek genetik potansiyele sahip kaliteli tohumlukların kullanılması Şarttır.

3.2.2. Toprak-Bitki Analizi ve Gübre Kullanılması

Toprak analizi ile toprak içerisindeki bitkiye yararlı bitki besin maddeleri, potasyum, fosfor ve kireç miktarları belirlenir. Toprağın ihtiyacı olan gübreler, bir rapor halinde düzenlenerek çiftçiye ulaştırılır. Böylece bitkide toksik etki yapacak kadar aşırı gübre kullanımının da önüne geçilir. Gübre kullanımında en ekonomik yol toprak analizidir. Bunun için yapılması gereken tek şey kurallara uygun olarak alınan toprak örneğinin laboratuvarlara ulaştırılmasıdır. Toprak analizi yönteminin başlıca 4 aşaması vardır. Toprak örneklerinin alınması, toprak örneklerindeki alınabilir besin elementlerinin tayini, analiz sonuçlarının değerlendirilmesi ve gübre önerilerinin geliştirilmesi (Orhan, 2000).

Toprak örneği alınırken önce arazinin farklılıkları belirlenmelidir. Eğim, toprak rengi, toprak tipi, yükseklik, taban suyunun durumu gibi arazideki farklılıklar dikkate alınarak, her farklı bölgeden ayrı örnek alınmalıdır. Eğer arazi homojen ise 20 da. Araziden örnek alınması yeterli olabilir. Yaprak ve diğer bitki organlarının analizleri de son yıllarda yaygınlaşan bir verimlilik belirleme yöntemidir. Ancak tek başına yaprak analizleri ile gübre önerilerinde bulunulamaz. Mutlaka toprak analizleri ile desteklenmesi gerekir.

Bitkisel üretimde verim artırıcı girdilerin en önemlisi kimyevi gübrelerdir. Tarım toprakları, bitki besin maddelerinin bitkiler tarafından alınması, yıkanma ve erozyon şeklinde topraktan uzaklaşması sonucu zamanla fakirleşmektedir. (Çelik, 2000,32)

Bitkiler gelişmeleri için ihtiyaç duydukları bitki besin maddelerini, topraktan, kökleri aracılığıyla alırlar. Eğer toprakta bitkinin gelişmesine ve verimine yetecek miktarda bitki besin maddesi yoksa bu maddeler bitkiye dışarıdan verilerek eksiklik giderilir. Yapılan bu kültürel işleme gübreleme, verilen maddelere ise genel olarak gübre adı verilir. Genelde yoğun gübre kullanımı sulama ile birlikte mümkün olabilmekte, ancak kimi ürünlerde gübre kuru tarım koşullarında da kullanılabilir.

Gübrelemede, ticaret gübreleri yanında çiftlik gübresi, yeşil gübre, kompostolar kullanımının; toprakta organik madde birikiminde ve dolayısıyla bitki besin maddeleri artışında ve toprağın fiziksel ve biyolojik özelliklerinde yaptıkları olumlu etkileri nedeni ile bitki gelişmesi için uygun bir ortamın oluşmasında büyük ölçüde yararları vardır (Orhan, 2000).

Bitkilerin beslenmeleri için gerekli olan bitki besin maddelerinin başında azot, fosfor ve potasyum gelir. Bunlar bitkilerin en çok ihtiyaç duydukları besin maddeleri olup, tarım topraklarında da genellikle yeteri kadar bulunmamaktadırlar.

Gübrelemede fazla veya az gübre kullanımının yaratacağı ekonomik kayıpları önlemek, bitki gelişiminde istenen başarıyı sağlamak ve toprağın kirlenmemesi için gübre verme yöntemini seçerken gereken özen gösterilmelidir. Maksimum düzeyde ürün elde etmek için fazla gübre atmak gerekmez. Optimum verim seviyesi analiz sonuçlarına göre değerlendirilerek hedef ürünün % 95 verimi dikkate alınarak gübre miktarı tespit edilmelidir. Hiçbir zaman tavsiye edilmeyen gübre atılmamalıdır. Yapılan araştırmalara göre iyi bir gübreleme ile verimde ortalama olarak %10–15 arasında bir artış sağlanmaktadır (www.tigem.gov.tr 2007).

Gübrelerin mahsul artışına olan etkisini çoğaltmak için gübre uygulama zamanının;

- Bölgenin iklimine
- Toprağın karakterine
- Gübrelenecek bitkinin cinsine ve
- Verilecek gübrenin çeşidine göre ayarlanması gerekir. Bütün mesele bitkinin ihtiyacı olduğu zaman ona gerekli olan besin maddesini sağlamaktır. Gübrelerin çok erken veya çok geç verilmesi halinde bitkiye faydası büyük ölçüde azalır (www.bahce.biz 2007)

3.2.3. Tarımsal Mücadele İlaçları Kullanılması

Tarımsal mücadele, tarım ürünlerinin bir nevi sigortasıdır. Tarımsal mücadele yapmadan temiz ve kaliteli ürün elde etmek mümkün değildir. Tarımsal mücadele yapılmadığı takdirde hastalık, zararlı ve yabancı otlar her yıl ortalama yüzde 35 tarımsal üretim kaybına neden olmaktadır. Bazı hastalık ve zararlıların salgın olarak görüldüğü yıllarda, bitkisel ürünlerde yüzde 90'dan fazla hatta ürünün tamamına varan kayıplar meydana gelebilmektedir. Bu yüzden tarımsal mücadele diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemiz için de büyük önem taşımaktadır.

FAO tarafından yapılan bir araştırmada, genel olarak gelişmekte olan ülkelerde bitki hastalık ve zararlıları nedeniyle hasat öncesi ürün kaybının yüzde 30–50 arasında, hasat

sonrası kayıplarım ise yüzde 5–15 arasında olduğu saptanmıştır. Dünya ülkelerinde nüfusun ortalama % 1,8, buna karşılık gıda maddelerinin ise % 0,4 arttığı bilinmektedir. Bu durumda, üretimin artırılması ve öncelikle mevcut potansiyelin korunmasında, tarımsal mücadele büyük önem taşımaktadır. Bitki hastalık ve zararlıları yalnız nicelik olarak değil, nitelik yönünden de kayba neden olmaktadır.

Hastalık ve zararlılarla savaşta, birçok yöntem uygulanmakta ise de, kimyasal mücadele yoluyla yapılan savaş, en yaygın ve fazla kullanılan bir yöntemdir. Tarımsal mücadelede temel amaç, ürünü hastalıklardan, böceklerden, yabancı otlardan ve diğer zararlılardan ekonomik ölçüler içerisinde koruyarak, kayıpları asgariye indirmek ve kaliteyi yükseltmektir. Tarımsal mücadele ilaçları en etkili olacağı düzeye kadar kullanılmalı aşırı düzeyde kullanımdan kaçınılmalıdır. Kimyasal mücadelede kullanılan pestisitlerin insan sağlığı, çevre sağlığı ve doğal dengeye yan etkileri göz önünde bulundurulmalı; bunların denetim altında, uygun zamanda ve yöntemine göre kullanılması sağlanmalıdır. (Çelik, 2000,43)

3.3. Tarımsal Verimlilikte Zararlılara Karşı Mücadele Yöntemleri

3.3.1. Toprak İşleme

Toprak işleme, bitki yetiştirme yönünden önemli olduğu kadar, özellikle hayat döneminin büyük bir kısmını toprakta geçiren zararlılar ve hastalıklar için de önem kazanmaktadır. Toprağın belirli derinliklerinde sürülmesi ile zararlı hastalıklar ya çok derine gömülmekte ya da toprak üstüne çıkarılarak güneş ışığı, sıcaklık, rüzgar, kuru ya da soğuk gibi etkenlerin etkileri ile veya kuşlar, kemirgenler vasıtasıyla yok edilmektedir.

Toprağın genel iyileştirilmesi için;

Drenaj: Çoğu bitki suyun iyi drene edilmesini fakat hızlı bir şekilde kaybolmamasını ister. Drenaj, iklim şartlarına göre toprak işlenerek ve havalandırılarak geliştirilebilir. Kuru havada toprak işlendiğinde hem killi toprak alete yapışmayacak, hem de toprak parçalara kolayca ayrılacak ve bu da toprağın kolayca drene olmasını sağlayacaktır. Toprağa kum ya da çakıl karıştırılarak da toprağın drenajı geliştirilebilir. Fakat bunun için çok miktarda kum ya da çakıl gerekecektir. Bu pahalı bir yöntem olduğundan ancak küçük alanlar için düşünülebilir.

Havalandırma: Havalandırma birçok nedenden dolayı önemlidir. Bu hem toprak drenajını iyileştirir ve hem de bitki köklerinin ve diğer toprakaltı organizmaların nefes almasını sağlar. Havalandırma drenaj için kullanılan yöntemlerin çoğu ile sağlanabilir.

İşlenebilirlik: Bu ağır killi toprağın kolay çalışılabilir hale getirilmesi demektir. Bu yine drenaj için kullanılan yöntemlerle geliştirilebilir. Bunun yanında toprağın ihtiyaç duyduğu uygun organik katkı maddelerinin ilavesi de gerekmektedir.

Renk: Koyu renkli topraklar ısıyı daha çabuk absorbe edecekler ve daha yavaş soğuyacaklardır. Yani ilkbaharda toprak daha erken ısınacaktır. Bu durumda toprağın iyileştirilmesi demek renginin koyulaştırılması anlamına gelmektedir. Toprağın rengini koyulaştırmak için havalandırılmış kurum kullanılmaktaydı fakat günümüzde daha çok organik karışımlar tercih edilmektedir.

Su tutma: Bu kumlu topraklarda bir problem olarak karşımıza çıkar. Toprağın su tutma kapasitesini artırmak için mümkün olduğu kadar çok organik katkı maddesi katılmalıdır. Böylece toprağın su tutma kapasitesi artacak bitki kökleri kuru havada da suyu alabilecektir (www.bahce.biz ,2007).

3.3.2. Seyrek Yetiştirme

Seyrek yetiştirme, bitkilerin daha iyi gelişmesine neden olacağı için önemlidir. Sık dikimle rutubetli bir mikro klima oluşması sonucu bitki hastalıkları da çok şiddetli seyretme olanağı bulmaktadır.

3.3.3. Bitki Artıklarını Temizleme

Zararlı ve hastalıklara bulaşık olan bitki artıklarının yok edilmesi, gelecekte yetiştirilecek ürünün zarar almasını önlemede yardımcı olmaktadır. Böylece yere düşen meyvelerin, bulaşık bitki artıklarının toplanarak yok edilmesi, yabancı otların temizlenmesi işlemleri ile sağlanan temizleme, koruyucu savaşım metodu olmaktadır.

3.3.4. Ekim-Dikim-Hasat Zamanının Ayarlanması

Bitki ekim dikim zamanlamansı iyi yapmak suretiyle üründe çoğu kez zararlı tarafından meydana getirilecek zarar önlenilmekte ya da en az düzeye indirilebilmektedir. Ürünün hasat olgunluğu dikkate alınmak kaydıyla böcek zararı en yüksek seviyeye çıkmadan hasat edilmesi gerekir. Gecikme söz konusu olunca zarar da atmaktadır (www.bahce.biz, 2007).

3.3.5. Tarımsal Veremlilik İçin Bitki Koruma Yöntemleri

Bitki Koruma Yöntemleri'ni doğrudan kullanılabilen ve dolaylı olarak yararlanılabilen yöntemler olmak üzere başlıca iki grupta toparlayabiliriz:

Doğrudan Kullanılabilen Yöntemler

Mekaniksel Savaş: Zararlıların toplanıp yok edilmesi, hastalıklı bitki ve bitki organlarının toplanıp yakılması, yabancı otların el ve çapa ile yok edilmesidir.

Biyolojik Savaş: Zararlılar ile beslenen böcek, kırmızı örümcek, nematod, mantar, virüs gibi avcı ve asalakların özel koşullarda kitle halinde çoğaltılarak uygun zamanlarda ortama salıverilmesidir.

Dayanıklı Çeşit Kullanımı: Seleksiyon, melezleme veya gen aktarımı yoluyla bazı zararlı ve hastalılara karşı dayanıklı veya dayanıklı bale getirilmiş bitki çeşitlerinin kullanılmasıdır.

Kimyasal Savaş: Zararlı etmenleri öldürmek veya gelişmelerini önlemek amacıyla geliştirilen kimyasal ürünlerin kullanılmasıdır.

• Dolaylı Olarak Yararlanılabilen Yöntemler

Kültürel Önlemler: Bitki nöbeti (münavebe), nitelikli üretim materyali kullanımı, ekim zamanını değiştirme, dengeli sulama, aşırı azotlu gübre kullanımından sakınmadır.

Doğal Düşmanlardan Yararlanma: Olanak ölçüsünde seçici kimyasal kullanımı, yararlı türlerin güvenli barınakları olan kenar bitkilerinin bulundurulması ve bu alanları ilaçlamaktan sakınılması, zararlılara karşı var olduklarında değil fakat verilen mücadele eşiklerine ulaştıklarında kimyasal ilaç kullanımınıdır.

Öte yandan tarım alanlarını artık genişletme olanağı kalmadığı ve giderek artan nüfusun sağlıklı beslenme gereksinimi göz önünde bulundurulduğunda zararlı etmenlerin neden olduğu ürün kayıplarının önlenmesi bir zorunluluk taşımaktadır (www.dosya.com.tr 2007).

3.3.6. Tarımsal Mekanizasyon

Tarımsal Mekanizasyon; tarımsal faaliyetlerde insan el emeğinin yerini alarak, verimliliği artırmak amacıyla her türlü mekanik araç, gerecin imalatında ve tarımda uygulamaya konulması için, gerekli tüm tedbirlerin alınması olarak tanımlanabilmektedir. Tarımsal üretimde, toprak işleme, ekim, dikim, çapa, hasat, harman, tarımsal mücadele, ürün değerlendirme gibi hemen her alanda mekanizasyondan geniş ölçüde yararlanılmakta ve böylece bir yandan birim alandan alınan ürün artırılırken, diğer yandan ürünün birim maliyetinde azalma görülmekte ve çok zor bir uğraş olan tarımsal faaliyet kolay hale gelmektedir.

Bilindiği gibi tarımsal girdiler arasında mekanizasyon; yeterli düzeyde ve zamanında kullanıldığı takdirde büyük ölçüde tarımsal verimi artıran sanayi destekli tarım sistemlerinin gerçekleştirilmesine imkan veren önemli bir sermaye ve teknoloji girdisidir.

Tarımsal mekanizasyon, kavram olarak ve çağdaş tarımdaki gelişmelere dayalı olarak tarımsal üretim işlemlerinin mekanik araçlarla yapılmasıdır. Bir başka ifadeyle tarımsal mekanizasyon; toprak işleme, ekim, dikim, sulama, hasat ve harman gibi üretim işlemlerine yardımcı olan bir üretim teknolojisidir. Tarımsal işletmelerde, işletmenin teknik ve ekonomik yapısına bağlı olarak, emek yoğunundan makine yoğun perspektif içinde farklı düzeylerde uygulanmaktadır.

Tarımda mekanizasyon işlemleri, büyük oranda traktörle çalıştırılan iş makineleri ile gerçekleştirilir. Bu nedenle, mekanizasyon düzeyinin belirlenmesinde;

- İşlenen alan birimine düşen Traktör Gücü (kw.1 ha)
- 1000 ha. işlenen alana düşen Traktör Sayısı (traktör / 1000 ha.)
- Beher traktöre düşen işlenen alan (ha. / traktör)

gibi traktörün güç ve sayısal yoğunluğunu yansıtan göstergelerin kullanımı yaygındır. Bu göstergeler için sağlıklı değerler oluşturmada ülkenin tarım alanı, traktör parkı ve parkın ortalama gücü hakkında güvenilir bilgilere ihtiyaç vardır (Çelik, 2000).

3.3.7. Tarımsal Sulama

Sulama, bitkinin ihtiyaç duyduğu ve yağışlarla karşılanamayan suyun toprakta bitkinin kök bölgesine gereken yer ve zamanda verilmesidir. Sulamada esas ilke tarla başına

kadar getirilmiş suyun, en az kayıpla bütün tarlaya üniform bir şekilde yayılmasıdır. Tarımda devamlılığı ve kararlılığı sağlayan, bunun yanında diğer tarımsal girdilerin etkinliğini artıran ve birim alandan yüksek verim sağlayan tarımsal girdilerden biridir (www.khgm.gov.tr,2007)

Bitkisel üretime doğrudan doğruya etki eden faktörlerin başında sulama gelir. Bitkilerden yüksek seviyede ürün alabilmek için, bunlara yetiştirme devrelerinde yeteri kadar su verilmesi zorunlu bulunmaktadır. Gerek yağışlarla ve gerekse çeşitli yollarla temin olunan sulama suyu ile bitkilerin su ihtiyacının karşılanması ve diğer üretim faktörlerinin de yeteri kadar sağlanması suretiyle azami verimin temini mümkün olmaktadır.

Sulama şebekelerinde sulama ile birlikte, ileri teknoloji ve girdilerin kullanılması durumunda tarımsal üretim değerleri kuru koşullara oranla önemli ölçüde artmaktadır. Bazı ülkelerde sulama ile tarımsal üretim potansiyelinde 10–15 kat artış gözlenmektedir. Tarımsal sulama tarımsal verimlilik açısından çok önemlidir.

Toprakta bulunan besin maddeleri suda eriyerek gene suyun bitki kökleri tarafından emilmesi suretiyle bitkiye taşınır. Bu taşınma işleminden sonra bitkinin gelişmesi için gereken besinlerin oluşmasında su aktif rol oynar. Kullanılan gübrelerin gerekli etkiyi göstermesi toprakta yeterli suyun bulunmasına bağlıdır. Su toprağın verimli olmasını ve toprakta bitki için gerekli olan yetiştirme şartlarının oluşmasını sağlar. Sulu tarım uygulanarak aynı alandan birkaç kat daha fazla verim alınabilir. Kuru alanlarda çok defa nadas uygulaması gerekir ancak sulu tarım uygulanan ve iklimi elveren yerlerde bir yılda iki ürün alınabilmektedir. Sulanabilen alanlarda daha fazla çeşitte ürün yetiştirilebilir. Kuru alanlarda ise yetiştirilebilecek ürün sayısı sınırlıdır. Pek çok bitkiden yeterli verimi alabilmek için üretim sezonu boyunca belli miktarda suyun bulunması şarttır. Bu miktarda su yağışlarla sağlanamıyorsa bu ürün ancak sulama ile yetiştirilebilir. Sulama ile kurak yıllarda aşırı ürün azalmaları önlenmiş ve beklenmeyen zararların önüne geçilmiş olur. Sulama ile tuzlu(alkali) toprakların yıkanması sağlanır. Toprak altında bulunan bazı zararlılarla mücadele amacıyla sulama yapılır (www.ziraatci.com,2007).

Sulamadan beklenen yararı sağlayabilmek için temel koşul, bitkinin ihtiyaç duyduğu miktardaki suyun yağışlarla karşılanamayan bölümünün toprakta bitkinin kök bölgesine gereken zamanda ve gereken miktarda verilmesidir. Burada karşımıza optimum sulama kavramı çıkmaktadır. Optimum sulamada tamamen normal koşullar söz konusu olup;

bitkiler, verim azalması olmayacak şekilde sulanmakta ve topraktaki nem miktarını tarla kapasitesine çıkaracak kadar sulama suyu uygulanmaktadır.

Ancak sulamanın amacına uygun olabilmesi için kontrollü bir şekilde yapılması, sulama zamanının ve verilecek su miktarının bitkide stres yaratmayacak şekilde düzenlenmesi için sulama zamanı planlamasının yapılması gerekir. Sulama zamanı optimum sulama ya da kısıtlı sulama yapılması tercihlerine göre farklılık gösterebilir. Su kaynağı kapasitesinin yetersiz olduğu şartlarda bitkinin kritik gelişme dönemleri dikkate alınmak kaydıyla ve belirli bir su stresi ile karşılaşmasıyla kısıtlı su uygulayarak verimin belirli bir miktar azalmasına izin verilebilir.

Sulama suyunun fazla uygulanmasında ya drenaj sorunu ortaya çıkmakta ya da drenaj yeterli ve toprak gevşek bünyeli ise bitki besin maddeleri tabana doğru yıkanarak kök bölgesinden uzaklaşmakta ve zayi olmaktadır. Ayrıca taban suyuna ulaşan bu maddeler nitrat vb. kirliliği yönünden içme suyu kaynaklarında tehlikeye yol açmaktadır. Kötü drenaj koşullarında fazla su kök bölgesindeki toprakta birikmekte ve toprak zerrelerinin arasındaki gözeneklerin önemli bir bölümünü doldurmaktadır. Bu durumda bitki kökleri oksijen alamamakta, kök ve toprak üstü organlarının gelişmesi zayıflamakta neticede fazla sulama yüzünden verim kaybı olmaktadır.

Uygun bir kısıtlı sulama programıyla;

- Su tasarrufu sağlanır, dolayısıyla su masrafı, sulama işçiliği ve enerji masraflarından tasarruf edilir.
- Tasarruf edilen suyla daha fazla alan sulanır.
- Alan artışıyla aynı miktar sudan daha fazla üretim ve dolayısıyla daha fazla gelir elde edilir, milli gelirden daha fazla artış sağlanır.
- Drenaj sorunu ve masrafları azdır.
- Verilecek her miktar su toprakta ekolojik sorunlar yaratmaktadır; dolayısıyla su kısıtlamasıyla bu tür sorunlar asgariye indirilir.
- Topraktaki su tarla kapasitesine kadar yükselmediği için bu aradaki olası yağıştan daha fazla yararlanır.

- Sosyal adalet açısından, mevcut su kaynağının sınırlı olduğu durumlarda bu kaynaktan yararlanamayan çiftçilerin de sulu tarıma geçmesiyle burada oluşacak ranttan daha fazla kesimin yararlanmasıyla sosyal adalet sağlanır.
- Sulama suyunun yeterli ve fazla olması durumunda çiftçiler genellikle fazla su kullanma eğilimindedirler. Sulama suyunun kısıtlı olması durumunda ise çiftçiler suyu daha verimli kullanmak durumunda kalmaktadırlar.

Su kaynağının kısıtlı olması çiftçileri su tüketimi az bitkilerle sulama randımanı yüksek sulama teknolojilerine yönelmesinde zorlayıcı bir etken olmaktadır. (www.khgm.gov.tr 05.06.2007)

3.3.8. Tarımsal Münavebe (Ekim Nöbeti)

Ekim nöbeti (münavebe) ve ekim yöntemleri de toprağı koruyucu rol oynar. Aynı arazi parçası üzerinde aynı bitkilerin tekrar yetiştirilme sırasına ekim nöbeti denir. Amaç toprağı sömüren bitki çeşidinin ardından toprağı ıslah edici baklagil bitkilerinin sıraya alınmasıdır. Bu çeşitlerin sıralı ekimi ile şeritvari ekim yöntemi de toprağı korumada önemlidir. Şeritvari ekim hakim rüzgar yönüne dik olarak bitki sıralarının oluşturulmasıdır. Şerit genişlikleri arazinin meyil derecesine ve yönüne göre ayarlanır (www.meteor.gov.tr, 2007).

Ayrıca tarım zararlıları bazı bitkilerde daha fazla zarar yaptıklarından bir bölgede aynı bitkinin üst üste yıllarca yetiştirilmesi o bitkiye saldıran zararlıların da aşırı çoğalmasına ve bunun sonucu fazla zarar yapmasına neden olur. Bitkilerin belirli aralıklarla nöbetleşe yetiştirilmesi ile bir bitkiye özelleşmiş zararlıların aşırı çoğalmaları dolayısıyla da aşırı zarar yapmalarının önüne geçilmiş olur. Münavebe özellikle toprakaltı zararlılarına karşı uygulanan ve başarılı sonuçlar alınan bir yöntemdir.

Bu nedenle münavebe programı oluşturulurken zararlılar göz önüne alınarak münavebe programı oluşturulmalıdır. Ekim nöbetinde ana prensip sorun haline gelen zararlıyı azaltmak ya da yok edebilmek için konukçusu olmayan bitkileri devreye sokmaktır . Bitişik tarlada konukçusunu yetiştirmek sakıncalı olabilir (www.khgm.gov.tr, 2007).

3.3.9. Tarımsal Eğitim ve Tarımsal Üretimde Bilişim Teknolojilerinden Yararlanma

Ziraat; öğrenilmesi güç, çok yönlü bir meslek olduğundan, köklü, teorik ve pratik bilgiyi gerektirmektedir. Başka bir ifadeyle, çiftçilikte yeniliklerin benimsenmesi belli bir eğitim ve öğretim düzeyinin alınmış olmasına bağlıdır.

Dünyanın birçok modem ülkesinde, çiftçilik sahasında ortaya çıkan hızlı teknolojik gelişmeler esasında, yeni pratiklerin benimsenmesiyle ilgilidir. Bu bakımdan, çiftçinin değiştirilmesi ve aydınlatılması "Tarımsal Eğitim ve Öğretim" in esas meselesi olmaktadır. Çünkü toplumsal gelişmenin hareket noktası üretimdir. Üretimde başarı kişisel yeteneği gerektirdiğinden, ekonomik başarılarında eğitim ve öğretimin önemli rolü bulunmaktadır.

Serbest rekabet esasına dayanan günümüz ekonomik faaliyetlerinde, tarımsal üretimi diğer sektörler düzeyine ulaştırmak, verimi artırmak, milli iaşeyi temin etmek, beslenme ekonomisine yaraşır bir uğraş sağlayabilmek için; tarım sahasında mesleki eğitim ve öğretime gerekli önemin verilmesi zorunludur. Bitkisel üretim, ormancılık, çevre bilimi ve gıda üretimi, araştırmaları ve uygulamalarından elde edilen bilginin derlenmesi, depolanması, sınıflandırılması, yönetimi ve kullanımını etkinleştirmek, kolaylaştırmak ve ilgili kitlelere aktarmak amacıyla bilgisayar ve iletişim teknolojilerine son derece büyük bir gereksinim bulunmaktadır. Kaldı ki, nüfusunun %40'ından fazlasının tanınla uğraştığı ve ekonomisinin önemli bir kısmının tarım ve tarıma dayalı sanayiye dayalı olduğu ülkelerde bilginin yaygınlaştırılmasının ne denli önemli olduğu ortadadır (www.khgm.gov.tr, 2007).

Bilgi çeşitleri genellikle şu şekilde sınıflandırılabilir;

1. Teknik Tarım Bilgisi (bitki yetiştirme esasları, hastalık ve zararlılarla etkin ve çevreye duyarlı mücadele, toprak ıslahı ve verimlilik, gübreleme, sulama, işletme ve ev ekonomisi, tarımsal mekanizasyon v.d.tüm teknolojik yenilikler.)
2. Hükümetlerin Tarım Politikası ve Uygulama Kararları
3. Üretim Girdi Piyasaları ve Güncelleştirilmiş Girdi Fiyatları
4. Ürün Piyasaları ve Güncelleştirilmiş Ürün Fiyatları
5. Mevzuat ve Yasal Düzenlemeler
6. Diğer Bilgiler

Tarımsal üretimle ilgili bu bilgi çeşitlerini kaynağından, diğer bir ifade ile bilgiyi üretenden, o bilgiyi tüketecek olan çiftçiye ulaştırabilmek için yoğun tarımsal yayım faaliyetlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bilindiği gibi yanlış ve yetersiz bilgi sonuçta;

- Kaynak israfına
- Düşük verimliliğe
- Bilinçsiz ve plansız üretime
- Pazarlama sorunlarına ve düşük rekabet gücüne
- Gelir kaybına
- Çevre ile ilgili sorunlara neden olabilmektedir.

Tarımsal yayım faaliyetleri ya doğrudan yayımcılar tarafından ferdi temas yoluyla ya da çeşitli iletişim ve bilgi teknolojisi araçları kullanılarak yürütülmektedir. Temel bilgi ve haberleşme sistemleri olarak oldukça önemli rolü olan televizyon, radyo, telefon, telex ve fax son yıllara kadar en önemli araçlar olarak görülmekteydi. Ancak son yıllarda telekomünikasyon, enformatik (bilgisayar ve bilgi işlem) ve veri/görüntü transfer teknolojileri ve ayrıca etkileşimli multimedia (çoklu ortam) teknolojisi sürekli olarak gelişim göstererek bu alanda yeni ufuklar açmaktadır.

Günümüzde bu teknolojilerin yoğun olarak kullanıldığı alanlar içerisinde;

- Tarımsal yayım ve eğitim,
- Tarım ürünlerinin pazarlanması,
- Çevre ve çevrebilim modelleri,
- İşletmecilik ve bilgi-yoğun üretimde karar destek sistemler,
- Çevresel ve ekolojik haritalama ve kirlilik araştırmalarında Coğrafik Bilgi Sistemleri (GIS),
- Kalite parametrelerinin belirlenmesinde, hastalık ve zararlı teşhisinde görüntü algılama,
- Bitkisel üretimde süreç kontrolü ve üretim takibi,
- Hassas Tarım uygulamalarında uydu ve küresel konum belirleme sistemleri

- (GPS) kullanımı,
- Yapay Zekâ (Robot teknolojisi ve İnsansız araç kullanımı (otomasyon),
- İnternet ve bilgiye erişim servisleri (www, ftp, telnet, e-mail),
- Elektronik ticaret

Yer almaktadır (www. dergi.org.tr, 2007).

Diğer pek çok sektörde olduğu gibi tarım sektöründe de internetin kullanımı önemli kolaylıklar sağlamaktadır. Tarla, meyve, sebze, bağ ve süs bitkileri yetiştiriciliği, seracılık ile uğraşan kişiler internet sayesinde yeni çeşit, fidan, tohum, anaç, yetiştirme, sera malzemelerine ilişkin konularda güncel bilgilere ulaşabilmekte, konu uzmanları ile birebir iletişim kurabilmekte ve ürünlerini internet üzerinden satabilmektedirler. Nüfusunun %40'ından fazlası gibi bir oranla tarımla uğraşan ve ekonomisi büyük ölçüde tarım ve tarıma dayalı sanayiye bağlı olan ekonomilerde bilginin yaygınlaştırılmasının önemi oldukça büyüktür.

Tarım işletmelerinin daha verimli ve etkin bir yapıya kavuşturulmasında bilişim teknolojilerinin kullanılması büyük önem taşımaktadır. Özellikle 1990'lı yılların ikinci yarısında patlama gösteren ve içinde bulunduğumuz "Bilgi Çağı"nın temel teknolojisi olarak görülen internetin diğer tüm alanlarda olduğu kadar tarımda da önemli gelişmelere ve yeni ufukların doğmasına neden olacağı kesindir. Bugün internet ortamında tarımsal konularda oluşturulmuş binlerce veritabanına ulaşmak ve bilgi taramak artık saniyeler almaktadır. Kurumlar ve şirketler, işlerini "Sanal Ticaret" veya "Sanal İş" olarak internete taşımaktadırlar. Bitkisel materyal temininden, üretime, pazarlamaya ve eğitime kadar tarımın hemen her alanından yüzlerce firmanın yer aldığı bu ortamda her konuda bilgiye erişmek mümkündür.

3.3.10. Tarımsal Kredi Kullanılması

Tarımsal üretimin artırılması tarıma tahsis edilen doğal kaynakların miktarı ve kalitesi, tarımsal üretimde kullanılan sermaye miktarı ve üreticinin teknik bilgi düzeyi ile yakından ilgilidir. Tarıma ayrılan alanlar sınırlı olduğundan öncelikle yapılması gereken; çiftçinin eğitimi ile daha iyi üretim metotlarının tarım kesimine uygulanmasını sağlamak ve çiftçinin sermaye ihtiyacını karşılayarak tarımsal üretimde kullanılan

girdilerin miktarlarını artırmak veya kısaca prodüktiviteyi artırıcı önlemlerle birim alandan alınan ürün miktarını artırmaktır.

Üretim faktörleri arasında sermaye önemli bir yer tutmaktadır. Arazi satın alma, kiralama, toprak ve su kaynaklarından en iyi şekilde istifade etme, üretim araçlarının sağlanması, gelişen teknolojiden faydalanma ve üretim tekniğinin gelişme ve iyileştirilmesi fazla miktarda sermayeyi gerektirmektedir. Teknik gelişmenin sağlanması, tarımsal yapının iyileştirilmesi, pazarlama faaliyetlerinin düzenlenmesi, sermaye yetersizliği nedeniyle devletin tarım kesimini kredilerle desteklemesi zorunlu olmaktadır. Her ne kadar tarımsal krediler, doğrudan bir yatırım malı veya girdisi değilse de, gerekli girdileri veya yatırım mallarını sağlamada bir araçtır. Tarımda çalışma alanlarının çok çeşitli olması kredilerin verilmiş şekillerinin de değişmesine neden olmaktadır. (www.meteor.gov.tr, 2007)

Tarımsal krediler vadelerine göre; kısa vadeli krediler, orta vadeli krediler ve uzun vadeli krediler olmak üzere üç grupta toplanmaktadır. Tarımsal krediler amaçlarına göre sınıflandırdığında üç kısma ayrılmaktadır. Bunlar; tarımsal üretimle ilgili krediler, pazarlama kredileri ve tarımsal sanayi kredileridir. Tarımsal üretimle ilgili krediler kendi arasında işletme (çevirme) kredileri ve yatırım kredileri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Birçok ülkede, özellikle gelişme halindeki ülkelerde, çiftçilerin kendi tasarrufları ile sermaye oluşturmaları çok yavaş ve güç olduğundan gerekli sermayenin sağlanmasında, çiftçiler kredi kaynaklarına başvurumaktadırlar (Çelik, 2000).

3.4. Tarımsal Verimliliğe İklim Koşullarının Ve Çevre Sorunlarının Etkileri

3.4.1. Tarımsal Verimliliğe İklim Koşullarının Etkileri

Tarım, doğal şartlarda üstü açık bir fabrikadır. Tarım alanında yapılan tüm çalışmalar iklim faktörlerinin etkisi altındadır. Verim miktarı ve kalitesi iklim şartlarına ve kontrolüne bağlıdır. Tarımda tesis ve işletme planları yapılırken öncelikle o bölgenin iklim özellikleri ve hava durumu dikkate alınır. Bir yörede yapılacak tarımın şekli, ürün çeşidinin seçimi, toprak işleme, ekim, dikim, budama, sulama, ilaçlama ve hasat sırasında hava tahmin raporları yönlendiricidir.

Tarımda tesisler planlanırken uzun süreli olacağı düşünülerek etkili faktörlere dikkat edilmelidir. Bu faktörler iklim, tohum, toprak ve üretici olarak sayılabilir. Zirai meteorolojik açıdan iklim üretimde ilk kriteri oluşturur. İklim koşullarına bağlı olarak seçilecek bitki çeşidine göre tohum seçimi ve toprak ıslahına gidilebilir. Tüm faktörler olumlu olsa bile iklim tarımı dolaylı olarak etkiler. Zirai meteoroloji yalnız toprağa yakın hava tabakasının durumu ve içinde meydana gelen fiziksel olayları incelemekle yetinmeyip, don olayını, kuraklığı, sel baskınlarını ve diğer elverişsiz koşulları önleyici yöntemleri geliştirmeyi amaçlamaktadır (www.meteor.gov.tr, 2007). Zirai meteoroloji çiftçilere hava durumu hakkında detaylı bilgiler vermelidir. Özellikle ekim zamanlarında genel hava durumu bilgileri ile birlikte toprak sıcaklıkları ve rüzgâr hakkımda da çiftçiye bilgi verilmelidir. Uygun çimlenme sıcaklığı altında yapılmayan ekimlerde tohumlar çimlenmeden uzun süre toprakta bekleyip çürüyerek büyük zararlara yol açmaktadır. Rüzgârlı havalarda da tohum istenilen yoğunlukta tarlanın her yerine düşmemektedir.

Don riskinin çiftçiler tarafından önceden bilinmesi durumunda sebze, narenciye bahçelerinde ve seralarda ekonomik kayıpları en aza indirgeyebilecek önlemlerin alınması da mümkündür. Don ve dolu ile mücadele masraf ve önemli insan gücü gerektirdiğinden, ihbarlar noktasal olarak ve yalancı çoban durumuna düşmeden yapılmalıdır.

Hasat zamanında da hava şartları çok önemlidir. Hasat zamanı uzun süre yağış meydana gelirse, tarlaya girilemeyeceğinden, ürün hasat edilemeyecek, havadaki fazla nem de hububatın ve diğer ürünlerin kalitesini bozacaktır. Örneğin nemin yüksek olduğu sabah saatlerinde buğday hasat edilemez. Pamuk hasadı zamanında da yağış, çiy veya kırağı olursa pamuğun kalitesi düşer. Hasat zamanlarında, örneğin fındık toplama sırasında, hava yağışlı ise toplanan işçiler için yapılan masraflar boşa gider.

Bitkiler büyüme ve gelişmeleri için gerekli enerjiyi güneş radyasyonundan, suyu ise yağış ile karşılamaktadır. Sıcaklık, nem ve rüzgar gibi diğer meteorolojik elemanlar da verimi etkileyen faktörlerdir. Tohumların çimlenmesi özellikle toprak sıcaklığına bağlıdır. Bazı tohumlar 1°C'nin altında bile çimlenebilirler. Yağmur ve kar tarım açısından en faydalı yağış tipleridir. Özellikle kar kış aylarında ekili alanları dona karşı korumaktadır. Toprak yüzeyine düşen su; infiltrasyon, (toprağa süzülmesi) yüzey akışı ve buharlaşma olarak harekete geçer.

Tarım için en faydalı olanı infiltrasyon suyudur. Yüze yakışı yamaçlarda bulunan tarım arazilerinde erozyona sebep olmaktadır. Ayrıca yüzey akışma ve buharlaşmaya uğrayan su tarım açısından bir kayıp olarak değerlendirilir. Şiddetli yağış ve yoğun toprak nemi ekili alanlar üzerinde ciddi boyutlarda ürün kayıplarına neden olabilir. Tarımda verim ve kalite yetiştirme ortamındaki optimum şartların sağlanması, uygun tarım tekniği, kaliteli tohum gübreleme, zararlılarla mücadele, uygun iklim şartlarına bağlıdır. İklim faktörleri tarım alanındaki zararlı hastalık ve böceklerin çoğalıp yayılmasında ve zararlara dolaylı olarak sebep olmada etkili bir faktördür. Sıcaklık ve nem durumuna bağlı olarak. Yapılacak ilaçlamaların şekli ve zamanı değişiklik gösterir (www.meteor.gov.tr, 2007).

3.4.2. Tarımsal Verimliliğe Çevre Sorunlarının Etkileri

Çevre sorunlarından toprak kirliliğine sebep olan faktörlerden ikisi tarımsal mücadele ilaçları ve suni gübrelerdir. Tarımsal mücadele ilaçlarının bilinçsiz ve aşırı kullanımı sonucu, toksik maddelerin toprakta birikimi artmakta ve doğal ortamın kirlenmesine sebep olmaktadır.

Sodyum fosfor, potasyum, kalsiyum, magnezyum, demir, çinko, bakır, mangan, bor gibi besin maddelerini içeren suni gübreler de aşırı ve bilinçsiz kullanım sonucu toprağın yapısını bozmakta ve toprak kirliliğine yol açmaktadır.

Ayrıca; ormanların insanlar tarafından tahrip edilmesi, yakılarak tarla açılması, tarım topraklarının hatalı işlenmesi, mera ve çayırların bilinçsiz kullanımı, aşırı otlatma vb. sebeplerle oluşan toprak erozyonu, bugün dünyanın birçok bölgesinde olduğu gibi ülkemizde de en önemli çevre sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ormanlar dünyanın yağmur dengesini düzenler ve atmosfere oksijen sağlar. Dolayısıyla dünya iklimi üzerinde önemli etkileri vardır. En büyük çevre sorunlarından biri olan erozyon, heyelan ve toprak kaymalarını önlerler.

Su kirliliğini oluşturan etmenlerin başında ise tarımda verimi artırma amacıyla kullanılan doğal ve yapay maddeler, tarım ilaçları ve radyoaktif atıklar yer almaktadır. Bu atıklar arıtılmadan su ortamlarına boşaltıldıklarında ya da bu atıklarla kirlenen topraklardan sulara taşındıkları zaman su kirliliğine neden olurlar. Özellikle tarımsal alanlarda üretimi artırmak amacıyla kullanılan kimyasal gübreler, böceklerle savaşmakta kullanılan bir takım kimyasal zehirler yağmur suları ile toprak altına

geçerek yeraltı sularının kirlenmesine sebep olabilmektedirler (www.meteor.gov.tr, 2007).

Pestisitler (kimyasal ilaçlar) daha çok tarımsal alanlar ve kültür topraklarından sızan sularda ve meyve-sebze işleyen fabrikaların kirlenmiş sularında bulunur. Uçaklarla yapılan tarımsal mücadele sonucunda da söz konusu maddeler sulara karışabilmektedir. Uygulanan gübrenin ise ancak belli bir kısmı bitkiler tarafından kullanıldığından geriye kalan kısmı akarsulara, içme sularına ve çevreye yayılmakta, insan, bitki ve hayvan sağlığını tehdit etmektedir.

Üretimi artırmak amacıyla artan gübre ihtiyacını karşılamak için gübre üretim sektörlerindeki artış ve dolayısıyla bu sektörlerden çevreye yayılan atık sular da dikkate alındığında, sorunun ne kadar ciddi boyutlarda olduğu görülecektir. Gübre sektöründe üretimin büyük bir bölümünü azotlu gübreler oluşturmakta, bu gübreleri üreten tesislerin atık sularında amonyum azotu ve nitrat azotu yönetmelikte belirtilen miktarların çok üstünde bulunmaktadır. Bu durum, azotlu gübrelerin çok yoğun bir şekilde kullanılmaları nedeniyle fazla miktarda üretilmelerinden ileri gelmektedir.

Tarımsal üretimin sürdürülebilirliği her şeyden önce verimli toprakların korunmasına bağlıdır. Verimli topraklar tarım dışı amaçlarla kullanılırsa veya verimsizleştiğinde nasıl tarım politikası uygulanırsa uygulansın tarımsal üretim bırakın ilerlemeyi mevcut düzeyini bile koruyamayabilir. Sanayi, konut ve turizm yapılaşması ile bilinçsiz tarımsal üretimin neden olduğu toprak, hava, su kirlenmesi tarımsal üretimin geleceğini tehdit etmektedir. Enerji ve sanayi tesislerinin katı, sıvı, gaz atıkları, hatalı ve aşırı ilaç ve kimyasal gübre kullanımının yol açtığı kirlilik, eko-sistemlerin karşılıklı bağımlılığı ve geçişenliği nedeniyle son derece geniş alanlara yayılır ve çok değişik biçimlerde etkisini gösterir (www.demirtepe.net, 2007).

Verimsizleşen topraklarda verimi artırmak için daha çok gübre, ilaç, özel üretilmiş tohumların kullanılması başlar. Bu yöntem verimi kısa dönemde büyük ölçüde artırmaya rağmen, bir süre sonra toprak dengesini bozarak, toprakları besin maddeleri yönünden fakirleştirir. Bu da azalan verimi gidermek için daha çok kimyasal girdi kullanılmasını gündeme getirir.

Doğa kirliliğini oluşturan maddeler, canlıların yaşam ortamını olumsuz etkilediği gibi besin zincirine geçerek insan vücudunda da her geçen gün artan miktarda birikir. Bitkinin doğal yapısının bozan bu maddelerin tüm canlı ve mikro organizmalann

genetik özelliklerini etkilemediği söylenemez. Sorunun çözümü ise, kalkınma-çevre-beslenme sağlık arasındaki ilişkiyi doğru zemine oturtup, ekolojik tahribe son verecek ve doğanın korunmasını sağlayacak ekonomik kalkınma modelleri geliştirilmesinden geçmektedir. (www.meteor.gov.tr, 2007).

3.4.3 Tarım İşletmelerinde Tarımsal Verimliliği Etkileyen Faktörler

Tarımsal üretim tarım işletmelerinde gerçekleştirildiğine göre, bu birimlerde üretimi etkileyen tüm faktörlerin verimlilikte ilgili olduğunu verimlilik düzeyini etkileyen faktörler olduğunu ifade etmek yanlış olmaz. Bu faktörleri işletme dışı ve işletme içi faktörler olarak iki grup altında inceleyebiliriz.

3.4.3.1. İşletme Dışı Faktörler

Bunlar işletme dışında oluşan ve işletmecinin kontrol edemediği faktörlerdir.

Doğal ve Ekolojik Faktörler: İklim, biyolojik denge gibi tarımsal üretimi etkileyen önemli faktörlerdir. Tarımsal üretim özelliği itibarıyla bu faktörlerle sıkı sıkıya ilişkili olmakla birlikte, Türkiye gibi, üretim alt yapısı ve üretim teknolojisi geri olan ülkelerde, tarımsal üretimin doğal koşullara bağlılığı daha yüksek bulunmaktadır.

- **Gelişme:** Verimlilik ile doğrudan ilgili olan ve işletme dışında oluşan teknik ve biyolojik gelişmeleri günü gününe izleyecek ve pratiğe aktaracak düzeyde yetişmiş elemana sahip olmak verimliliği olumlu yönde etkiler.
- **Pazar Yapısı ve İşleyişi:** Klasik öz-tüketim anlayışından pazara dönük üretime yönelen tarım işletmelerinde, iyi çalışan, sabit bir pazar yapısı üreticiyi daha fazla verim alma konusunda yönlendirmektedir. Pazar faktörünü sadece ürünler için değil girdi piyasası için de düşünmek gerekir.
- **Sosyo-Ekonomik Faktörler:** Hükümetlerce izlenen fiyat destekleme, sübvansiyon, tarımsal yayım v.b. gibi tarıma yönelik politikalar tarımsal üretim ve verimliliği etkileyen önemli faktörlerdir.

Diğer yandan hukuki mevzuat, sosyo-ekonomik düzenlemeler de bu kapsamda sayılabilir. Üretim sınırlandırmaları, mera hukuku, veraset kaideleri buna örnek olarak sayılabilir (www.demirtepe.net, 2007).

3.4.3.2. İşletme İçi Faktörler

- **İşletme Genişliği, Arazi Özellikleri:** Arazi özelliklerinin iyi kullanılmaması, arazilerin uygun olmayan amaçlarla kullanılması, mera arazilerinin kamu malı niteliğinde olması hem bitkisel ve hem de hayvansal üretimde verimlilik ve üretim düzeyinin düşüklüğünün önemli nedenleridir.
- **Nüfus ve İşgücü:** Nüfusun yaklaşık % 50' si gibi bir oranının tarımda bulunması, tarımda gizli ve mevsimlik işsizliğe neden olurken, işgücü produktivitesi düşüklüğüne de neden olmaktadır. Ayrıca bu fazla nüfus baskısı, işletmelerin küçülmesi ve parçalanmasının da en önemli nedenidir.
- **Sermaye Yapısı:** İşletmelerde, arazi sermayesinin, işletme sermayesine göre yüksek bulunması ve işletme sermayesi içinde ise, döner işletme sermayesinin yetersizliği işletmelerin verimli çalışmasını engelleyen önemli faktörlerdir .Bu sermaye yapısı, özellikle işletmelerde verimlilik artışı sağlayacak modern girdi kullanımını engelleyen önemli bir nedendir
- **İşletmecinin Eğitim Düzeyi ve Eğilimi:** İşletmecilerin sosyal ve teknik açıdan eğitim yetersizliği, verimliliğin düşük olmasının önemli nedenlerinden biridir.Ayrıca işletmelerin büyük çoğunluğunun küçük işletme olması, işletmelerde dışa kapalı ve aile tüketimine yönelik üretim eğilimi yaratmaktadır.Bu da genelde tarımsal verimliliği olumsuz yönde etkileyen bir faktör olarak gözükmektedir.
- **İşletme Organizasyonu:** İşletmelerde muhasebe kayıtlarının tutulmaması, yatırımların projelendirilmemesi, kısa ve uzun dönemli üretim planlarının yapılmaması da üretimi olumsuz yönde etkileyen önemli faktörlerdir (Association of European Geological Societies 28,29).

3.5. Tarımsal Verimlilikte Organik Tarım

Bugüne kadar artan nüfusun besin ihtiyacını karşılamak üzere tarımsal üretimde verim ve üretim artışı ana hedef olmuştur. Ürünün kalitesinin iyileştirilmesi, üretim girdilerinin azaltılması, doğal kaynakların, insan ve çevre sağlığının korunması ikinci planda kalmıştır. Birim alandan en yüksek ürünü alabilmek için yoğun girdi uygulanması ile toprak erozyonu, toprak yapısının bozulması, zararlı kimyasalların birikimi ve yer altı sularının kirlenmesi sonucu çevre sorunları ortaya çıkmış ve sürdürülebilir tarım yapma imkanları tehlikeye girmiştir. Bu sorunların ortaya çıkması sonucu çevre ile uyumlu, giderleri azaltıcı tarımsal üretimin yapılma yolları

araştırılmıştır. Sağlıklı bir tarımsal yapı yaratmak üzere entegre (bütünleşik) üretim, sürdürülebilir tarım ekolojik veya biyolojik (organik) tarım gibi yeni tarımsal üretim sistemleri geliştirilmeye çalışılmıştır (www.bace.biz.org, 2007).

Organik Tarım, ekolojik sistemde hatalı uygulamalar sonucu kaybolan doğal dengeyi yeniden kurmaya yönelik, insana ve çevreye dost üretim sistemlerini içermekte olup, esas olarak sentetik kimyasal tarım ilaçları, hormonlar ve mineral gübrelerin kullanımını yasaklaması yanında, organik ve yeşil gübreleme, münavebe, toprağın muhafazası, bitkinin direncini artırma, doğal düşmanlardan faydalanmayı tavsiye eden bütün bu olanakların kapalı bir sistemde oluşturulmasını öneren üretimde sadece miktar artışının değil aynı zamanda ürün kalitesinin de yükselmesini amaçlayan alternatif bir üretim şeklidir.

Organik tarımın yararları şu şekilde sıralanabilir;

- Toprakta kalıntılar ve dışkıları şeklinde bulunan organik maddelerin geri dönüşümünü sağlamak,
- Çoklu karışık ekim sistemi uygulayarak toprağı dirençli hale getirmek ve yabancı otların gelişimini engellemek,
- Doğayı kirletecek yetiştirme yöntemlerini engelleyerek, ekolojik dengeyi korumak,
- Topraktaki azot miktarını koruyarak, toprağın üretkenliğini geliştirmek ve toprağı canlandırmak,
- Topraktaki organik maddelerin miktarlarını belirli seviyelerde tutarak, toprağın verimliliğini korumak,

Organik tarımın uygulandığı tarlada; daha fazla miktarda azot biriktiği, toprağın yapısının daha dayanıklı olduğu görülmüştür. Organik tarım yöntemi, toprağın verimliliğinin ve yapısının güçlendirilmesine, dengeli ürün seçimine, çeşitlendirilmiş ürün rotasyon sisteminin uygulanmasına, zararlı böcekler, bitkiler ve hastalıklarla doğal yolla mücadele edilmesine dayalı bir yöntemdir. Organik tarımda, üretim sürecinin tüm unsurları ve aşamaları bir bütün halinde ele alınmakta ve işletmenin üretim sürecinde

ihtiyaç duyduğu tüm girdileri işletme içerisinde temin ederek, kendi kendine yeterliliğinin sağlanması amaçlanmaktadır (www.bace.biz.org , 2007).

3.6. Tarımsal Verimlilikte Sürdürülebilir Tarım

3.6.1. Sürdürülebilir Tarımın İlkeleri

Tarımsal sistemlerde sürdürülebilirliği sağlamak için hasat edilen ürünler tarafından kaldırılan, yıkanma veya buharlaşma yoluyla kaybolan besin maddeleri mutlaka tekrar toprağa geri verilerek doğal denge korunmalıdır. Bu nedenle sürdürülebilir tarımın diğer bir tanımı da ekonomik yönden uygulanabilir, çevre açısından uygun, sosyal yönden kabul edilebilir ve politik yönden desteklenebilir olarak yapılan tarımdır. Ekonomik yönden uygulanabilirlik deyince bugün ve gelecekte çiftçiler, üreticiler için mutlaka gerekli olan geliri sağlaması anlaşılmalıdır. Çevre açısından uygunluğu toprak, hava, suyu bilinçli kullanarak ve doğayı koruyarak tarım arazilerinde sürdürülebilir tarımı mümkün kılmasıdır. Sosyal yönden kabul edilebilirlik, üreticilerin ihtiyaçlarını karşılaması, yeni teknolojileri sağlaması ve bölgesel ahlaki değerlere uygun olmasıdır. Politik yönden desteklenebilirliği ise tohum, gübre, kredi ve ürününün değerine satılması gibi konuları içermektedir. Sürdürülebilir tarımı oluşturan bu dört unsurdan bir tanesi ihmal edilirse İstenilen başarıyı sağlamak zorlaşır. Sürdürülebilir tarımda verimli olabilmek için stratejik açıdan ekonomik bir gübreleme, anız yangınlarını önleyerek toprağın organik madde oranını koruma, azaltılmış toprak işleme, uygun bir ekim nöbeti ile entegre olarak hastalık, zararlılar ve yabancı otlarla mücadele büyük önem taşımaktadır (www.bace.biz.org , 2007).

Sürdürülebilir tarım işletme düzeyinde mutlaka bugün ve gelecek için çiftçiye yeterli kazanç sağlamalıdır. Kısıtlı imkanlara sahip fakir çiftçiler normal yetiştirme sezonunda yeterli verim ve gelir sağlamayan sistemlere kesinlikle yatırım yapamazlar.

3.6.2. Sürdürülebilir Tarımda Çevrenin Rolü

Tarım yapılan alanların iklim ve toprak koşullarına göre yetiştirilebilecek bitki çeşidini seçme, değiştirme şansımız olmasına rağmen, çevrenin iklim koşullarını pek fazla değiştiremeyiz. Tarım yapılan yerin çevre koşulları üzerine maksimum ve minimum sıcaklık, deniz seviyesinden yükseklik, yağış miktarı ve zamam, buharlaşma oranı, güneşlenme, gün uzunluğu, toprak pH'si ve diğer toprak karakterleri gibi unsurlardan bahsedilebilir. Geliştirilen bir çeşit, bir bölgede verimli olurken başka bir bölgede verimsiz olabilir. Sürdürülebilir tarım açısından her bölgede hangi bitki türünün ve

çeşidinin verimli olduğu yapılacak deneme ve demonstrasyonlarla mutlaka ortaya konulmalıdır. Sürdürülebilir tarım açısından özellikle marjinal, fakir alanlara uygun vasıflı çeşitler ekilmeli, yapılacak yetiştirme tekniği çalışmaları belirlenmeli, toprakların organik maddesinin artırılması sağlanmalı ve erozyon kontrolü için baklagillerin ekim nöbetine girmesi gerekmektedir. Bölgeye uygun olduğu tespit edilen çeşitlerin verimli olabilmesi için toprak hazırlığının uygun alet ekipmanla yapılması gerekir. Ekim zamanı, ekim sıklığı, bakımı ve hasat edilen ürünün değerine pazarlaması gibi sorunların çözülmesi gerekmektedir. Bu gibi projeler sonucu ortaya konulan bulgular, iklim ve toprak açısından benzer ekolojilere de uygulanabilir (www.bace.biz.org, 2007).

3.6.3. Sürdürülebilir Tarımda Yöntemin Önemi

Gelecek yıllarda tarımda modern, teknik açıdan gelişmiş yöntemlerin uygulanması sürdürülebilir tarıma önemli katkılar sağlayacaktır. Tarım, sadece tarlada ilaçlama yapıp alınan ürünün tartılması olmamalıdır. Tarımsal üretimde her bölgeye uygun modern üretim modellerine geçilmelidir. Başarılı bir tarım sisteminin uygulanmasında biyoteknoloji kadar, bilgi yetenek, tecrübe ve kaynaklar da çok önemlidir. Tarımsal ürün yönetimi çiftçilik sistemlerinin sürdürülebilirliğine katkıda bulunabilir.

3.6.3.1. Sürdürülebilir Tarımda Uyulması Gereken Beş Önemli Temel Öğe Bulunmaktadır

- **Bitki Besin Maddeleri:** Sürdürülebilir tarımda gübreleme yaparken düşen yağış miktarı ve alınabilecek verim de göz önünde bulundurularak ekonomik optimum seviyede stratejik bir gübreleme yapılmalıdır.
- **Toprak Organik Maddesi:** Toprak organik maddesini artırmak için yeşil gübreleme ve ürün artıklarından faydalanılabilir. Organik materyal sürdürülebilir tarımda toprağın verimliliğini artırmada ve korumada büyük öneme sahiptir. Topraktaki organik madde, aşırı toprak işleme, mono kültürlü tarım ve ürün artıklarının tarladan yakılarak veya toplanarak uzaklaştırılması ile yok olmaktadır. Organik maddece zayıf bir toprağı iyileştirmek işçilik ve zaman açısından kısa sürede mümkün değildir. Bu nedenle bir çok çiftçi, gübrelemede ilk önce mineral gübreler ve çiftlik gübresi üzerinde durmalıdır. Sürdürülebilir tarımda toprağın organik maddesini artırmak ve korumak için azaltılmış toprak

işleme yöntemleri, ekim nöbeti ve hasat artıklarının tekrar toprağa verilmesi teknikleri üzerinde durulmalıdır.

- **Ekim Nöbeti:** Ekim nöbetinin amacı üst üste ekim sonucu besin maddelerinin toprakta azalmasının önüne geçilmesi hastalık ve zararlıların çoğalmasının önlenmesi bitki çeşitliliğinin sağlanması, toprakta kökleriyle azot tutan baklagil bitkilerinin ekim nöbetine girmesidir. Çiftçiler aynı yetiştirme döneminde farklı ürünler yetiştirmelidir.
- **Toprak İşleme:** Toprak işleme ile ilgili gerek dünyada ve gerekse ülkemizde toprak muhafazası, toprak işleme ve bitkisel artık. Yönetiminin uygulanması sürdürülebilir tarımda verimliliği artırmaktadır. Burada azaltılmış toprak işleme ile maçlı toprak işleme önem kazanmaktadır. Özellikle eğimli arazilerde geleneksel toprak işleme pulluk kullanılması sonucu korumasız çıplak toprak yüzeyi düşen yağmurların kinetik enerjisi ile toprağın verimli tabakasının erozyonuna neden olur, toprak yüzeyindeki çatlaklar bu erozyon toprağı ile kapanarak geçirgen olmayan bir tabaka oluşur ve suyun toprağın derinlerine sızmasını engeller. Bunun sonucu çok değerli toprak. ve su kaybının yanında sürüm için harcanan emekler de boşa gider. Ayrıca aşırı toprak işleme organik madde kaybını, tohum yatağında rutubet kaybı sonucu bitki çıkışını olumsuz etkileyerek önemli oranda verim kaybına neden olmaktadır.
- **Entegre Zararlı ve Yabancı ot Mücadelesi:** Entegre zararlı ve yabancı ot mücadelesinde ekim nöbetine; hastalıklara, zararlılara dayanıklı ve verim gücü yüksek çeşitlerin sokulması sonucu minimum pestisit kullanılmaktadır (www.meteor.gov.tr, 2007).

SONUÇ VE ÖNERİLER

AB müzakerelerinde en önemli, en büyük değişimi, Türkiye’de yaşayacağız. En büyük reform ihtiyacı da tarımdadır. AB sürecinde aşamalı olarak uygulamaya sokulacak, 30 bin sayfalık tarım müktesebatı, sektörde üretim, pazarlama ve devlet desteği konusundaki işleyişi tepeden tırnağa değiştirecektir.

Türkiye AB'ye girme süreci içinde bulunduğu şu günlerde sanayi politikalarımız kadar, tarımsal politikalarımızın da uzun vadeli ve mevcut şartların en iyi şekilde değerlendirilmesiyle oluşturulması vazgeçilmez bir zorunluluktur.

Türkiye ve AB üyeleri açısından tarım sektöründe işleyiş mekanizmaları, kurumsal yapı ve ekonomideki ağırlık gibi faktörler açısından önemli farklılıklar vardır. Bunların yanı sıra, AB’nin uzun yıllar süren çalışmalar sonucu oluşmuş, karmaşık ve başlangıcından günümüze kadar çeşitli reform çalışmaları ile değiştirilmiş Ortak Tarım Politikasına uyumun çok kolay olmayacağı ortaya çıkmaktadır. OTP’nin uygulanması büyük parasal kaynaklara ihtiyaç göstermektedir. Türkiye’nin bütçe olanaklarının böylesi kapsamlı bir politikanın yürütülmesi için gerekli harcamalara yeterli olmadığından OTP’ye uyum uzun süre gecikmiştir. Bununla birlikte; Türkiye’de yakın geçmişte başlatılan kapsamlı tarım reformu programı, uyum açısından kayda değer gelişmeler arasında yer almaktadır. Ayrıca, Dünya Bankasının Yapısal Uyum Kredisi çerçevesinde yürütülen ve IMF ile imzalanan stand-by anlaşması da Türk tarımında reform çalışmalarını hızlandırmıştır.

OTP’ye uyumun Türkiye için faydaları :

1) AB’deki gibi, çok daha iyi gıda güvenliği(sağlıklı gıda), bitki ve hayvan sağlığı şartları(her bir konu detaylandırılabilir: örneğin, gıda işleme tesisleri, laboratuvarlar AB standartlarına kavuşacaktır. Bitki ve hayvan hastalıkları büyük ölçüde ürün kalite ve

standartları sağlanacaktır. Böylece, Türkiye daha sağlıklı ve kaliteli gıda arzı sağlamış olacağı gibi, bunun AB'ye ve dış ülkelere olan ihracatına da önemli katkıları olacaktır.

2) AB'deki tarımsal desteklemeler, gerek yapılan reformlar, gerekse DTÖ kararları çerçevesinde azaltıldığından önceki üyeler kadar fazla faydalanacak olmasa bile, Türk tarımının OTP'ye dahil edilmesi ile, Türk tarımı, AB'nin tarım bütçesi olarak adlandırdığımız Tarımsal Garanti ve Yönverme Fonu (FEOGA) vasıtasıyla yapılan desteklemelerden önemli miktarda faydalanma imkanı bulacaktır.

3) OTP'nin Gündem 2000 reformu ile kırsal kalkınmaya verilen önem artırılmış, 2003 Haziran reformuyla getirilen "dinamik modülasyon" kavramı ile, kırsal kalkınmaya ayrılan kaynak artırılmış ve kırsal kalkınma önlemleri genişletilmiştir. Türkiye'nin de benzeri Kırsal Kalkınma Stratejisini ve Planını oluşturması ve uygulaması ile kırsal kesimde yaşayanların hayat seviyeleri iyileştirilecek ve refah seviyeleri artırılabilecektir. Türkiye'nin konumu, üyelikte AB'nin kırsal kalkınma desteklerinden faydalanma açısından çok uygun bulunmaktadır.

4) OTP'nin Gündem 2000 reformu ile çevreye verilen önem artırılmış, 2003 Haziran reformuyla getirilen "çapraz uyum" kavramı ile de, tüm doğrudan yardımlar; gıda, hayvan ve bitki sağlığı, hayvan refahı ve çevre koruma ile ilgili koşulların yerine getirilmesine bağlanmıştır. Bu bakımdan, benzeri politikaların Türkiye'de uygulanması ile özellikle tarımsal çevrenin ve kırsal peyzajın korunması ve sürdürülebilir tarımsal kalkınma sağlanmış olacaktır.

5) AB'deki gibi ürün bazında güçlü bir üretici örgütlenmesi sağlanacaktır. Bu konuda Üretici Birlikleri Kanunu çıkarılmıştır. Etkili uygulama olanakları gelişecektir.

6) Türk tarımı OTP'ye dahil olduğunda, tarım ürünlerinin serbest dolaşımı gerçekleşeceğinden, başta yaş meyve ve sebze olmak üzere, mukayeseli üstünlüğe sahip olunan ürünlerde, AB gibi büyük bir pazara ihracat yapma imkanı sağlanmış olacaktır. Serbest dolaşımda olumsuz etkilenmemek, hatta, bundan en iyi şekilde faydalanmak için rekabet gücünü ve verimliliği artırılması gerekir.

7) Entegre İdare ve Kontrol Sisteminin kurulması ile, tarımla ilgili tüm bilgi ve istatistik veriler kayıt altına alınmış olacaktır.

8) AB'nin Ortak Balıkçılık Politikası, daha çok avcılığın kontrolü ve kaynakların sürdürülebilir kullanımına yönelik olduğundan, aynı politikaların uygulanması ile,

Türkiye’de de avcılık daha etkin olarak kontrol edilmiş olacak ve su ürünleri stoklarımız aşırı sömürülmeden sürdürülebilir olarak kullanılacaktır. Balıkçılığa ilişkin bilgiler ve balıkçılık filomuz kayıt altına alınacaktır. Tam üyelikte, balıkçılıkta da AB’nin desteklerinden faydalanma imkanı olacaktır.

9) AB’ye uyumlu bir kurumsal yapılanmanın gerçekleştirilmesi ile, tarımdaki yetki dağılımı giderilerek, rasyonel işleyen bir kurumsal yapılanma sağlanacaktır.

10) Tarımsal ürün arzı güvence altına alınacaktır.

11) Tüketicinin daha uygun fiyatlarla tarımsal ürün satın alabilmesi mümkün olabilecektir.

Türkiye yakın zamana kadar kendi kendine yetebilen ülkeler arasında gösterilmekteydi. Ancak son zamanlarda değişerek dışardan tarımsal ürünler ithal eden bir ülke haline geldik. Önümüzdeki yıllar içinde bütünleşme aşamasında olduğumuz Avrupa Birliği sürecine güçlü olarak girebilmemiz için ülkemiz tarım potansiyelini ve geleceğe yönelik stratejileri ulusal ölçekten evrensel ölçüğe dönüştürmesi gerekir. Türkiye’nin toprak, bitki ve hayvan kaynaklarının doğru ve verimli kullanımı planlanmalı, Türkiye tarımının yapısal sorunları bir bütünlük içinde ele alınmalı, araziler parçalılıktan kurtarılmalı, tarımsal işletmelerin alt yapısı güçlendirilmelidir. Türkiye coğrafyasının temel toprak haritaları ve buna bağlı olarak arazi kullanım haritaları hazırlanarak; üretim planlaması, haritalara ve ülkenin genel tarım stratejilerine göre yapılmalıdır. Üretim modellemesinde örgütlülük ön plana alınacak şekilde çiftçi ve üreticilerin birlik ve kooperatiflerde örgütlenmesi sağlanmalıdır.

Çevre kirliliği konusunda ulusal eylem planı hazırlanmalıdır. Gerek tarımsal üretim ve verimliliğin, gerekse iç ve dış pazarlarda çiftçimizin ve tarıma dayalı sanayicimizin rekabet gücünün artırılabilmesi için tarım sektörümüzde ciddi yapısal önlemlerin alınmasının yanı sıra, bu sektörde yer alan resmi ve özel bütün kişi ve kurumlar arasında iyi bir koordinasyonun, doğru ve sağlıklı bilgi akışının sağlanması da girmekte olduğumuz bilgi çağının ve bilgi toplumu olmanın bir gereğidir.

Son yıllarda tarımdan ümidini kesip şehirlere göç eden ve diğer sektörlerde istihdam edilenlerin sayısı 1 milyona ulaşmıştır. Tarımdaki işgücü oranı son dört yılda yüzde 33’ten yüzde 27’ye gerilemiştir. AB sürecinde tarımın nüfus içindeki payı yüzde 10’un altına inmesi beklenmektedir. Türkiye’de ortalama işletme büyüklüğü 55 dekar, bu da 4–5 parçadan oluşmaktadır. 25 Avrupa ülkesinin ortalaması ise 175 dekar, bu rakam,

Türkiye ortalamasınının 3 katına denk gelmektedir. Tarım kesiminin milli gelirden kişi başına aldığı pay bin 389 dolar, AB'de ise 9 bin 286 dolardır.

Müzakere sürecinde ortaya çıkacak diğer problem ise Üretim planlaması, ürün arzında sürekliliğin sağlanmaması, eğitim yetersizliği, ihracatın hammadde olarak yapılması, gıda güvenliği, çiftçi kayıt sistemi ve ülkenin üçte birinin geçimini sağladığı tarımda da sanayide olduğu gibi kayıt dışılıktır.

Bir diğer problem ise Tarımda kullanılan gübre ve mazot gibi girdilerin hepsi dövizde dayalıdır. Ziraat Odaları Birliği'nin hesaplarına göre tarımda kullanılan mazot miktarı yaklaşık 3,5 milyar litredir. Bugünkü fiyatlarla çiftçi, mazotu litresi 2,28 YTL'den satın almaktadır. Toplamda ise mazota 7,98 milyar yeni lira ödenmektedir. Çiftçiler, kullandığı mazotun litresinde 85 YKr Özel Tüketim Vergisi, 35 YKr ise KDV ödemektedir. Toplamda çiftçinin cebinden mazottan 4,2 milyar yeni lira vergi gitmektedir. Çiftçinin kullanacağı mazotun Özel Tüketim Vergisi'nden muaf olması, mazotun yüzde 37 desteklenmesi anlamına gelir. Bu destek Fransız çiftçisinin aldığı yüzde 40 mazot desteğinin altındadır. KDV'nin de muaf tutulması durumunda destek yüzde 52'ye çıkmaktadır. Çiftçi, mazot için ödediği KDV'yi mahsup edemediği için üzerinde yük olarak kalmaktadır. Buna Acilen çözüm bulunmalıdır.

Hangisi para ederse onu ekerim mantığından vazgeçilmelidir. Tarım sektöründeki en önemli problemlerin başında rekolte gelmektedir yani ürünün talepten fazla üretilmesi sonucunda mahsulün çiftçinin elinde kalması demektir. Rekolte sorununun çözümü için stoklama kuruluşlarının oluşturulmasıdır. Stoklama kuruluşları ile üreticinin elindeki fazla ürün çekilmeli, yönlendirici teşvikler getirmeli ve dünya pazarlarını ve ülkelerin üretimlerini çok iyi takip eden bir teşkilatlanmaya gidilmelidir. Çiftçinin önünü göreceği bir planlamaya ihtiyaç vardır. Ürünlerin piyasaya arzının kontrol altında tutulması gerekir. Arz ve talep dengesini sağlamak için, fiyatların üretici ve tüketici açısından en uygun dengede oluşması için Türkiye de böyle bir sistem geliştirilmelidir. Türk tarımında planlamaya gerekli önemin verilmemektedir Amerika, 7 yıllık tarım stratejik planlarıyla üretim yapmaktadır. AB, 1992'den 2006 yılına kadar hububatın doğrudan gelir desteğini saptadı ve ilan etti. Hem Avrupa hem de Amerika'da çiftçi önünü görüyor. Türkiye'de de böyle bir sistem kurulmalıdır.

Türkiye'de verimi düşüren unsurların biri ise arazilerin miras sebebiyle parçalanması gelmektedir. 18 milyon hektar tarım arazisi ve 3,1 milyon tarım işletmesi vardır. Bu sorun en çok Karadeniz Bölgesi'nde yaşanmaktadır. Türkiye'de işletme büyüklüğü 55

dekar, Avrupa ülkelerinin ortalaması ise 175 dekar'dır. Verimli toprakların parçalanması, makineli tarımı, dolayısıyla da sektörün fiyat rekabetinde ayakta kalmasını engellemektedir. Mirasla bağlantılı bir başka sıkıntı ise varislerin bir araya gelerek tapu meselesini sorunudur. Bu durumdaki yaklaşık 1 milyon çiftçi, devletin verdiği desteklemeden mahrum kalmaktadır.

İdeal boyutta bir işletmenin büyüklüğü; kuru tarım alanında 200 dekar, sulu arazilerde 100 dekar olduğu dikkate alındığında işletme sayısının 1,5 milyon olması gerekmektedir. Seracılık gibi diğer unsurlar da eklendiğinde 2 milyon işletmeyi bulur. Fakat mevcut alanlar da miras yoluyla bölünüp parçalanıp ve ekonomik olmaktan çıkmaktadır. Bu rakam, Türkiye ortalamasının 3 katına denk gelmektedir. Türkiye'de tarım kesiminin milli gelirden kişi başına aldığı pay bin 389 dolardır. AB'de ise 9 bin 286 dolardır Parçalanmış arazilerde üreticinin istediği kârı elde edememektedir. Verimli arazilerin miras uğruna çarçur edilmektedir.

Bu kapsamda Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu çıkarılarak, 'bölünemez parsel büyüklüğü' belirlenmiş ve Kanunla bölünemez parsel büyüklüğü 10 dekardan 20 dekara çıkarılmıştır. Ancak miras hukuku ile ilgili engeller henüz aşılamamıştır. Bu yüzden Türk Medeni Kanunu'nun 'Miras Hukuku' kısmında değişiklik yapılmasına yönelik çalışmalara hız verilmeli, önce parçalanmanın önüne geçilmelidir. Örneğin her köy bir ünite olarak kabul edilip destekler ona buna göre verilebilir.

Tarımla ilgili olarak gündeme gelen bir diğer önemli konu desteklerdir. Tarım destekleri, Çiftçi Kayıt Sistemi üzerinden verilmektedir. Ancak her çiftçi, Çiftçi Kayıt Sistemi'ne dahil değildir. Ecri misil ödeyerek Hazine arazilerini işleyenler ile vârisleri bir araya gelemediği için veraset intikalini yaptırılmayanlar desteklerden faydalanmamaktadır. Ülke genelinde 1 milyondan fazla çiftçi, 10 milyon hektara yakın tarım arazisi desteklerden mahrum kalmaktadır. Öte yandan çiftçilerin maliyet artışları ise ürünlerin fiyatlarından daha fazladır. Temel tarım ürünleri fiyatlarında 2006 yılı ortalaması olarak yüzde 2,4 artış olurken, girdilerdeki artış ortalama yüzde 15,8 olarak belirtilmektedir. Maliyetlerin yanı sıra 2006 kışında oluşan don ve dolu afetinin çiftçilere getirdiği ilave yük yaklaşık 382 milyon yeni liradır. Bu yüzden destekler giderlerindeki artış oranı baz alınarak yeniden düzenlenmelidir.

Bir diğer önemli konu ise bilinçsiz toprak kullanımı ve üretim tarzı yüzünden tarım istihsalinde büyük bir verimsizlik söz konusudur. Bunun ülke ekonomisine faturası yıllık 45 milyar dolardır. Rakamın sadece 8 milyar doları yetersiz ve yanlış gübre

kullanımından kaynaklanmaktadır. Bu problemin çözümü için her yerde toprak tahlili kurulmasına ilişkin çalışmalar başlatılmalıdır. Çiftçilerin, sahip oldukları toprakların hangi ürünler için daha elverişli olduğunu öğrenebilmesi için tarım il müdürlükleri veya ziraat odasına müracaat etmesi yeterlidir. Buna ek olarak teknik eleman istihdamıyla üreticinin hata yapmasının önüne geçilmeli ve AB ülkeleri karşısında rekabet gücümüzü artırmamız gerekmektedir. Fakat bilinçsiz kullanım yüzünden toplam üretimin yüzde 3'ünü ihraç edebiliyoruz. Çünkü istenen kalitede sebze-meyve elde edilememektedir. Avrupa'nın talep ettiği meyve çeşitlerinin yetiştirilmesi için teknik elemanların sahada çalışmaları önem taşıyor ifadelerini kullanmaktadır. Ürünlerin kalitesi nakliye sırasında da düşmekte kamyonlarla şehirlere taşınan ürünler yolda aşırı sıcak ya da soğuklardan zarar görmektedir. Taşıma işleminin soğutmalı araçlarla yapılması ve hallerde soğutma sisteminin kurulması gerekmektedir. Tarım Bakanlığı'nın bu konuda kanuni düzenlemeye gitmesi gerekmektedir.

Ürün kalitesindeki eksikliklere AB'nin 2006 yılına ait ilerleme raporunda da yer verilmesi, konunun önemini gözler önüne seriyor. Raporun 'Tarım' başlığı altında, Tarım Yasası'nın yürürlüğe girdiği belirtilmekte; ancak yasanın gıda güvenliği ve tüketici bağlantılı konulara yeterince öncelik vermediği belirtilmektedir. Türkiye'nin üretimle bağlantılı destekleme sisteminin, reforme edilen Ortak Tarım Politikası ile de uyum sağlamadığı kaydedilmektedir. Türkiye'nin, Ulusal Kalıntı İzleme Programı'nda önemli bir ilerleme sağladığı belirtilirken, AB'ye göre tohum kalitesi, bitki sağlığı, bitki koruma ve zirai karantina açısından mevzuat AB ile uyumlu olmadığı belirtilmiştir bu konuda acil düzenlemeler yapılmalıdır.

Bu süreçte ortaklık kurmayı başaran, büyük tarım işletmelerine dönüşerek, ölçek ekonomisini gerçekleştirenler, değişim sürecinden daha az zarar görecektir. Sözleşmeli üretimin ağırlığı artacaktır. Sözleşmeli çiftçilik sistemi, üreticiyi hem ülke ekonomisi ile bütünleştirecek, hem de bağımsızlığını büyük ölçüde korumasına imkan verecektir.

Sayısı 40 bini bulan köy merkezleri toplulaşmalıdır. Bu kadar sayıdaki köyü taşıyamıyoruz. Bir dağın yamaçlarında kurulu, üç ayrı köy, Türkiye için büyük bir lükstür. Köy sayısı belki 10 bine düşürülmeli ve köyler daha düzgün birer, yaşam merkezi haline getirilmelidir.

Bu konu sadece bize mahsus da değil. AB ülkelerinde zamanında böyleydi. Mesela Polonya bu konuda çok enteresan bir çözüm buldu. Küçük tarla sahipleri olan yaşlı insanların tarlaları, tarımsal üretim yapmak isteyen tarımsal işletmelere kiralandı veya

satıldı. Elde edilen gelire de, bu insanlar köydeki evlerinde, düzgün bir hayat yaşayabilecek emekliliğe kavuşturuldular. Tarlaları büyütenler de, gerçek çiftçilik yaparak, gelirlerini artırdılar ve yoksulluk köylerden kalkmaya başladı.

Son zamanlarda ortaya çıkan diğer bir sorun ise kuraklıktır. Türkiye normalinden % 73.1 oranda daha az yağış kaydedilmiştir. Ciddi verim ve üretim kaybına neden olan bu problem için süratle damla sistemi ile sulamaya geçilmeli suyun tasarruflu kullanımı sağlanmalıdır ayrıca ürün yetiştiriciliğinde daha az su isteyen ürünler tercih edilmelidir.

Önümüzde büyük bir AB pazarı var. Topraklarımız AB'ninkinden daha verimli ve az hırpalanmış. Öyleyse bunu değerlendirmek zorunda. Bütün bu değerlendirmelerden şöyle bir sonuç çıkarmak mümkündür AB'ye üyelik durumunda Türk çiftçisi yeni imkânlar elde edecektir üretimini, verimi artırmak için Tarımda yeniden yapılandırmayı başararsak, Türk tarım sektörümüz bu süreçten, hem AB ve dünya ekonomisiyle bütünleşmiş, hem de modernleşmiş olarak çıkacaktır.

KAYNAKLAR

- A.E.G.S, Association of European Geological Societies (28-29).
- ATASEVEN, Yener, Yayın No: 139 (2005), AB ve Türkiye’de Tütüne Yönelik Politikalar- Karşılaştırmalı Bir Analiz.
- ÇIKIN Ayhan, IŞIKLI Emin, (1990) Türkiye’ de Tütün Tarımı, Türkiye’nin Uzun Vadeli Tütün. Politikası, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Sayı:78.
- ÇELİK, Nabi, Tarımda Girdi Kullanımının Verimliğe Etkileri
- DELLAL, İlkey, (2003) Organik tarım ürünleri dış pazar araştırması.
- Devlet İstatistik Enstitüsü, Genel Tarım Sayımı, (2006), The Agricultural Situation in the European Union Report.
- DİNLER, Zeynel, (1996), Tarım Ekonomisi, Ekin Kitapevi Yayını, Bursa.
- Devlet Planlama Teşkilatı, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Gıda Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu (2007).
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2000b), Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara: DPT Ya. No: 2545-ÖİK: 561.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2000), Tarımsal Politikalar ve Yapısal Düzenlemeler, DPT:2516-ÖİK:529, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2006), Temel Ekonomik Göstergeler (2006), The Agricultural Situation in the European Union Report (2006).
- Dış Ticaret Müsteşarlığı –Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, (2002), Avrupa Birliği ve Türkiye, DTM–Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Ankara.
- ERAKTAN, Gülcan, (2002), Türk Tarım Politikasında AB’ye Uyum Çalışmaları, Tarım ve Mühendislik Dergisi, Sayı 64-65.
- ERTUĞRUL, Cemil, (2001), “Gündem 2000 Çerçevesinde AB Ortak Tarım Politikasının Reformu ve Türkiye”, Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri.
- GÖKTÜRK, Aşkın, (2003), “Türkiye Tarım Politikalarının AB’ye Uyumu”, AB Türkiye Gerçekler Olasılıklar, Editör: Mehmet Türkay, İstanbul: Yeni Hayat Kütüphanesi Yayınları.

- GÜLÇUBUK, Bülent, (2006), AB ve Dünyada Kırsal Kalkınmada Ortaya Çıkan Yeni Yönelimler ve Türkiye.
- Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı (2006), Avrupa Topluluğu ve Türkiye, Ankara Avrupa Topluluğu Koordinasyon Genel Müdürlüğü Yayınları.
- İktisadi Kalkınma Vakfı, Topluluk Ortak Tarım Politikasında Reform, İstanbul: Yayın No: 87, Mayıs 1990.
- Işıklı,E, (2001), Türkiye Tarımında Sermaye ve Sorunları, Tarım Haftası 94 Sempozyumu, TMMOB, Ziraat Mühendisleri Odası, 8-10 Ocak 1994, Ankara.
- İstanbul Ticaret Odası, (2006), Türkiye’de Destekleme ve Taban Fiyat Politikası, Yayın No:1999-62, İstanbul.
- KARLUK, Rıdvan, (2002a), Türkiye Ekonomisi, İstanbul: Betaş Yayınları.
- KARLUK, Rıdvan, (2002b), Avrupa Birliği ve Türkiye, İstanbul: Betaş Yayınları.
- Orhan, E (2000). Türkiye’de Gübre Sübvansiyon Politikaları – İçel İli Turunçgil Üreticileri Açısından Bir Değerlendirme. Ankara: Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayınları.
- Özdoğru, T, (2006) Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Sayı:6.
- Rewiew of the World Situation, (2006).
- SAYIN Cengiz, (2003), Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları, TOBB Yayını.
- SÜREK Halil, (2005), Çeltik Ürün Raporu, Trakya Tarımsal Araştırma Enstitüsü.
- DELLAL İlkey (2003), “Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası”, T.E.A.E.-BAKIŞ, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Dergisi, Sayı: 2, Nüsha: 1, Mart 2003.
- Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, (2005), Zirai ve İktisadi Rapor 1999-2000. Ankara: TCZB Yayınları.
- TOBB, (2006), Ekonomik Rapor, Ankara.
- Toprak Mahsulleri Ofisi Kayıtları, (2006).
- Toprak Mahsulleri Ofis Tütün Çalışma Gurubu Raporu, (2003).
- World Statistics, (2006), İnternational Cotton Advisary Comimitte.

<http://www.aeri.org.tr/tr/tumhaberler.aspx> 19.07.2007.

<http://www.bace.biz.org/bitkiler/arastirma.pdf> 22.07.2007.

<http://www.cine-tarim.com.tr/dergi/arsiv48/arastirma02.htm> 02.08.2007.

<http://www.deltur.cec.eu.int> 09.08.2007.

<http://www.demirtepe.net/tarimsorunlari1.htm> 12.08.2007.

http://www.diabk.gov.tr/AB_TR_TARIM.mht 16.08.2007.

<http://www.dosya.hurriyetim.com.tr> 21.08.2007.

<http://www.ekutup.dpt.gov.tr/ab/kob/2003.pdf> 24.08.2007.

http://www.fao.org/index_en.htm 25.08.2007

<http://www.fas.usda.com/&ps=8219f73292650653f3a54f7aea5c0a94&tk> 26.08.2007.

<http://www.fiskobirlik.org.tr/istatis.htm> 28.08.2007.

<http://www.haber20.net/news> 05.08.2007.

<http://www.igeme.org.tr> 28.08.2007.

<http://www.khgm.gov.tr/kutuphane/makale.htm> 02.09.2007.

<http://www.karamantarim.gov.tr> 06.05.2007.

<http://www.meteor.gov.tr/2006/genel/genel-meteoroloji.aspx> 06.06.2007.

<http://www.tarim.gov.tr/arayuz/1/icerik.asp?fl=uretim/istatistikler/istatistikler.htm>
02.09.2007.

<http://www.tmo.gov.tr,%202007> 02.09.2007.

<http://www.sonbaski.com/yenisite/sayi1ozge.htm> 04.09.2007.

http://www.tdcif.org.a_view.php 02.02.2007.

http://www.tuik.gov.tr/AltKategori.do?ust_id=13&ust_adi=Tar%FDm 08.02.2007.

<http://www.tim.org>, 04.03.2007.

<http://www.tigem.gov.tr> 14.05.2007.

<http://www.usda.com//ndparking.com/usda.com/> 18.04.2007.

www.ziraatci.com 01.06.2007.

<http://http://www.zmo.org.tr/etkinlikler/abgst03/06.pdf> 11.08.2007.

www.haber20.net/news_category?m=3 18.03.2007.

ÖZGEÇMİŞ

11.09.1978 yılında Kayseri’de doğdu. İlkokulu Kurtuluş İlkokulunda, orta okulu Atatürk Orta Okulunda ve liseyi İlhami Ertem Lisesinde bitirdi. 1997 yılında Fatih Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünü kazandı. 2004 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı, Sosyal Siyaset Bilim dalında Yüksek Lisans Öğrenimine başladı. 2005 yılından bu yana Bayındırlık ve İskan Bakanlığında çalışmaktadır.